

Poznajmy Karpaty w drodze z Bukowska do Zemplínskych Hámrov

Spoznávajme Karpaty cestou z Bukowska do Zemplínskych Hámrov

Interreg

Współfinansowany przez UNIĘ EUROPEJSKĄ

Polska – Słowacja

Zadanie realizowane w ramach projektu „Poznajmy Karpaty w drodze z Bukowska do Zemplínskych Hámrov", współfinansowanego ze środków Unii Europejskiej w ramach programu Interreg Polska-Słowacja.

Úloha realizovaná v rámci projektu Spoznávajme Karpaty cestou z Bukowska do Zemplínskych Hámrov, spolufinancovaného z prostriedkov Európskej únie v rámci programu Interreg Poľsko-Slovensko.

EGZEMPLARZ BEZPŁATNY / BEZPLATNÁ KÓPIA

ISBN: 978-83-969763-6-9

Poznajmy Karpaty w drodze z Bukowska do Zemplínskych Hámrov

Spoznávajme Karpaty cestou z Bukowska do Zemplínskych Hámrov

Gmina Bukowsko
Dobrze się składa

Projekt i koncepcja / Návrh a koncepcia: Diana Błażejowska, Joanna Olchawa
Teksty / Texty: Zdzisław Bednarczyk, Maria Ambicka, Halina Urban, Mieczysław Czytajło, Elżbieta Pyszko, Henryk Pałuk, Joanna Olchawa
Tłumaczenie / Preklady: Jozef Jurčišin
Zdjęcia / Fotografie: Kamil Radożycki, Robert Mrozowski, Joanna Olchawa, zdjęcia archiwalne ze zbiorów gminy Bukowsko, Zdzisława Bednarczyka oraz Jerzego Tura i Barbary Tondos
Zdjęcia na okładce / Fotografia na obálke: Kamil Radożycki
Opracowanie graficzne, skład i druk / Grafická úprava, sadzba, tlač: IPRESS STUDIO, Chełmiec
Wydawca / Vydavateľ: Gmina Bukowsko, ul. Bieszczadzka 6,38-505 Bukowsko

Gmina Bukowsko
Dobrze się składa

ISBN: 978-83-969763-6-9

Zadanie realizowane w ramach projektu „Poznajmy Karpaty w drodze z Bukowska do Zemplínskych Hámrov", współfinansowanego ze środków Unii Europejskiej w ramach programu Interreg Polska-Słowacja.
Úloha realizovaná v rámci projektu Spoznávajme Karpaty cestou z Bukowska do Zemplínskych Hámrov, spolufinancovaného z prostriedkov Európskej únie v rámci programu Interreg Poľsko-Slovensko.

Interreg
Współfinansowany przez UNIĘ EUROPEJSKĄ
Polska – Słowacja

Wyłączną odpowiedzialność za zawartość niniejszej publikacji ponoszą jej autorzy i nie może być ona utożsamiana z oficjalnym stanowiskiem Unii Europejskiej oraz Stowarzyszenia Euroregion Karpacki.
Výhradnú zodpovednosť za obsah tejto publikácie nesú jej autori a nemožno ju stotožňovať s oficiálnym stanoviskom Európskej únie ani Karpatského euroregiónu.

Brama do Bukowska

W ramach wspólnego projektu „Poznajmy Karpaty w drodze z Bukowska do Zemplínskych Hámrov", realizowanego ze słowackim partnerem Zemplínskie Hámre, powstały dwa przewodniki prezentujące uroki Karpat na pograniczu polsko-słowackim.

Polsko-słowackie pogranicze to część Karpat charakteryzująca się dużym podobieństwem geograficznym i historycznym. Bogate dziedzictwo kulturowe, zarówno materialne, jak i niematerialne, jest dorobkiem grup etnicznych zamieszkujących przez wieki te tereny. Jego bogactwo i różnorodność wynikają z wielowiekowego współistnienia i interakcji jego mieszkańców. Występująca na tym obszarze wielokulturowość pozostawiła bogaty dorobek materialny, z zabytkowymi obiektami sakralnymi – kościołami, cerkwiami i cmentarzami. Na obszarze pogranicza polsko-słowackiego spotykamy również liczne, pełne uroku kapliczki wpisujące się w krajobraz Beskidu Niskiego.

Przewodnik, który Państwu prezentujemy, jest zaproszeniem w niezwykłą podróż przez historię, piękno przyrody i dziedzictwo kulturowe gminy Bukowsko, położonej w południowo-wschodniej części Województwa Podkarpackiego. To niezwykła „kraina łagodności", gdzie malownicze pagórki Beskidu Niskiego i Pogórza Bukowskiego dają poczucie bezgranicznej wolności, a rozległe doliny kryją drogocenne zabytki przeszłości. Łagodne ukształtowanie terenu oraz walory przyrodnicze sprzyjają rozwojowi turystyki konnej, pieszej i rowerowej. Na licznych szlakach pieszych, ścieżkach przyrodniczych i rowerowych można spotkać latającego nad głowami orła przedniego oraz orlika krzykliwego, wiele chronionych gatunków owadów i płazów, a szczęśliwcom udaje się wypatrzeć wilki, niedźwiedzie, rysie oraz żbiki, które czują się w naszej gminie wyjątkowo dobrze. Niewątpliwie skarbami natury są tereny leśne z dominującą buczyną karpacką Pasma Bukowicy i Dziadów, łąki pełne ziół i roślin charakterystycznych dla naszego terenu.

Dla turystów, którzy jeszcze nie odwiedzili naszej gminy, niniejsza publikacja będzie zachętą do całorocznych wypraw w świat dzikiej natury zachwycającej swoją różnorodnością i zapraszającej do aktywnego wypoczynku. Natomiast mieszkańcy dzięki niej odkryją na nowo walory otaczającej przyrody, bogatą, wielokulturową historię oraz dziedzictwo kulturowe.

Zapraszamy do wspólnego odkrywania jednego z najciekawszych przyrodniczo i krajobrazowo zakątków Powiatu Sanockiego, gdzie każda z miejscowości potrafi pielęgnować tradycje, a jednocześnie dynamicznie dostosowywać się do zmieniających się czasów. Miejscowości naszej gminy mogą poszczycić się nie tylko bogatą przeszłością, ale także nowoczesną, rozwiniętą infrastrukturą i realizacją licznych projektów mających na celu dalszy rozwój naszej „Małej Ojczyzny".

Zapraszamy do zwiedzania Karpat i odkrywania uroków gminy Bukowsko oraz Zemplínskych Hámrov.

Brána do Bukowska

V rámci spoločného projektu Spoznávajme Karpaty cestou z Bukowska do Zemplínskych Hámrov realizovaného so slovenským partnerom Zemplínske Hámre vznikli dva sprievodcovia prezentujúci čaro Karpát v poľsko-slovenskom pohraničí.

Poľsko-slovenské pohraničie je súčasťou Karpát, ktoré sa vyznačujú veľkou geografickou a historickou podobnosťou. Bohaté kultúrne dedičstvo, a to tak hmotné, ako aj nehmotné, je výsledkom práce etnických skupín obývajúcich túto oblasť po stáročia. Bohatstvo a rozmanitosť tohto dedičstva vyplýva zo spolužitia a vzájomného pôsobenia jeho obyvateľov po stáročia. Multikulturalita, ktorá sa vyskytuje v tejto oblasti zanechala bohaté hmotné dedičstvo s pamätihodnými sakrálnymi objektmi – kostolmi, cerkvami a cintorínmi. Na poľsko-slovenskom pohraničí sa nachádza aj množstvo pôvabných kaplniek, ktoré sú súčasťou scenérie Nízkych Beskýd.

Sprievodca, ktorý vám predkladáme, je pozvánkou na nevšednú cestu po histórii, prírodných krásach a kultúrnom dedičstve gminy Bukowsko, ktorá sa nachádza v juhovýchodnej časti Podkarpatského vojvodstva. Je to neobyčajná „krajina nežnosti", kde malebné kopce Nízkych Beskýd a Pogórza Bukowského podhoria dávajú pocit bezhraničnej slobody a rozľahlé doliny skrývajú vzácne pamiatky minulosti. Mierny sklon územia a prírodné bohatstvo sú priaznivé pre rozvoj turistiky na koňoch, pešo a na bicykloch. Na početných trasách pre peších a cyklistov, ako aj na prírodopisných chodníkoch je možné stretnúť nad hlavou lietajúceho napr. orla skalného a orla krikľavého, mnohé chránené druhy hmyzu a obojživelníkov a šťastlivci môžu zahliadnuť vlkov, medvede, rysy a divé mačky, ktoré sa v našej gmine cítia výnimočne dobre. K pokladom prírody nepochybne patria lesné oblasti s dominantným karpatským bukovým lesom pásma Bukowice a Dziadów, lúky plné bylín a rastlín charakteristických pre našu oblasť.

Pre turistov, ktorí ešte nenavštívili našu gminu, bude táto publikácia podnetom k celoročným výletom do sveta divokej prírody, ktorá nadchýna svojou rozmanitosťou a pozýva k aktívnemu oddychu. Obyvatelia zasa vďaka nej znovu objavia kvality okolitej prírody, bohatú, multikultúrnu históriu a kultúrne dedičstvo.

Pozývame k spoločnému objavovaniu jedného z prírodopisne a krajinne najzaujímavejších kútov Sanockého poviatu, kde každá z obcí dokáže pestovať tradície a zároveň sa dynamicky prispôsobovať meniacej sa dobe. Dediny našej gminy sa môžu pochváliť nielen bohatou minulosťou, ale aj modernou, rozvinutou infraštruktúrou a realizáciou mnohých projektov zameraných na ďalší rozvoj našej „malej vlasti".

Pozývame na návštevu Karpát a k objavovaniu krás gminy Bukowsko, ako aj obce Zemplínske Hámre.

Gmina Bukowsko

Gmina Bukowsko położona jest na terenie Karpat Zachodnich w obrębie Dołów Jasielsko – Sanockich i Beskidu Niskiego. Pogórze Bukowskie będące częścią Dołów Jasielsko-Sanockich obejmuje północną część gminy i charakteryzuje się obecnością licznych kotlinek rozdzielanych przez niskie pogórza o stokach rzadko przekraczających 100 m. Pasmo Bukowicy, obejmujące południową część gminy, należy z kolei do Beskidu Niskiego z najwyższym szczytem wschodniej części – Tokarnią. Gmina obejmuje obszar 13 820 ha, z czego blisko 4 000 ha zajmują lasy. Panujący tu klimat jest łagodniejszy od górskiego i porównywalny z walorami uzdrowiskowymi Iwonicza-Zdroju i Rymanowa-Zdroju. W skład gminy wchodzi trzynaście miejscowości: Bukowsko, Dudyńce, Karlików, Nadolany, Nagórzany, Nowotaniec, Płonna, Pobiedno, Tokarnia, Wola Piotrowa, Wola Sękowa, Wolica i Zboiska oraz cztery nieistniejące miejscowości historyczne: Bełchówka, Kamienne, Przybyszów i Ratnawica. Gmina Bukowsko to niezwykły zakątek województwa podkarpackiego, „kraina łagodności", gdzie stosunkowo niewysokie, lecz malownicze grzbiety górskie i rozległe doliny dające poczucie bezgranicznej wolności kryją drogocenne zabytki przeszłości. Gmina Bukowsko jest atrakcyjnym miejscem dla turystyki zarówno weekendowej, jak i sezonowej. Miejscowe lasy mają charakter mieszany, z dużym udziałem buczyny, sprzyjają spacerom, wycieczkom rowerowym i turystyce konnej. Mało ruchliwe drogi, ścieżki spacerowe i pagórkowate ukształtowanie terenu przypadną do gustu szczególnie rowerzystom. Bogactwem gminy jest z pewnością czyste powietrze i woda, niepowtarzalne górskie krajobrazy, różnorodny świat roślin i zwierząt, licznie urozmaicone widokowo szlaki piesze i rowerowe. Niewątpliwym atutem, obok walorów przyrodniczych, jest bogata wielokulturowa historia. Na terenie gminy Bukowsko zachowały się ślady po dawnych mieszkańcach tworzących przez wieki lokalną społeczność (m.in. Żydów, Cyganów, Łemków i Dolinian).

Gmina Bukowsko

Gmina Bukowsko je položená v Západných Karpatoch v rámci Dołów Jasielsko-Sanockých a Nízkych Beskýd. Pogórze Bukowské, ktoré je súčasťou Dołów Jasielsko-Sanockých, zaberá severnú časť gminy a vyznačuje sa prítomnosťou mnohých malých kotlín oddelených nízkymi pohoriami so svahmi zriedka presahujúcimi 100 m. Pásmo Bukowice, ktoré naopak zaberá južnú časť gminy, patrí do Nízkych Beskýd, s najvyšším vrchom vo východnej časti Tokarnia. Gmina má rozlohu 13 820 ha, z čoho takmer 4 000 ha tvoria lesy. Panujúca klíma je tu miernejšia ako horská a porovnateľná s hodnotami v kúpeľoch Iwonicz Zdrój a Rymanów Zdrój. Gminu tvorí trinásť obcí: Bukowsko, Dudyńce, Karlików, Nadolany, Nagórzany, Nowotaniec, Płonna, Pobiedno, Tokarnia, Wola Piotrowa, Wola Sękowa, Wolica a Zboiska, ako aj štyri neexistujúce historické obce: Bełchówka, Kamienne, Przybyszów i Ratnawica. Gmina Bukowsko je výnimočným kútom Podkarpatského vojvodstva, „krajinou jemnosti", kde relatívne nevysoké, ale malebné horské hrebene a rozľahlé údolia, poskytujúce pocit bezhraničnej slobody ukrývajú vzácne pamiatky minulosti. Gmina Bukowsko je atraktívnym miestom tak pre víkendovú, ako aj sezónnu turistiku. Tunajšie lesy majú charakter zmiešaných, s veľkým podielom bučiny a sú vhodné na prechádzky, cykloturistiku a jazdu na koni. Zvlášť cyklisti si užijú neveľmi rušné cesty, turistické chodníky a kopcovitý terén. Bohatstvom gminy je určite čistý vzduch a voda, neopakovateľná horská scenéria a rozmanitý svet rastlín a živočíchov. Početné sú chodníky pre peších a cyklistov s rôznymi výhľadmi. Nepochybnou výhodou, okrem prírodných hodnôt, je bohatá multikultúrna história. Na území gminy Bukowsko sa zachovali stopy bývalých obyvateľov, ktorí po stáročia tvorili miestnu komunitu (o. i. Židov, Cigánov, Lemkov a Dolinčanov).

Bukowsko

Bukowsko – wieś położona w rozległej kotlinie rozciągającej się u podnóża pasma Bukowicy, nad potokami Śliska i Bukowiec w dorzeczu Sanu. Od zachodu otoczona widokowym Działem Bukowskim (537 m), a od wschodu osłonięta masywem Dziadów (647 m). Nazwa miejscowości pochodzi od polskiej lub ukraińskiej nazwy buka. Bukowsko należało do dóbr koronnych, a pierwsza wzmianka o nim pochodzi z czasów panowania króla Kazimierza Wielkiego, który to w roku 1361 nadał za zasługi duży obszar ziemi sanockiej, w tym Bukowsko, wywodzącym się z Węgier braciom Piotrowi i Pawłowi. Z pisma tego wynika również, że już wtedy we wsi istniał kościół i parafia. W XV w. władze w Bukowsku sprawował samorząd, na czele którego stał sołtys, a później wójt. Wieś była wówczas dobrze zagospodarowana, posiadała własny młyn i karczmę. Mieszkańcy wsi cieszyli się znacznymi swobodami, m.in. byli zwolnieni z podatku oraz posiadali prawo swobodnego wypasu bydła. Szerzący się w XVI wieku ruch reformacji i działalność członka wspólnoty braci polskich Jakuba Sienieńskiego, doprowadziły do wzrostu znaczenia miejscowości, która stała się znaczniejszym ośrodkiem reformacji w regionie; domniemywać można, że w Bukowsku istniał w tym czasie zbór ariański. Tragicznym wydarzeniem w dziejach Bukowska był najazd Tatarów w 1624 r., podczas którego spalona została cała wieś wraz z kościołem i dworem, a wielu mieszkańców trafiło w jasyr. Po tych ogromnych zniszczeniach niemal przez wiek osada była jakby uśpiona. Dopiero w XVIII w. widać zmiany na lepsze. W tym czasie miejscowość należała do Józefa Ossolińskiego, wojewody wołyńskiego. Dzięki jego staraniom Bukowsko uzyskało w 1710 r. prawa miejskie, wybudowano kościół i plebanię, powstała zabudowa rynku i szpital dla ubogich. Do parafii bukowskiej należało wtedy 35 okolicznych wsi. Nastąpił wówczas gospodarczy i handlowy rozkwit miejscowości, a odbywające się tu „jarmarki bukowskie" nastawione na handel bydłem były słynne w całej oklicy. W tym czasie pojawili się także osadnicy pochodzenia żydowskiego, ściągnięci tu w celu ożywienia gospodarczego, którzy w XIX i XX w. pełnili dominującą rolę w życiu miasta. Bukowsko stało się największym po Sanoku i Rymanowie ośrodkiem rzemieślniczo-handlowym, z najliczniejszym skupiskiem ludzi w regionie. W 1883 r. zbudowano nowy kościół w stylu gotyckim. W latach 1902–1903 powstał tu również budynek sądu, areszt oraz kancelarie adwokackie. Po zakończeniu I wojny światowej i odzyskaniu niepodległości Bukowsko stało się gminą zbiorową. Podczas II wojny światowej było punktem przerzutowym na Węgry osób, którym groziło niebezpieczeństwo. W 1940 r. Niemcy urządzili obławę, w wyniku której aresztowano 56 osób, z czego do domów powróciły jedynie trzy. Wraz z zakończeniem wojny nie zapanował tu jednak spokój. W 1946 r. na miejscowość napadła UPA, która doszczętnie ją zniszczyła i wymordowała mieszkańców. Straty wojenne sprawiły, że obecnie Bukowsko jest jedynie wsią.

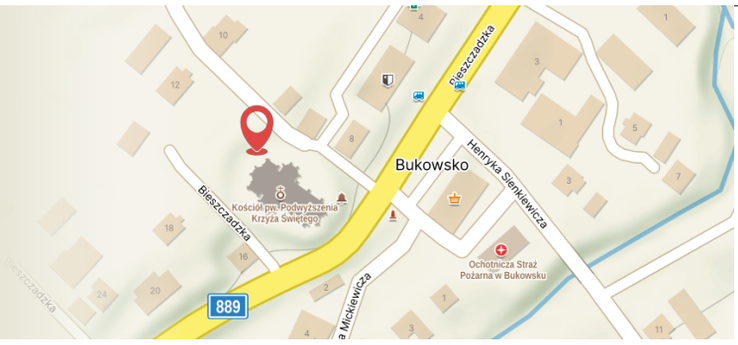
Bukowsko

Bukowsko je dedina položená v rozľahlej kotline rozprestierajúcej sa pri úpätí pásma Bukowice, pri potokoch Śliska a Bukowiec v povodí rieky San. Zo západu ju obklopuje malebný Dział Bukowski (537 m) a z východu ju chráni masív Dziady (647 m). Názov obce pochádza z poľského alebo ukrajinského pomenovania pre buk. Bukowsko patrilo ku korunným majetkom a prvá zmienka o ňom pochádza z čias panovania kráľa Kazimierza Veľkého, ktorý v r. 1361 udelil bratom Piotrovi a Pawlovi, pôvodom z Uhorska, za zásluhy veľkú časť sanockej zeme, vrátane Bukowska. Z tohto listu tiež vyplýva, že v dedine už vtedy existoval kostol a fara. V 15. storočí miestnu vládu v Bukowsku vykonávala samospráva, na čele ktorej stal sołtys a neskôr wójt. Obec bola v tom čase dobre rozvinutá, mala vlastný mlyn a hostinec. Dedinčania požívali značné slobody, o. i. boli oslobodení od daní a mali právo voľne pásť dobytok. Šíriace sa reformačné hnutie v 16. storočí a aktivity Jakuba Sienieńskeho, člena komunity poľských bratov, viedli k zvýšeniu významu dediny, ktorá sa stala významným centrom reformácie v regióne. Dá sa predpokladať, že v Bukowsku bol v tom čase ariánsky zbor. Tragickou udalosťou v dejinách Bukowska bol tatársky vpád v r. 1624, pri ktorom bola vypálená celá dedina aj s kostolom a kaštieľom a mnohí jej obyvatelia sa dostali do zajatia. Po tejto obrovskej skaze sa zdalo, že osada takmer storočie akoby zaspala. Až v 18. storočí boli vidieť zmeny k lepšiemu. Dedina v tom čase patrila volyňskému vojvodovi Józefovi Ossolińskému. Vďaka jeho pričineniu získalo Bukowsko v r. 1710 mestské práva, postavili tu kostol a faru, vznikla zástavba rínku a nemocnica pre chudobných. Do farnosti Bukowsko vtedy patrilo 35 okolitých obcí. Obec v tom čase zažívala hospodársky a obchodný rozmach a v celom okolí boli povestné tu konajúce sa „bukowské jarmoky" zamerané na obchod s dobytkom. V tom čase sa objavili aj osadníci židovského pôvodu, privedení sem za účelom hospodárskeho oživenia, ktorí v 19. a 20. storočí zohrávali dominantnú úlohu v živote obce. Bukowsko sa stalo po Sanoku a Rymanowe najväčším remeselným a obchodným centrom s najväčšou koncentráciou ľudí v regióne. V r. 1883 bol postavený nový kostol v gotickom slohu. V r. 1902 – 1903 tu bola postavená aj súdna budova a väznica, ako aj advokátske kancelárie. Po skončení 1. svetovej vojny a znovuzískaní nezávislosti sa Bukowsko stalo kolektívnou gminou. Počas 2. svetovej vojny bolo prestupným bodom do Maďarska pre ľudí, ktorým hrozilo nebezpečenstvo. V r. 1940 Nemci zorganizovali raziu, v dôsledku ktorej bolo zatknutých 56 ľudí, len tri osoby sa vrátili domov. Koniec vojny tu však mier nepriniesol. V r. 1946 bola obec napadnutá oddielmi UPA, ktoré ju úplne zničili a povraždili jej obyvateľov. Vojnové straty spôsobili, že Bukowsko je dnes už len dedinou.

■

Kościół Parafialny pw. Podwyższenia Krzyża Świętego w Bukowsku

49.4791006N, 22.0605375E

Świątynia w stylu neogotyckim została wybudowana w latach 1882–1886 w miejscu starego drewnianego kościoła. Jej budowniczym był ks. Jan Jakubowski zmarły w 1885 r. i pochowany na tutejszym cmentarzu. Konsekracji kościoła dokonał ks. bp Jakub Glazer w 1897 roku. Świątynia przetrwała zawirowania wojenne podczas pierwszej i drugiej wojny światowej. W 1946 roku bandy UPA spaliły całe Bukowsko, ocalał tylko kościół i kilka domów. Obecnie na terenie parafii jest jeszcze kościół dojazdowy w Wolicy, przekształcony z cerkwi greckokatolickiej. Z okazji Jubileuszu Dwutysiąclecia został przeprowadzony generalny remont świątyni i dzwonnicy: wymieniono dach, tynki zewnętrzne, odnowiono fundamenty z piaskowca. W dzwonnicy zawieszono dwa nowe dzwony: o imieniu „Karol" na cześć polskiego papieża i drugi o imieniu „Piotr" na część patrona parafii. Wewnętrzna polichromia wykonana temperą przez artystę malarza Leonarda Winturowskiego z Krakowa pochodzi z 1911 r. i została odnowiona w latach 1982–1983 przez Kazimierza Florka z Sanoka. Na tzw. tęczy pod sklepieniem wymalowany jest dużych rozmiarów obraz Królowej Korony Polskiej odbierającej hołd od świętych polskich i przedstawicieli stanów polskiego społeczeństwa. Nad wejściem głównym na zewnętrznym frontonie umieszczona jest figura Matki Bożej z lanego żelaza sprowadzona w 1903 r. z Paryża.

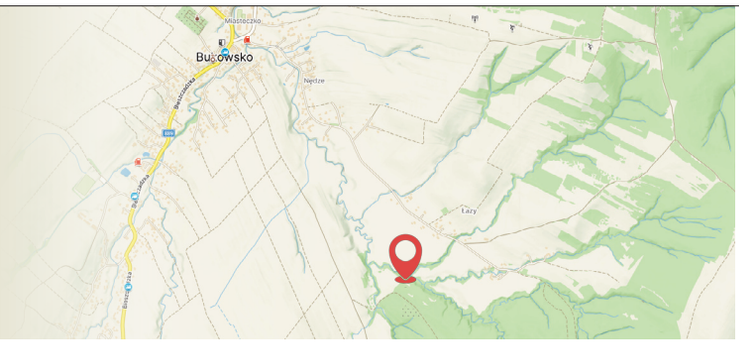
Farský kostol Povýšenia sv. Kríža v Bukowsku

Neogotický chrám bol postavený v r. 1882–1886 na mieste starého dreveného kostola. Jeho staviteľom bol o. Jan Jakubowski, ktorý zomrel v r. 1885 a pochovali ho na miestnom cintoríne. Kostol posvätil o. biskup Jakub Glazer v r. 1897. Chrám prežil vojnové nepokoje počas 1. a 2. svetovej vojny. V r. 1946 bandy UPA vypálili celé Bukowsko, zachoval sa len kostol a pár domov. V súčasnosti sa v rámci farnosti nachádza aj kostol v obci Wolica, prerobený z gréckokatolíckej cerkvi. Pri príležitosti Dvojtisícročného jubilea bola vykonaná generálna oprava chrámu a zvonice: vymenila sa strecha, vonkajšie omietky, zrenovovali sa pieskovcové základy. Do zvonice zavesili dva nové zvony, jeden pomenovaný Karol na počesť pápeža a druhý pomenovaný Piotr na počesť patróna farnosti. Vnútorná polychrómia zhotovená v tempere od maliara Leonarda Winturowského z Krakova pochádza z r. 1911 a v r. 1982–1983 ju zrenovoval Kazimierz Florek zo Sanoku. Na tzv. dúhe pod klenbou je namaľovaný veľkorozmerný obraz Kráľovnej poľskej koruny ako preberá úctu od poľských svätcov a predstaviteľov stavov poľskej spoločnosti. Nad hlavným vchodom na vonkajšom štíte je umiestnená postava Panny Márie vyrobená z liatiny, privezená z Paríža v r. 1903.

Kirkut żydowski w Bukowsku

49.4657183N, 22.0759911E

Cmentarz żydowski w Bukowsku położony jest 2,5 km od centrum wsi. Prowadzi do niego niezwykle malownicza droga przy Domu Kultury w stronę nieistniejącej wsi Kamienne. Zajmuje powierzchnię około 0,5 ha. Niegdyś stało tu około 80 macew, ale zostały one w czasie hitlerowskiej okupacji wywiezione i użyte do brukowania ulic w Sanoku. W 2011 roku udało się odrestaurować 10 macew, które ocalały. W pobliżu kirkutu znajduje się wiata. Punkt ten leży na trasie ścieżki historyczno-przyrodniczej „Szlakiem historycznych osad", prezentującej pozostałości po mieszkańcach nieistniejących już osad oraz bogactwo kulturowe gminy Bukowsko. W październiku 1942 roku hitlerowcy zamordowali na tym cmentarzu ponad 100 Żydów. W tym samym roku zlikwidowano tutejsze getto, w którym znajdowało się wówczas około 1500 osób. Przewieziono ich głównie do obozu w Zasławiu. Pierwsze wzmianki o osiemnastu rodzinach żydowskich mieszkających w Bukowsku pochodzą z 1790 r. W okresie I wojny światowej w Bukowsku było 1321 osób wyznania mojżeszowego na skutek napływu Żydów z Galicji Wschodniej, co stanowiło 75% ludności miasteczka. Wówczas obok siebie żyli i pracowali ludzie różnych wyznań. Początkowo Żydzi trudnili się rzemiosłem i handlem, w tym najlepiej rozwinęli handel bydłem. W rękach Żydów pozostawała rozwijająca się na tym terenie przedsiębiorczość: wytwórnia wody sodowej i gorzelnia, tartak parowy, cegielnia oraz przedsiębiorstwo budowlane. Izraelici mieli w Bukowsku również silny ośrodek religijny. W 1870 roku bukowska gmina żydowska liczyła 210 osób, miała dwie bożnice i cmentarz. Rabinem był tu wówczas nie byłe kto, bo Szlomo Halberstam – późniejszy rabin w Oświęcimu i Wiśniczu, a od 1863 r. cadyk w Bobowej. W okresie międzywojennym Żydzi mieli na górnej części rynku, tzw. Targowisku, dwie synagogi, a miasto było siedzibą kahału bukowskiego liczącego 1500 wiernych wyznania mojżeszowego. Wśród nich zdecydowaną większość stanowili chasydzi. Z bukowskiej żydowskiej gminy wyznaniowej pochodził urodzony w Komańczy Alojzy Ehrlich, który był pierwszym indywidualnym Mistrzem Polski w tenisie stołowym oraz sześciokrotnym mistrzem świata w tej dyscyplinie.

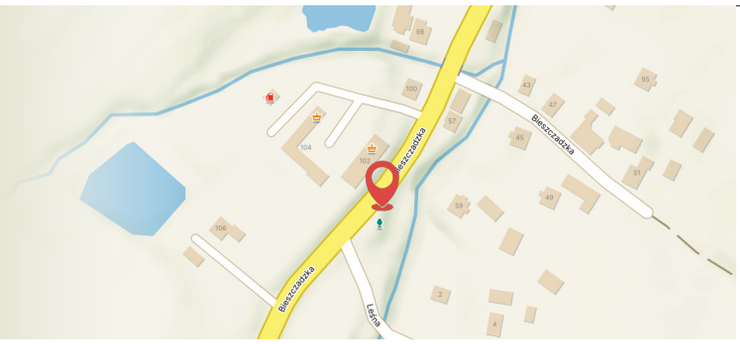

Kirkut židovský v Bukowsku

Židovský cintorín v Bukowsku – vzdialený 2,5 km od centra obce. Vedie k nemu mimoriadne malebná cesta popri dome kultúry smerom k dnes už neexistujúcej obci Kamienne. Rozkladá sa na ploche približne 0,5 ha. Kedysi tu bolo asi 80 náhrobných kameňov, macev, ktoré však počas nacistickej okupácie odstránili a vydláždili nimi ulice v Sanoku. V r. 2011 sa podarilo zreštaurovať 10 zachovaných náhrobných kameňov. Pri cintoríne je prístrešok. Tento bod leží na trase historicko-prírodného chodníka Cesta historických sídiel, ktorý predstavuje pozostatky po obyvateľoch už neexistujúcich osád a kultúrne bohatstvo gminy Bukowsko. V októbri 1942 hitlerovci na miestnom cintoríne zavraždili vyše 100 Židov. V tom istom roku bolo zlikvidované miestne geto, v ktorom bolo v tom čase asi 1 500 ľudí. Boli transportovaní najmä do tábora v obci Zasław. Prvé zmienky o 18 židovských rodinách žijúcich v Bukowsku pochádzajú z r. 1790. Počas 1. svetovej vojny žilo v Bukowsku v dôsledku prílevu Židov z východnej Haliče 1 321 osôb vierovyznania Mojžišovho, čo predstavovalo 75 % obyvateľov mestečka. V tom čase vedľa seba žili a pracovali ľudia rôznych vierovyznaní. Židia sa spočiatku zaoberali remeslami a obchodom, pričom najlepšie rozvinuli obchod s dobytkom. V rukách Židov zostávalo rozvíjajúce sa podnikanie na tomto území: výrobňa sódovej vody, liehovar, parná píla, tehelňa a stavebná firma. Izraeliti mali v Bukowsku aj silné náboženské centrum. V r. 1870 mala židovská obec v Bukowsku 210 ľudí, dve modlitebne a cintorín. Rabínom tu v tom čase nebol nikto iný ako Szlomo Halberstam – neskorší rabín v Osvienčime a Wiśniczi a od r. 1863 tzaddik v Bobowej. V medzivojnovom období mali Židia v hornej časti rínku tzv. trhovisku dve synagógy a obec bola sídlom Bukowského kahalu (židovskej obce) s 1 500 veriacimi vierovyznania Mojžišovho. Prevažná väčšina z nich boli chasidi. Zo židovskej náboženskej obce Bukowsko pochádzal Alojzy Ehrlich, narodený v obci Komańcza, ktorý bol prvým individuálnym majstrom Poľska v stolnom tenise a šesťnásobným majstrom sveta v tejto disciplíne.

Bukowskie kapliczki
Kapliczka św. Jana (Janowa) i Pod Dębem

49.4726669N, 22.0547500E

Na chwałę i wdzięczność Bogu mieszkańcy Bukowska wybudowali kapliczkę św. Jana. Datę trudno ustalić, źródła podają od 1650 do 1750 r. Miejscowa legenda głosi, że król Kazimierz Wielki, podróżując z Węgier w kierunku Lwowa, przemierzał drogę z południa na północ tzw. szlakiem węgierskim. W okolicach, gdzie dzisiaj rozpościera się wieś Bukowsko, zatrzymał się na odpoczynek. Dogodne warunki bukowskiej kniei postanowił wykorzystać do polowania. W pogoni za zwierzyną zapuścił się w głąb lasu i zabłądził. Na polanie, gdzie obecnie stoi kapliczka, przy strumyku rozpalono duże ognisko, w ten sposób wszyscy uczestnicy polowania się odnaleźli. Później wspólnie z miejscową ludnością odbyło się pieczenie dziczyzny. Miejscowi tę historię przekazywali sobie ustnie z pokolenia na pokolenie, a w miejscu spotkania z królem po latach posadzono lipę. Dziś obok lipy liczącej blisko 350 lat stoi słupowa, kamienna, murowana na glinie kapliczka odbudowana przez Władysława Hnata mimo zakazu ówczesnych władz komunistycznych. W roku 2024 r. zarówno kapliczka, jak i figurka św. Jana, rzeźbiona w drewnie lipowym, została odrestaurowana z inicjatywy sołectwa Bukowsko.

***

Jedną z najstarszych bukowskich budowli zachowanych w pierwotnym stanie jest kapliczka Matki Bożej znajdująca się w sąsiedztwie zabytkowego dębu, ocenianego na ponad 500 lat. Przez lata jej opiekunami byli Wiktoria i Michał Pleśniarscy, obecnie kapliczka jest pod opieką Renaty i Zenona Chrząszczów. Nie udało się ustalić, kto był fundatorem tej oryginalnej w swojej prostocie kapliczki, wybudowanej z polnego bądź rzecznego kamienia, krytej gontem, a później eternitem. W środku kapliczki znajdowała się lipowa rzeźba Matki Bożej z Dzieciątkiem stojącej na kuli ziemskiej oplecionej przez węża. Figurka ta przetrwała długie lata w kapliczce, obecnie poddana jest renowacji w Muzeum Budownictwa Ludowego w Sanoku. W kapliczce natomiast znajdzie się kopia Matki Bożej z Dzieciątkiem wykonana przez miejscowego artystę – rzeźbiarza Leszka Łuszcza.

Kaplnka sv. Jana a pod dubom

Na vzdanie chvály a vďaky Bohu postavili obyvatelia Bukowska kaplnku sv. Jána. Dátum je ťažké určiť, pramene uvádzajú roky 1650 až 1750. Miestna legenda hovorí, že kráľ Kazimierz Veľký, putujúci z Uhorska smerom na Ľvov, išiel z juhu na sever po tzv. uhorskej ceste. Na okolí, kde dnes stojí obec Bukowsko, sa zastavil, aby si oddýchol. Rozhodol sa využiť priaznivé podmienky bukowského hustého lesa na poľovačku. Pri prenasledovaní zveri sa dostal hlboko do lesa a zablúdil. Na poľane, kde dnes stojí kaplnka, bola pri potôčiku zapálená veľká vatra, tak sa všetci účastníci poľovačky našli. Neskôr spolu s domácimi sa konalo opekanie diviny. Miestni si tento príbeh odovzdávali ústne z generácie na generáciu a po rokoch bola na mieste stretnutia s kráľom zasadená lipa. Dnes vedľa takmer 350-ročnej lipy stojí stĺpovitá, kamenná, z hliny murovaná kaplnka, ktorú prestaval Władysław Hnat a to i napriek zákazu vtedajších komunistických úradov. V r. 2024 bola z iniciatívy sołectwa Bukowsko zrštaurovaná tak kaplnka, ako aj socha sv. Jana vyrezaná z lipového dreva.

Jednou z najstarších stavieb v Bukowsku, zachovaných v pôvodnom stave, je kaplnka Panny Márie, ktorá sa nachádza v susedstve historického dubu, ktorého vek sa odhaduje na viac ako 500 rokov. V priebehu rokov boli jej opatrovníkmi: Wiktoria a Michał Pleśniarski, v súčasnosti je kaplnka v starostlivosti Renaty a Zenona Chrząszczovcov. Nepodarilo sa určiť kto založil túto kaplnku, takú originálnu vo svojej jednoduchosti, postavenú z poľného alebo riečneho kameňa, pokrytú šindľom a neskôr eternitom. Vo vnútri kaplnky sa nachádzala lipová socha Panny Márie s dieťaťom, stojaca na zemeguli spletenej hadom. Táto figúrka prežila dlhé roky v kaplnke a v súčasnosti prechádza renováciou v Múzeu ľudového stavebníctva v Sanoku. V kaplnke bude naopak umiestnená kópia sochy Panny Márie s dieťaťom zhotovená miestnym umelcom, sochárom Leszkom Łuszczom.

Starodrzew i stawy podworskie

49.4726389N, 22.0523056E

W centrum Bukowska możemy zaobserwować pozostałości dawnego parku krajobrazowego z XVIII wieku. Przy starej drodze węgierskiej na skraju dawnego założenia parkowego i dworskich stawów zachował się starodrzew dębowo-lipowy, do niedawna ostoja przyrody i użytek ekologiczny. Obecnie po gruntownej rewitalizacji tego terenu stawy pełnią funkcję retencyjną. Drzewa o znamionach pomnikowych, występujące w otoczeniu stawów – potężne dęby szypułkowe, lipy drobnolistne oraz nieco młodsze graby, klon jawor, klon polny, wiąz górski – są świadkami historycznych wydarzeń. W cieniu ich rozłożystych koron mogą się obecnie schronić zarówno turyści, jak i mieszkańcy gminy. Przy alejkach okalających stawy postawiono ławeczki, gdzie można odpocząć i delektować się spokojem i pięknem przyrody.

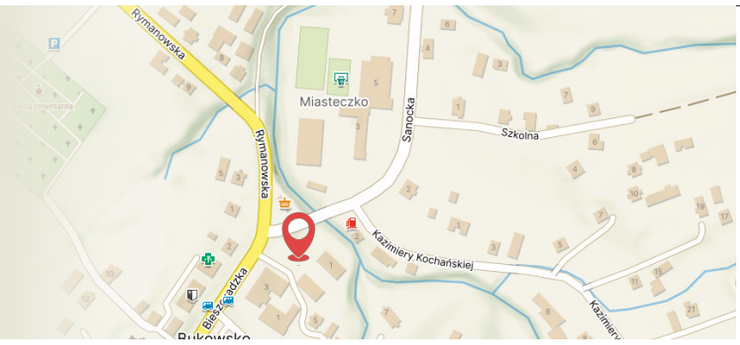
Staré porasty a kaštieľske rybníky

V centre Bukowska môžeme pozorovať zvyšky niekdajšieho krajinného parku z 18. storočia. Pri bývalej uhorskej ceste, na okraji areálu bývalého parku a okolo niektorých starých kaštieľskych rybníkov, sa zachoval starý dubovo-lipový porast. Donedávna prírodné útočisko a ekologická vzácnosť. V súčasnosti, po generálnej revitalizácii tohto územia, majú rybníky plnú retenčnú funkciu. Stromy ako prírodné pamiatky, vyskytujúce sa v okolí rybníkov: mohutné duby letné, lipy malolisté a o niečo mladšie hraby, javor horský, javor poľný a brest horský sú svedkami historických udalostí. V tieni ich rozvetvených korún sa teraz môžu skryť tak turisti, ako aj miestni obyvatelia. Pozdĺž chodníkov okolo rybníkov sú umiestnené lavičky, na ktorých sa dá si oddýchnuť a vychutnať pokoj a krásu prírody.

Centrum Dziedzictwa Przyrody Karpackiej

49.4797039N, 22.0619756E

W Centrum Dziedzictwa Przyrody Karpackiej w głównym punkcie Bukowska można poznać florę i faunę występującą na terenie Karpat Wschodnich oraz wyruszyć na okoliczne szlaki turystyczne Pogórza Bukowskiego i Beskidu Niskiego. Tu także startuje ścieżka przyrodniczo-historyczna „Szlakiem historycznych osad" oraz edukacyjna „Polacy, Rusini, Żydzi w gminie Bukowsko". Na jednej ze ścian centrum znajduje się mural będący wizytówką gminy Bukowsko, który powstał w trakcie warsztatów aerografu z lokalnym artystą Markiem Szatkowskim przy udziale młodzieży gminy Bukowsko. Dzięki tablicom informacyjnym prezentującym bogactwo przyrody karpackiej w miejscu tym prowadzone są zajęcia przyrodnicze oraz odbywają się wydarzenia kulturalne integrujące społeczność lokalną gminy Bukowsko.

Centrum zostało utworzone w ramach projektu pt. „Śladem karpackiej przyrody pogranicza" dofinansowanego ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego Program Interreg V-A Polska-Słowacja 2014-2020, którego głównym celem była promocja zrównoważonej turystyki opartej na bogatym dziedzictwie kulturowym i przyrodniczym pogranicza.

Centrum dedičstva karpatskej prírody

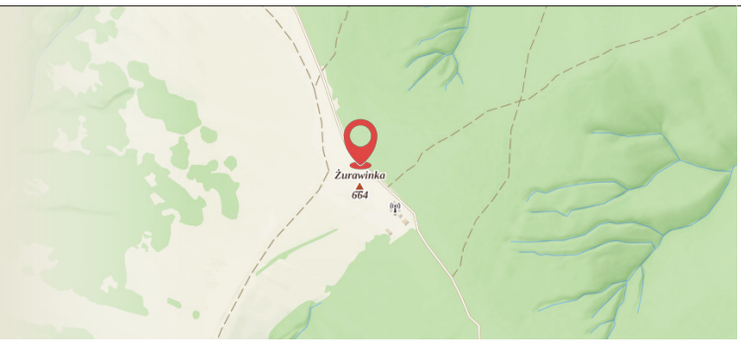
V Centre dedičstva karpatskej prírody v centrálnom bode Bukowska sa možno dozvedieť o flóre a faune, ktorá sa vyskytuje na území Východných Karpát a vydať sa na okolité turistické chodníky v Pogórzu Bukowskom a Nízkych Beskydách. Tu sa tiež začína prírodno-historický chodník Cesta historických sídiel a náučný chodník pod názvom Poliaci, Rusíni, Židia v gmine Bukowsko. Na jednej z okolitých stien je nástenná maľba, ktorá je vizitkou gminy Bukowsko. Nástenná maľba (mural) vznikla počas workshopu aerografu s miestnym umelcom Markom Szatkowským za účasti mladých ľudí z gminy Bukowsko. Vďaka informačným tabuliam prezentujúcim bohatstvo karpatskej prírody tu prebiehajú hodiny prírodopisného vyučovania a konajú sa kultúrne podujatia na podporu integrácie miestnej komunity gminy Bukowsko. Centrum vzniklo v rámci projektu s názvom Po stopách karpatskej prírody pohraničia spolufinancovaného z Európskeho fondu regionálneho rozvoja, programu Interreg V-A Poľsko – Slovensko 2014 – 2020, ktorého hlavným cieľom bola propagácia trvalo udržateľného cestovného ruchu založeného na bohatom kultúrnom a prírodnom dedičstve pohraničia medzi návštevníkmi gminy a miestnymi obyvateľmi.

Żurawinka (Kuty) 664 n.p.m.

49.4615844N, 22.1142319E

Żurawinka (Kuty) 664 n.p.m. – charakterystyczny, widokowy szczyt w rozległym paśmie Żurawinki, w mezoregionie Pogórza Bukowskiego, pomiędzy dolinami Osławy i Sanoczka. Ciągnie się wałem o wyrównanej wysokości 600–650 m n.p.m. i długości około 8 kilometrów z południowego wschodu na północny zachód. W kierunku północnym odchodzi od niego kilka długich ramion aż do Niebieszczan. Na południowy zachód przełęcz nad Wolą Piotrową oddziela go od Pasma Bukowicy. Przez grzbiet omawianej góry przebiega granica wsi Kamienne w gminie Bukowsko i Zawadki Morochowskiej w gminie Zagórz. Znajduje się w Obszarze Chronionego Krajobrazu Beskidu Niskiego. Wierzchołek porasta porolna łąka, a północne stoki mieszany modrzewiowo-sosnowo-bukowy drzewostan. W sąsiedztwie znajduje się farma wiatrowa. Każda z sześciu turbin produkuje moc 2,05 MW. Turbiny wiatraków wznoszą się na 80-metrowych masztach, a ich płaty mają długość 46 m. Do pracy turbin niezbędny jest wiatr o prędkości min. 3 m/s. Na szczyt można dostać się gminnymi drogami oraz utwardzonymi drogami serwisowymi.

Żurawinka (Kuty) 664 m n.m.

Charakteristický, malebný vrchol v rozsiahlom pásme Żurawinka, v mezoregióne Pogórza Bukowského, medzi údoliami riek Osława a Sanoczek. Tiahne sa valom s jednotnou výškou 600 – 650 m n. m. a v dĺžke asi osem kilometrov od juhovýchodu k severozápadu. Smerom na sever z neho odbočuje niekoľko dlhých ramien, až do obce Niebieszczany. Na juhozápade priesmyk nad obcou Wola Piotrowa ho oddeľuje od pásma Bukowice. Hrebeňom predmetného vrcholu prechádza hranica obcí Kamienne v gmine Bukowsko a Zawadka Morochowska v gmine Zagórz. Nachádza sa v Chránenej krajinnej oblasti Nízke Beskydy. Vrchol pokrýva bývalá poľnohospodárska lúka, severné svahy zmiešané smrekovcovo-borovicovo-bukové porasty. V blízkosti sa nachádza veterná elektráreň. Každá zo šiestich turbín produkuje výkon 2,05 MW. Veterné turbíny sú postavené na 80-metrových stožiaroch a lopatky turbín sú dlhé 46 m. Turbíny vyžadujú rýchlosť vetra aspoň 3 m/s. Na vrchol sa dá dostať po gminných cestách a po spevnených obslužných cestách.

Tokarnia

Wieś położona jest na północno-wschodnim stoku lesistego pasma Bukowicy nad źródłami Sanoczka. Miejscowość powstała w okresie wzmożonej kolonizacji obszarów górskich przyległych do Bukowska. Osada została założona w 1539 roku jako własność Mikołaja Herburta Odnowskiego z Felsztyna. Następnie dziedzicem Tokarni był ich syn – Feliks z Oleksowa Gniewosz, a z kolei jego syn – Wiktor Gniewosz w 1916 roku odsprzedał te dobra Eustachemu Ściborowi – Rylskiemu. Tokarnia to region nie tylko interesujący krajobrazowo, lecz także kraina o bogatej i skomplikowanej historii. Nigdy nie było tu spokojnie, a przybyli osadnicy musieli się bronić przed ciągłymi najazdami Tatarów oraz „beskidników". Poza działalnością rolniczą pod koniec XIX wieku rozpoczęto w Tokarni wydobycie ropy naftowej w dolinie potoku Sanoczek. W Tokarni istniała parafia greckokatolicka oraz drewniany kościół najpierw pw. Zaśnięcia Najświętszej Dziewicy Marii, a później pw. św. Michała Archanioła. W 1785 roku było 280 grekokatolików, a w 1936 już 612. W okresie II wojny światowej działał na tych terenach oddział partyzancki Karpaty „Południe", do którego 10 sierpnia 1944 r. przyłączył się oddział radziecki liczący ponad 200 żołnierzy z pułku rozbitego w rejonie Sanoka. Oddział ten dysponował radiostacją pozwalającą na utrzymanie kontaktu z dowództwem mjr. Korwina i funkcjonował na zapleczu frontu. Działania na tyłach wroga były intensywne i sprawiały Niemcom sporo kłopotu. Dzień wyzwolenia nadszedł 19 września 1944 r., jednak nie były to jeszcze spokojne czasy, gdyż 30 stycznia 1946 r. banda UPA spaliła 6 domów należących do rodzin, które nie chciały z nimi współpracować. Następnie w ramach Akcji „Wisła" większość mieszkańców wioski wysiedlono na Ukrainę, a część do powiatu gdańskiego w okolice Bytowa. Pozostały tu tylko trzy rodziny rzymsko-katolickie: Rakoczych, Koników i Burnatów, a mieszkała tu jeszcze polska rodzina Czajkowskich oraz dwie rodziny żydowskie, z których jedna była właścicielem karczmy, a druga tartaku. W 1960 r. z nakazu władz komunistycznych została rozebrana cerkiew i dziś na tym miejscu stoi kapliczka, trzy kamienne nagrobki oraz kilka starych drzew. Na jakiś czas życie w Tokarni zamarło, ale już na wiosnę 1961 r. po podpisaniu kontraktu zaczęli przybywać tu nowi osiedleńcy.

Tokarnia

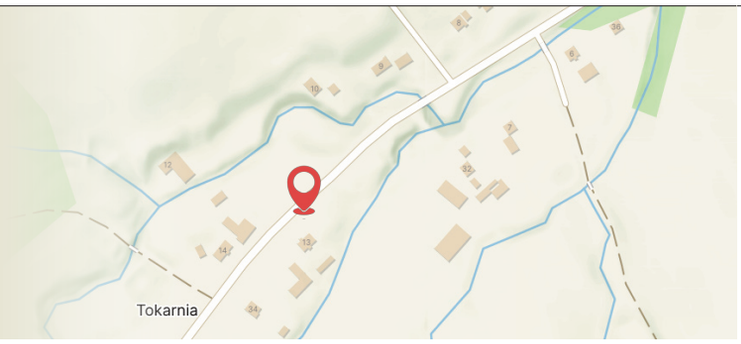
Obec je položená na severovýchodnom svahu zalesneného pásma Bukowice nad prameňmi riečky Sanoczek. Dedina vznikla v období intenzívnej kolonizácie horských oblastí susediacich s Bukowskom. Osadu založili v r. 1539 ako majetok Mikołaja Herburta Odnowského z Felsztyna. Potom Tokarniu zdedil ich syn Feliks z Oleksowa Gniewosz a následne jeho syn Wiktor Gniewosz tieto majetky v r. 1916 predal Eustachovi Ściborovi-Rylskému. Tokarnia je región nielen so zaujímavou krajinnou scenériou, ale aj krajinou s bohatou a komplikovanou históriou. Nikdy tu nebolo pokojne a noví osadníci sa museli brániť neustálym nájazdom Tatárov a „beskydnikov". Okrem poľnohospodárskej činnosti sa začala v Tokarni koncom 19. storočia aj ťažba ropy v údolí potoka Sanoczek. V Tokarni bola gréckokatolícka fara a drevený kostol, spočiatku zasvätený Zosnutiu Presvätej Panny Márie, neskôr sv. Michalovi Archanjelovi. V r. 1785 tu bolo 280 gréckokatolíkov a v r. 1936 už 612. Počas 2. svetovej vojny na týchto miestach pôsobil partizánsky oddiel Karpaty „Południe", ku ktorému sa 10. augusta 1944 pridal sovietsky oddiel v počte vyše 200 vojakov z pluku porazeného v oblasti Sanoku. Táto jednotka mala rádiostanicu, ktorá jej umožňovala udržiavať kontakt s velením majora Korwina a operovala za frontovými líniami. Aktivity v tyle nepriateľa boli intenzívne a spôsobili Nemcom veľa problémov. Deň oslobodenia prišiel 19. septembra 1944, no nenastali ešte pokojné časy. Banda UPA vypálila 30. januára 1946 šesť domov rodín, ktoré s ňou nechceli spolupracovať. Potom v rámci Akcie Visla väčšinu obyvateľov dediny vysídlili na Ukrajinu a časť do gdanského okresu v okolí Bytowa. Zostali tu len tri rímskokatolícke rodiny: Rakocziovcov, Konikovcov a Burnatovcov, bývala tu ešte poľská rodina Czajkowských, ako aj dve židovské rodiny, z ktorých jedna vlastnila krčmu a druhá pílu. V r. 1960 bola na príkaz komunistických úradov cerkov rozobraná a dnes na tomto mieste stojí kaplnka, tri kamenné náhrobky a niekoľko starých stromov. Na nejaký čas sa život v Tokarni zastavil, no už na jar 1961, po podpísaní zmluvy, začali prichádzať noví osadníci.

Kapliczka i cerkwisko w Tokarni

49.4728300N, 22.0315000E
49.4656850N, 22.0233647E

Kapliczka przed Tokarnią

Jedną z najstarszych na terenie gminy Bukowsko jest kapliczka usytuowana przy drodze do Tokarni. Według legendy została wzniesiona w miejscu, w którym stał namiot króla Jana III Sobieskiego, gdy podążał wraz z wojskiem na odsiecz Wiednia. Opiekunami tej kapliczki była rodzina Zadylaków z Bukowska w kolejności: Mikołaj, Jan, Andrzej, Feliks, Eugeniusz i Krzysztof. Początkowo była to okazała, duża kaplica o wymiarach 4×5 m, murowana z kamienia polnego, wewnątrz z kamienną posadzką i dachem pokrytym gontem. Po wojnie została przebudowana i zmniejszona do wymiarów 1,2×1,6 m, zamknięta drzwiami i pokryta blachą przez Andrzeja Zadylaka i jego syna Feliksa. W kapliczce znajduje się ponad stuletnia figura Jezusa Zmartwychwstałego i figurka Matki Boskiej, którą ok. 30 lat temu ufundowała żona Feliksa – Zofia. Dla tej rodziny budowla to cenna „relikwia" przekazywana z pokolenia na pokolenie.

Kapliczka na cerkwisku

Na pamiątkę nawiedzenia wsi przez cudowny obraz Matki Bożej mieszkańcy Tokarni postanowili wybudować kapliczkę w miejscu, na którym kiedyś stała cerkiew greckokatolicka, najpierw pw. Zaśnięcia Najświętszej Dziewicy Maryi, później pw. Św. Michała Archanioła. Głównym inicjatorem budowy był Tadeusz Łabaj. Fundament pod kapliczkę został wylany nocą ze względu na zakaz ówczesnych władz. W budynku gospodarczym odlano postument, który także w nocy przewieziono zaprzęgiem konnym i ustawiono. W poczynaniach Tadeusza wspierali i pomagali m.in. rodzina Koników, Rakoczych, Mazurów i Tylków. Dwukondygnacyjna kapliczka została uwieńczona krzyżem, w górnej wnęce umieszczono kopię obrazu, który nawiedził wioskę, a w dolnej figurę Matki Bożej Saletyńskiej Płaczącej, którą inicjator budowy zakupił w Dębowcu. Później kapliczka została ogrodzona drewnianym płotem. W maju 1968 r. została poświęcona i przez wiele lat odbywały się przy niej nabożeństwa majowe. Po 2010 r. Tadeusz Łabaj miał w planach remont kapliczki, niestety zmarł – jego dzieło zrealizowała córka Agnieszka.

Kaplnka a cerkov v Tokarni

Kaplnka pred Tokarniou

Jedna z najstarších kaplniek v gmine Bukowsko sa nachádza na ceste do Tokarne. Podľa legendy bola postavená na mieste, kde bol šiator kráľa Jána III. Sobieskeho, keď bol so svojím vojskom na ceste do bitky pri Viedni. Opatrovníkmi tejto kaplnky bola rodina Zadylakovcov z Bukowska v poradí: Mikołaj, Jan, Andrzej, Feliks, Eugeniusz a Krzysztof. Spočiatku išlo o okázalú veľkú kaplnku s rozmermi 4 × 5 m, vymurovanú z poľného kameňa, s kamennou podlahou vo vnútri a so strechou pokrytou šindľami. Po vojne bola prestavaná a zmenšená na rozmery 1,2 x 1,6 m, uzavretá dverami a pokrytá plechom Andrzejom Zadylakom a jeho synom Feliksom. V kaplnke sa nachádza vyše 100-ročná socha Zmŕtvychvstalého Ježiša a socha Panny Márie, ktorú asi pred 30 rokmi financovala Feliksova manželka Žofia. Pre túto rodinu je stavba vzácnou „relikviou“, ktorá sa dedí z generácie na generáciu.

Kaplnka na ruinách cerkvi

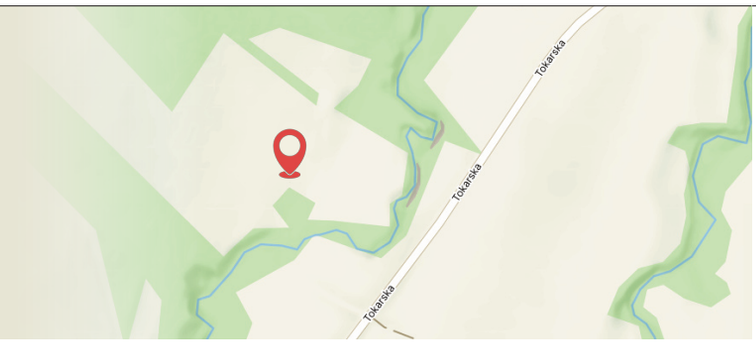
Na pamiatku návštevy obce zázračným obrazom Panny Márie sa obyvatelia Tokarne rozhodli postaviť kaplnku na mieste, kde kedysi stála gréckokatolícka cerkov, najskôr zasvätená Zosnutiu Presvätej Panny Márie, neskôr zasvätená sv. Michalovi Archanjelovi. Hlavným iniciátorom stavby bol

Tadeusz Łabaj. Základy pre kaplnku nasypali v noci kvôli zákazu vtedajších úradov. V hospodárskej budove bol odliaty podstavec, ktorý takisto v noci previezli konským záprahom a inštalovali. Tadeusza v jeho činnosti podporovali a pomáhali o. i. rodiny Konikovcov, Rakocziovcov, Mazurovcov a Tylekovcov. Dvojpodlažná kaplnka bola zakončená krížom, v hornom výklenku umiestnili kópiu obrazu, ktorý navštívil dedinu, a v spodnom sošku plačúcej Panny Márie z La Salette, ktorú iniciátor stavby kúpil v Dębowcy. Neskôr kaplnku ohradili dreveným plotom. V máji 1968 bola vysvätená a dlhé roky sa v nej konali májové bohoslužby. Po r. 2010 plánoval Tadeusz Łabaj kaplnku zrekonštruovať, žiaľ, zomrel – jeho dielo realizovala dcéra Agnieszka.

Zagroda przyrodniczo-edukacyjna w Bukowsku

49.4734539N, 22.0297981E

Zagroda to rodzinne gospodarstwo położone na terenie gminy Bukowsko, przy drodze z Bukowska do Tokarni, w otoczeniu pól i lasów. Teren ten jest wręcz idealnym miejscem na skorzystanie z aktywnego wypoczynku na łonie natury, a typowy dla niego mikroklimat sprzyja wyciszeniu, ukojeniu nerwów oraz relaksowi. Zagroda powstała z miłości do zwierząt. Można spędzić tu aktywnie czas w otoczeniu fauny i flory. Właściciele prowadzą edukację przyrodniczą w zakresie ciekawych zwyczajów dzikich lub egzotycznych zwierząt, świadomości ekologicznej i rękodzieła. W Zagrodzie zobaczyć można zarówno zwierzęta egzotyczne: kucyki szetlandzkie, strusie afrykańskie, owce śruborogie czy czterorożne owce św. Jakuba, ptaki ozdobne oraz gatunki zwierząt wolno żyjących, np. jelenie szlachetne i białe, których spotkanie w naturalnych warunkach jest bardzo trudne. Niektóre zwierzęta można dotknąć i nakarmić. NATURA, ZABAWA, NAUKA to dewiza Zagrody.

Bukowsko, 38-505 Bukowsko
Kontakt 663 876 784, zagroda.przy.edu@gmail.com

Prírodná a náučná zagroda v Bukowsku

Zagroda je rodinná farma nachádzajúca sa na území gminy Bukowsko, pri ceste z Bukowska do obce Tokarnia, v obkolesení polí a lesov. Toto územie je priam ideálnym miestom pre aktívny oddych v lone prírody, typická mikroklíma tohto miesta priaznivo vplýva na pokoj, nervy a relax. Zagroda vznikla z lásky k zvieratám. Dá sa tu aktívne tráviť čas v obklopení prírodou a v spoločnosti zvierat. Majitelia vedú prírodovedné vzdelávanie v oblasti zaujímavých zvykov divokých či exotických zvierat, ekologického povedomia a ručných prác. Možno tu vidieť tak exotické zvieratá: shetlandské poníky, pštrosy africké, ovcu Racka či ovcu Jakubovu, okrasné vtáctvo, ako aj druhy voľne žijúcich zvierat, napr. jelene lesné a biele, ktoré je v prírodných podmienkach veľmi ťažké stretnúť. Niektorých zvierat sa možno dotknúť a nakŕmiť ich. PRÍRODA, ZÁBAVA, UČENIE to je motto Zagrody.

Bukowsko, 38–505 Bukowsko
Kontakt 663 876 784, zagroda.przy.edu@gmail.com

Szlak artystycznych murali

Szlak artystycznych murali w gminie Bukowsko zapoczątkowało dzieło Arkadiusza Andrejkowa na przystanku w Płonnej upamiętniające Stefana Dymitera „Kororo", romskiego skrzypka-wirtuoza, samouka urodzonego w Płonnej, który był jednym z najsławniejszych polskich muzyków ulicznych. „Kororo", z racji tego że od dzieciństwa stopniowo tracił wzrok, wszystkie utwory grał ze słuchu w sposób niezwykle czysty, a unikalny styl trzymania skrzypiec nie przeszkadzał mu w osiągnięciu doskonałej techniki. Współpracował z Piwnicą pod Baranami, a uhonorowaniem jego talentu było zaproszenie na koncert do Filharmonii Krakowskiej, gdzie zachwycił swoją grą. Jadąc od Płonnej w stronę Sanoka, naścienne malowidła można podziwiać również w Karlikowie, Bukowsku, Tokarni, Nadolanach oraz Dudyńcach. Murale zdobią głównie przystanki autobusowe, a także ściany budynków w centrum Bukowska. Na ścianie Domu Kultury uwieczniony został przedwojenny pomnik Józefa Piłsudskiego – marszałka Polski, jednego z głównych organizatorów państwa polskiego, można też zobaczyć mural przy placu Centrum Dziedzictwa Przyrody Karpackiej. Obydwa malowidła ścienne oraz mural Karola Wojtyły, papieża Polaka Jana Pawła II, turysty przemierzającego szlaki Beskidu Niskiego w Karlikowie, są autorstwa Marka Szatkowskiego. Kolejne cztery murale namalowane przez Arkadiusza Andrejkowa upamiętniają bohaterów naszej lokalnej historii i kultury: Adama Didura (Nadolany/Wola Sękowa) – urodzonego w Woli Sękowej śpiewaka (bas) o rozległej skali, znakomitej technice i temperamencie aktorskim oraz pedagoga, Aleksandra Fredrę (Dudyńce) – polskiego hrabiego, komediopisarza, pamiętnikarza, poetę, ziemianina i oficera, Tomasza Ścibor-Rylskiego (Tokarnia) – lokalnego bohatera powstania styczniowego oraz Juliana Sokołowskiego (Nadolany/Wygnanka) urodzonego w Nadolanach jednego z najwybitniejszych geologów w skali światowej, odkrywcę złóż gazu na Niżu Polskim. Murale powstały w ramach projektu edukacyjno-artystycznego z udziałem mieszkańców gminy Bukowsko. Obrazy ścienne w niebanalny sposób zachęcają do poznawania i odkrywania lokalnej historii. Dzięki współpracy artystów z tutejszą społecznością udało się upamiętnić osoby, które odegrały ważną rolę w historii i kulturze gminy Bukowsko. Zapraszamy do obejrzenia powstałych murali oraz zapoznania się z historią ich bohaterów.

Trasa umeleckých muralov

Trasu umeleckých nástenných malieb (muralov) v gmine Bukowsko odštartoval mural Arkadiusza Andrejkowa na zastávke v obci Płonna, ktorá pripomína Štefana Dymitera „Kororo“, rómskeho virtuózneho huslistu, samouka, narodeného v Płonnej. Bol jedným z najslávnejších poľských pouličných hudobníkov. „Kororo“ (49.4337861N, 22.0987672E) vďaka tomu, že od detstva postupne strácal zrak, hral všetky skladby podľa sluchu, mimoriadne čisto, a jedinečný spôsob držania huslí mu nebránil v dosiahnutí dokonalej techniky. Spolupracoval s Piwnicou pod Baranami. Poctou jeho talentu bolo pozvanie na koncert do Krakovskej filharmónie, kde nadchol svojou hrou. Pri jazde z Płonnej smerom na Sanok môžete muraly obdivovať aj v obciach Karlików, Bukowsko, Tokarnia, Nadolany a Dudyńce. Zdobia najmä autobusové zastávky a steny budov v centre Bukowska. Na stene domu kultúry je zvečnený predvojnový pamätník Józefa Piłsudského (49.4793681N, 22.0614497E) – maršálka Poľska, jedného z hlavných organizátorov poľského štátu, ako aj mural v Centre dedičstva karpatskej prírody. Oba, ako aj mural Karola Wojtyłu (49.4356944N, 22.0656600E), pápeža Poliaka Jána Pavla II., turistu premeriavajúceho chodníky Nízkych Beskýd v obci Karlików, sú od Mareka Szatkowského. Ďalšie štyri namaľoval Arkadiusz Andrejków a pripomínajú hrdinov našej miestnej histórie a kultúry: sú to Adam Didur (Nadolany/Wola Sękowa), narodený v obci Wola Sękowa spevák (bas) so širokým hlasovým rozsahom, vynikajúcou technikou a hereckým temperamentom, ako aj učiteľ, Aleksander Fredro (Dudyńce), poľský gróf, dramatik, kronikár, básnik, zemepán a dôstojník, Tomasz Ścibor-Rylski (Tokarnia) – miestny hrdina januárového povstania, ako aj Julian Sokołowski (Nadolany/Wygnanka), narodený v obci Nadolany jeden z najvýznamnejších geológov v svetovom meradle, objaviteľ ložísk plynu v Niži Polskim. Muraly vznikli v rámci vzdelávacieho a umeleckého projektu za účasti obyvateľov gminy Bukowsko. Nešablónovito podnecujú ľudí, aby poznávali a objavovali miestnu históriu. Vďaka spolupráci umelcov s miestnou komunitou sa podarilo pripomenúť si ľudí, ktorí zohrali významnú úlohu v našej histórii a kultúre a boli spätí s našou oblasťou. Pozývame pozrieť si vytvorené nástenné maľby a dozvedieť sa o histórii ich hrdinov.

Płonna

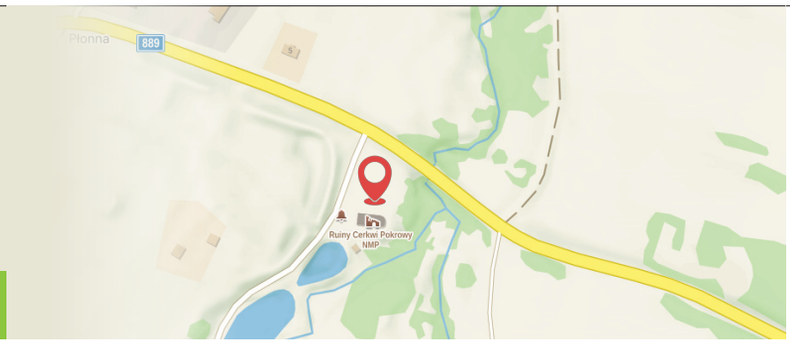
Płonna (ukr. Połonna), występująca pod tą nazwą od 1699 r. (wcześniej Plone – 1433, Plona – 1437, Plonna – 1508), to wieś o udokumentowanym średniowiecznym rodowodzie, choć istnieją przesłanki świadczące o jej neolitycznych korzeniach. Położona w pięknej dolinie, pomiędzy pasmem Bukowicy a szczytem Kamiennego, nad potokami Płonka i Horyłka, jest najbardziej wysuniętą na południe miejscowością Gminy Bukowsko. Etnograficznie uznaje się, że znajduje się już poza północną granicą Łemkowszczyzny. Jej nazwa wywodzi się od słowiańskiego określenia oznaczającego połoninę – pozbawioną drzew górską łąkę, pastwisko, ziemię płonną, nieuprawną. Powstanie Płonnej łączone jest z falą osadnictwa wołoskiego, w ramach którego na obszarze Bieszczadów i wschodniego Beskidu Niskiego ulokowano wiele podobnych wsi (m.in. Odrzechową, Szczawne, Radoszyce, Olszanicę, Uherce). Pierwsze znane wzmianki o osadzie pochodzą z XV wieku, kiedy w dokumentach sądowych z 1433 r. wymieniony został Balko z Płonnej, najprawdopodobniej osadnik wołoski. Przez następne kilkaset lat jako własność szlachecka przechodziła w ręce kolejnych właścicieli, m.in. między XV a XVI w. Tarnawskich, w XVII w. Stanisławskich, w XVIII w. Cieszanowskich, a od końca XVIII w. do 1913 roku Truskolaskich. Pod koniec XV w., gdy wieś dzieli się już na górną i dolną część, została wybudowana w niej pierwsza drewniana cerkiew (1488 r.). W I poł. XVII wieku Płonna posiadała już własny młyn. Z dokumentów dowiadujemy się, że na przełomie XV i XVI wieku istniał tam obronny dwór otoczony fosami i wałami wybudowany przez Tarnawskich. Płonną dotknął tragiczny w skutkach najazd tatarski, w trakcie którego większość mieszkańców wraz z popem poniosła męczeńską śmierć w podpalonej przez Tatarów drewnianej cerkwi. W następnych dwóch stuleciach wieś w dalszym ciągu się rozwijała i w 1785 r. zamieszkiwało ją ponad 700 osób, głównie grekokatolików, mniejszość katolicką stanowili najczęściej mieszkańcy dworu. Z tak dużą liczbą mieszkańców należała ona obok Radoszyc, Jaślisk, Wisłoka Wielkiego i Smolnika do grupy największych wsi wschodniej Łemkowszczyzny.

Płonna

Płonna (ukrajinsky: Połonna), ktorá je pod týmto názvom známa od r. 1699 (predtým Plone – 1433, Plona – 1437, Plonna – 1508), je dedina s doloženým stredovekým pôvodom, aj keď existujú dôkazy o jej neolitických koreňoch. Malebne položená v krásnom údolí, medzi pásmom Bukowice a vrchom Kamienne, pri potokoch Płonka a Horyłka, najjužnejšia obec gminy Bukowsko. Z etnografického hľadiska sa predpokladá, že je položená už za severnou hranicou regiónu Lemkov. Jej názov pochádza zo slovanského výrazu pre poloninu – horskú lúku zbavenú stromov, pastvisko, neúrodnú, neobrábanú pôdu. Založenie Płonnej súvisí s vlnou valašského osídľovania, počas ktorej vzniklo mnoho podobných dedín (o. i. Odrzechów, Szczawne, Radoszyce, Olszanica, Uherce) v Bieszczadoch a východných Nízkych Beskydách. Prvá známa zmienka o osade pochádza z 15. storočia, keď sa v súdnych listinách z r. 1433 spomína Balko z Płonnej, pravdepodobne valašský osadník. V priebehu nasledujúcich stoviek rokov prechádzala ako šľachtický majetok do rúk jednotlivých majiteľov, o. i. medzi 15. a 16. storočím rodiny Tarnawských, v 17. storočí rodiny Stanisławských, v 18. storočí rodiny Cieszanowských a od konca 18. storočia do r. 1913 rodiny Truskolaských. Koncom 15. storočia, keď už bola obec rozdelená na hornú a dolnú časť, bola postavená prvá drevená cerkov (r. 1488). V prvej polovici 17. storočia vlastnila Płonna už vlastný mlyn. Z dokumentov sa dozvedáme, že na prelome 15. a 16. storočia tu stál obranný kaštieľ obohnaný vodnými priekopami a valmi, ktorý postavila rodina Tarnawských. Płonnu zasiahol vo svojich dôsledkoch tragický tatársky vpád, pri ktorom väčšina obyvateľov vrátane kňaza zomrela ako mučeníci v drevenej cerkvi, ktorú Tatári podpálili. V ďalších dvoch storočiach sa obec ďalej rozvíjala a v r. 1785 ju obývalo vyše 700 obyvateľov, prevažne gréckokatolíkov, pričom katolícku menšinu tvorili najčastejšie obyvatelia kaštieľa. S takým vysokým počtom obyvateľov patrila popri obciach Radoszyce, Jaśliska, Wisłok Wielki a Smolnik do skupiny najväčších dedín vo východnom regióne Lemkov.

Ruiny cerkwi i pozostałości dworu w Płonnej

49.4324242N, 22.1036172E

Dwór w Płonnej zbudowany był na podmurówce z kamienia z piwnicami, na zewnątrz z drzewa jodłowego w konstrukcji węgłowej, a pokryty był gontem. Przez jego środkową część przechodziła sień, a z niej wejścia do czterech izb mieszkalnych i gospodarczych. Obok tej okazałej rezydencji stał budynek folwarku z jedną izbą mieszkalną, alkierzem, komorą, piekarnią i stajnią. Od dworu w kierunku południowym rozciągał się duży park. Dwór w ciągu stuleci był rozbudowywany, a swój ostateczny wygląd prawdopodobnie przybrał w XVIII i XIX wieku, kiedy był własnością Cieszanowskich i Truskolaskich. W 1946 roku budynek został spalony i wysadzony przez UPA, jak mówią przekazy na życzenie ówczesnych właścicieli. Do dziś zachowały się ruiny dworu z kamiennymi piwnicami, otoczone pozostałościami zabytkowego układu parkowego z wieloma okazami pomnikowych drzew, m. in. lip, klonów, jaworów, sosen, grabów i jesionów. W bliskim sąsiedztwie parku dworskiego w 1790 r. wzniesiono z kamienia z dodatkiem cegły nową świątynię pod wezwaniem Opieki Najświętszej Marii Panny (Pokrowy Preczystoj Bohorodycy) oraz parawanową, trójarkadową dzwonnicę. Całość pokryta była gontem. Teren wokół został otoczony kamiennym murkiem. Fundatorem budowli była rodzina Truskolaskich. Przez lata cerkiew uległa znacznemu zniszczeniu i w drugim dziesięcioleciu XIX w. dokonano gruntownego remontu. We wnętrzu znajdował się drewniany, pomalowany na zielono ołtarz główny oraz dwa ołtarze boczne. Ciekawostką jest to, że nie było tam typowego ikonostasu i carskich wrót. Niedaleko za potokiem znajdował się mały cmentarz z kaplicą, usytuowany w miejscu drewnianej cerkwi spalonej przez Tatarów. Po lewej stronie drogi prowadzącej w kierunku Komańczy, na wzniesieniu, usytuowano nowy cmentarz parafialny. Do dziś zachowało się na nim kilka zabytkowych nagrobków z piaskowca i pozostałości mogił. W lipcu 2006 r. cmentarz został uporządkowany i ogrodzony, stanął na nim też pamiątkowy krzyż z tablicą zawierającą nazwiska rodzin – niegdysiejszych mieszkańców Płonnej. W podziemnej krypcie pod posadzką cerkwi spoczywa trumna ze szczątkami jej fundatora, na którą natrafiono przypadkiem w 2005 roku. W 2009 r. uprzątnięto ruiny cerkwi i teren wokół niej, a zabytkową dzwonnicę odrestaurowano. Wszystko to stało się dzięki staraniom i wysiłkom członków Stowarzyszenia Dziedzictwo Mniejszości Karpackich i Andrzeja Szkrawana – wnuka byłych mieszkańców, miłośnika Płonnej, strażnika pamięci i zbieracza okruchów historii. Greckokatolicka parafia Płonna była parafią wielowioskową, obejmującą zasięgiem również Kamienne, Wysoczany i Kożuszne.

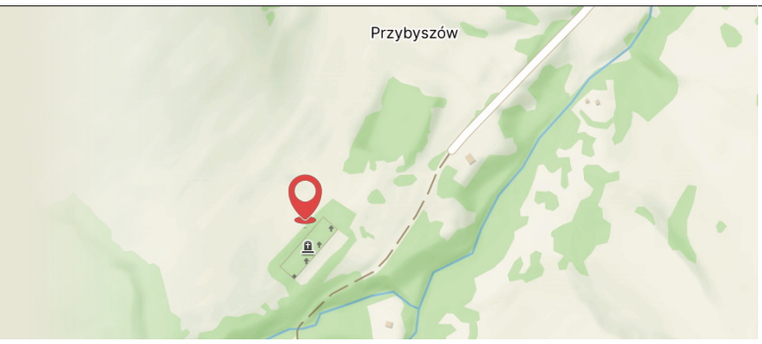
Ruiny cerkvi a pozostatky kaštieľa v Płonnej

Kaštieľ v obci Płonna bol postavený na kamennej podmurovke s pivnicami, vonkajšok bol z jedľového dreva rohovej konštrukcie a pokrytý šindľom. Jeho strednou časťou prechádzala sieň a z nej vstupy do štyroch obytných a hospodárskych miestností. Vedľa tejto impozantnej rezidencie stála hospodárska budova s jednou obytnou izbou, výklenkom, komorou, pekárňou a maštaľou. Od kaštieľa smerom na juh sa rozprestieral rozsiahly park. Kaštieľ sa v priebehu storočí rozširoval a svoju konečnú podobu získal pravdepodobne v 18. a 19. storočí, keď ho vlastnili rody Cieszanowských a Truskolaských. V r. 1946 kaštieľ vypálili a vyhodili do vzduchu príslušníci UPA, vraví sa, že na žiadosť vtedajších majiteľov. Dodnes sa zachovali ruiny kaštieľa s kamennými pivnicami, obklopené zvyškami historickej parkovej úpravy s množstvom exemplárov pamiatkových drevín, o. i. líp, javorov, platanov javorolistých, borovíc, hrabov a jaseňov.

V tesnej blízkosti kaštieľskeho parku bol v r. 1790 postavený nový chrám z kameňa s tehlovým doplnkom, zasvätený Ochrane Presvätej Bohorodičky (Pokrovy Preczystoj Bohorodicy), ako aj trojarkádová zvonica so zástenou. Celok bol pokrytý šindľom. Okolie bolo obohnané kamenným múrikom. Fundátorom stavby bola rodina Truskolaských. Cerkov v priebehu rokov výrazne schátrala a v druhom desaťročí 19. storočia prešla dôkladnou opravou. Vo vnútri sa nachádzal drevený, na zeleno natretý hlavný oltár a dva bočné oltáre. Zaujímavosťou je, že sa tu nenachádzal typický ikonostas ani cárske vráta. Neďaleko za potokom sa nachádzal malý cintorín s kaplnkou, umiestnený na mieste drevenej cerkvi, ktorú vypálili Tatári. Po ľavej strane cesty smerom do obce Komańcza, na kopci, bol situovaný nový farský cintorín. Dodnes sa na ňom zachovalo niekoľko historických pieskovcových náhrobných kameňov a zvyšky mohýl. V júli 2006 bol cintorín usporiadaný a oplotený, bol na ňom tiež umiestnený pamätný kríž s tabuľou s menami rodín – niekdajších obyvateľov Płonnej. V podzemnej krypte pod podlahou cerkvi leží rakva s pozostatkami jej fundátora, na ktorú náhodne natrafili v r. 2005. V r. 2009 boli ruiny cerkvi a jej okolie vyčistené a bola obnovená historická zvonica. To všetko sa stalo vďaka úsiliu členov Združenia dedičstva karpatských menšín a Andrzeja Szkrawana – vnuka bývalých obyvateľov, milovníka Płonnej, strážcu pamäti a zberateľa čriepkov histórie. Gréckokatolícka farnosť Płonna bola farnosťou pre viac obcí, zahŕňala aj Kamienne, Wysoczany a Kożuszne.

Cmentarz w Przybyszowie

49.4144950N, 22.0506275E

Kilka kilometrów na południe od Bukowska przy drodze do Szczawnego leży Karlików, popegeerowskie osiedle do niedawna znane ze sportów narciarskich. Niespełna 2 km dalej panuje niczym niezmącona cisza. Tu, u podnóża Tokarni i Kamienia, u zbiegu strug tworzących rzeczkę Płonkę, skrywa się zaciszna kotlinka, a w niej nieistniejąca już miejscowość Przybyszów. Miejscowość powstała prawdopodobnie w XIV w. i nosiła nazwę Przibissow, zmieniającą się na Przybyszow, Przybyszowka, Przybyszow, która podobnie jak i Bełchówka od 1539 r. była własnością Mikołaja Herburta Odnowskiego. Zabudowania wiejskie rozciągały się wzdłuż doliny nad potokiem Przybyszówka uchodzącym do rzeki Polanki, będącej dopływem Osławy, na północno-wschodnim stoku lesistego pasma górskiego tworzącego dział wodny pomiędzy Osławą a Wisłokiem. W roku 1898 była to własność szlachecka rodu Ścibor-Rylskich, kiedy wieś liczyła 393 mieszkańców i 62 domy, a zajmowany obszar obejmował 637 ha. W miejscowości znajdował się młyn wodny oraz kuźnia. Z powodu złej jakości ziemi uprawiano tu ziemniaki, owies, jęczmień i orkisz, którego z racji długich „wąsów" nie niszczyła zwierzyna leśna. Większość domów była pod strzechą, a do pokrycia używano tu słomy z żyta jarego, która skutecznie służyła nawet do 50 lat. Na przełomie XIX i XX wieku wieś należała do parafii w Karlikowie. Po II wojnie światowej działała tu sotnia Stiaha, oddział UPA. Na placu obok cerkwi odbywały się musztry i nauka strzelania. W 1946 roku, po wysiedleniu, również tutaj większość zabudowań spaliła banda UPA, a pozostałe budynki zostały rozebrane, w tym także cerkiew. Według mapy sytuacyjnej udostępnionej przez p. Jana Perkołupa z Bukowska przed spaleniem w Przybyszowie był jeszcze drugi młyn wodny, szkoła, karczma i leśniczówka. Dziś do pozostałości po Przybyszowie należy cerkwisko po kościele filialnym pw. Błogosławionej Dziewicy Marii Paraskiewy, cmentarz oraz krzyż w okolicach dawnej leśniczówki.

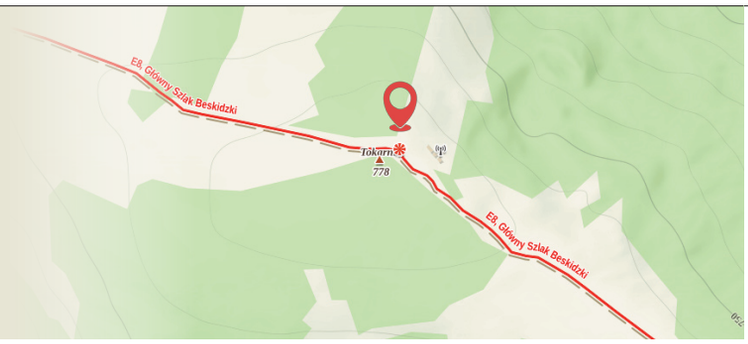
Cintorín v Przybyszowe

Niekoľko kilometrov južne od Bukowska, po ceste do obce Szczawne, leží dedina Karlików, bývalá družstevná usadlosť, donedávna známa lyžiarskym športom. Necelé dva km odtiaľ panuje ničím nerušené ticho. Tu, pri úpätí vrchov Tokarnia a Kamień, pri sútoku potokov tvoriacich riečku Płonka, sa skrýva tiché údolie a v ňom už neexistujúca obec Przybyszów. Založili ju pravdepodobne v 14. storočí a niesla pomenovanie Przibissow, ktoré sa neskôr menilo na Przybyszow, Przybyszowka, Przybyszow, podobne ako obec Bełchówka vlastnil ju od r. 1539 Mikołaj Herburt Odnowski. Dedinská zástavba sa tiahla pozdĺž údolia nad potokom Przybyszówka, ktorý sa vlieva do rieky Polanka a tá je prítokom rieky Osława, na severovýchodnom svahu zalesneného horského pásma, ktoré tvorí rozvodie medzi riekami Osława a Wisłok. V r. 1898 bol to majetok šľachtického rodu Ścibor-Rylských, keď mala obec 393 obyvateľov a 62 domov a zaberala rozlohu 637 ha. V obci bol vodný mlyn a vyhňa. Pre nekvalitnú pôdu sa tu pestovali zemiaky, ovos, jačmeň a špaldová pšenica, ktorú pre dlhé „fúzy" neničila lesná zver. Väčšina domov mala slamené strechy a na zastrešenie sa používala jarná ražná slama, ktorá efektívne slúžila dokonca až 50 rokov. Na prelome 19. a 20. storočia obec patrila do farnosti v Karlikowe. Po 2. svetovej vojne tu pôsobila sotnia Stiaha, oddiel UPA. Na námestí pri cerkvi sa konali vojenské cvičenia a vyučovanie streľby. V r. 1946 tu po vysídlení väčšinu budov tiež vypálila banda UPA a zvyšné budovy zbúrali, vrátane cerkvi. Podľa situačnej mapy, ktorú poskytol Jan Perkołup z Bukowska, pred vypálením v obci Przybyszów stál ešte jeden vodný mlyn, škola, krčma a hájovňa. Dnes k pozostatkom po tejto dedine patria stopy po filiálnom kostole sv. Blahoslavenej Panny Márie Paraskevy, cintorín a kríž pri bývalej hájovni.

Szczyt Tokarnia i szlak czerwony

49.4331353N, 22.0315889E

Tokarnia jest najwyższym wzniesieniem malowniczego i pasjonującego krajoznawczo Pasma Bukowicy w północno-wschodniej części Beskidu Niskiego. Pasmo Bukowicy jest najwybitniejszym elementem orograficznym północno-wschodniej części Beskidu Niskiego i należy do Karpat Wschodnich. Ma ono formę rozległego wału, który ciągnie się z północnego zachodu na południowy wschód. Na południu i zachodzie ogranicza je dolina Wisłoka, a na wschodzie górna Połonka (dolina Przybyszowa) i potok Osławiczki. W tym bardzo wyrównanym grzbiecie wybijają się cztery szczyty: Skibce (Wysoka Debr, 776 m), Zrubań (778 m), Wilcze Budy (759 m) i Tokarnia (Magura, 778 m). Ze szczytu przy dobrej pogodzie podziwiać można rozległą panoramę: w kierunku północnym na Pogórze Bukowskie, w kierunku południowo-wschodnim na Bieszczady, a w zachodnim na Beskid Niski. Przy dobrej pogodzie i przejrzystym powietrzu w oddali widać Tatry oraz wzniesienia słowackiego Vihorlatu. Szczyt Tokarni posiada dwie kulminacje – niższy wierzchołek (776 m n.p.m.), zwany dawniej Wierchem Mendla, jest zalesiony, natomiast główna kulminacja (778 m n.p.m.), na której umieszczono maszt telefonii komórkowej, oferuje znaczne walory widokowe. Tokarnia to nazwa późniejsza, pochodząca od określenia pobliskiej wsi, wcześniej miejscowi Łemkowie zwali wzniesienie po prostu Magurą. Przez szczyt przebiega czerwony Główny Szlak Beskidzki, którym można dojść na Tokarnię od strony Puław lub Karlikowa. Można tu także przywędrować żółtym szlakiem z Woli Piotrowej. Pasmo zbudowane jest ze skał fliszowych, o charakterystycznej skośnej rzeźbie, poprzetykanych miejscami skalnymi ostańcami, które można podziwiać w rezerwacie „Kamień", idąc szlakiem czerwonym do Komańczy. Pasmo Bukowicy na północy opada wyraźnym progiem w kierunku Pogórza Bukowskiego. W kierunku wschodnim naturalnym przedłużeniem pasma są grzbiety Rzepedki (Rożynkani, 706 m) i Kamienia (717 m), które sięgają doliny Osławy.

■

Vrch Tokarnia a červená značka

Tokarnia je najvyšší vrch malebného a prírodne fascinujúceho pásma Bukowice v severovýchodnej časti Nízkych Beskýd. Pásmo Bukowica je najvýznamnejším orografickým prvkom severovýchodnej časti Nízkych Beskýd a patrí do Východných Karpát. Má podobu rozsiahleho valu, ktorý sa tiahne od severozápadu k juhovýchodu. Na juhu a západe ho ohraničuje údolie rieky Wisłok a na východe horná Połonka (údolie obce Przybyszów) a potok Osławiczka. Na tomto veľmi rovnom hrebeni vyčnievajú štyri vrcholy: Skibce (Wysoka Debr) (776 m), Zrubań (778 m), Wilcze Budy (759 m) a Tokarnia (Magura) (778 m). Z vrcholu, za dobrého počasia, možno obdivovať rozľahlú panorámu. Na sever k Pogórzu Bukowskému, na juhovýchod k Bieszczadom a na západ naopak k Nízkym Beskydám. Pri dobrom počasí a čistom vzduchu vidno v diaľke Tatry a vrchy slovenského Vihorlatu. Tokarnia má dve kulminácie – nižší vrchol (776 m n.m.), prv zvaný Wierch Mendla, je zalesnený, zatiaľ čo hlavná kulminácia (778 m n.m.), na ktorej je umiestnený stožiar mobilnej siete, ponúka výrazné malebné výhľady. Tokarnia je neskorší názov, odvodený od pomenovania neďalekej dediny, predtým miestni Lemkovia nazývali vrch jednoducho Magura. Cez vrchol vedie červená Hlavná beskydská trasa, ktorá umožňuje dosiahnuť Tokarniu od obcí Puławy alebo Karlików. Možno sem doputovať aj po žltej značke z obce Wola Piotrowa. Pásmo je zložené z flyšových skál s charakteristickým, šikmým reliéfom, miestami pretkané skalnými výbežkami, ktoré možno obdivovať v rezervácii Kamień idúc po červenej značke do obce Komańcza. Pásmo Bukowica na severe klesá s výrazným prahom smerom k Pogórzu Bukowskému. Smerom na východ sú prirodzeným predlžením pásma hrebene Rzepedka (Rożynkania) (706 m) a Kamień (717 m), ktoré zasahujú do údolia rieky Osława.

Rezerwat Bukowica

Utworzony został w roku 1996 na powierzchni 292,92 ha we wsi Darów, przy północnej granicy gminy Komańcza w powiecie sanockim, na terenie Obszaru Chronionego Krajobrazu Beskidu Niskiego. Granice rezerwatu prowadzone są w większości grzbietami górskimi. Na jej południowych zboczach oraz na stokach wzniesienia Góra Dział (665,36 m n.p.m.), jak i pobliskiego bezimiennego wzniesienia, utworzono rezerwat „Bukowica". Jest to obszar chroniący zbiorowisko buczyny karpackiej o charakterze puszczańskim. Obejmuje charakterystyczną kotlinę (nazywaną także „kotłem źródliskowym"), mającą swój wylot w miejscu, gdzie z rezerwatu wypływa potok Darów. Posiada on na terenie rezerwatu około 30 stałych i okresowych dopływów bocznych, stąd też i nazwa „rezerwat szumiących potoków", słychać je bowiem na przeważającej jego części. Występują tu dwa typy siedliskowe lasu: górski i las łęgowy górski. Dominuje las górski z bukiem i jodłą, z domieszką jaworu, wiązu górskiego, modrzewia, brzozy, klonu, lipy drobnolistnej, czereśni, świerka, a w niższych partiach grabu i dębu szypułkowego. Z kolei las łęgowy górski występuje na obszarze niżej położonej części doliny Darowa. Gatunkiem głównym w drzewostanie jest tam olsza szara i jesion, a w domieszce – świerk, jodła, klon i wierzba krucha. Najstarsze drzewostany mają 150 lat. Rezerwat przyrody położony jest w sąsiedztwie granicy między Karpatami Wschodnimi i Zachodnimi, stąd też i jego flora odznacza się niejednolitym charakterem geograficznym. Ma ona charakter typowo leśny. Występuje tu około 280 gatunków roślin, w tym 26 chronionych. Z krzewów najliczniej spotykana jest jeżyna gruczołowata i leszczyna, a z roślin zielonych – gajowiec żółty, żywiec gruczołowaty i cebulkowy, nerecznica samcza i krótkoostna, zawilec gajowy, szczyr trwały i marzanka wonna. Znamiennym rysem jest znaczna obecność roślin górskich, rosną tu m.in. kostrzewa górska, żywokost sercowaty, paprotnik Brauna i kolczysty oraz miesiącznica trwała. Osobliwością jest występowanie dwóch gatunków subalpejskich: omiega górskiego i modrzyka górskiego. Z kilku występujących gatunków wschodniokarpackich wymienić można bluszczyka kosmatego i sałatnicę leśną. Duża ilość rozkładającego się drewna i wysoka wilgotność stwarzają dobre warunki do rozwoju grzybów, stąd i obecność szmaciaka gałęzistego, soplówki jodłowej i sromotnika bezwstydnego – objętych ścisłą ochroną. Rzeźba terenu w rezerwacie jest bardzo zróżnicowana – grzbiety górskie są poprzecinane głębokimi jarami, w których płyną potoki. Wiele miejsc sprawia wrażenie prawdziwej puszczy karpackiej. W leśnych ostępach spotkać można rysie, wilki, borsuki, lisy, kuny leśne, a nawet migrujące niedźwiedzie brunatne. Zwierzęta parzystokopytne reprezentuje jeleń karpacki, sarna, dzik i migrujące łosie. Awifauna ma charakter leśny i odznacza się dużym udziałem ptaków drapieżnych (m. in. kruk, myszołów, krogulec, jastrząb, pustułka, kobuz) i drobnych ptaków śpiewających (m. in. trznadel, zięba, liczne sikory, świergotek drzewny i kwiczoł). Potok Darów ma charakter typowy dla krainy górskiej, stąd obecność w nim pstrąga potokowego, strzebli potokowej, śliza oraz brzanki.

Rezervácia Bukowica

Zriadili ju v r. 1996 na ploche 292,92 ha v obci Darów, pri severnej hranici gminy Komańcza, okres Sanok, na území Chránenej krajinnej oblasti Nízke Beskydy. Hranice rezervácie vedú prevažne po horských hrebeňoch. Na jej južných svahoch a na svahoch vrcholu Góra Dział (665,36 m n. m.), ako aj na neďalekom nepomenovanom vrchu, vytvorili rezerváciu Bukowica. Ide o územie chrániace spoločenstvo karpatskej bučiny pralesového charakteru. Jej súčasťou je charakteristická kotlina (nazývaná aj „pramenný kotol"), ktorá má vyústenie v mieste, kde z rezervácie vyteká potok Darów. Na území rezervácie má okolo 30 stálych a občasných bočných prítokov, odtiaľ tiež názov „rezervácia šumiacich potokov", pretože ich počuť na väčšine jej časti. Vyskytujú sa tu dva typy lesných biotopov: horský les a horský lužný les. Dominuje horský les s bukom a jedľou s prímesou platanu javorolistého, brestu horského, smrekovca, brezy, javora, lipy malolistej, čerešne, smreka, v nižších častiach hrabu a duba letného. Horský lužný les sa zasa vyskytuje na území nižšie položenej časti údolia potoka Darów. Hlavnými druhmi v poraste sú jelša sivá a jaseň, s prímesami smreka, jedle, javora a vŕby krehkej. Najstaršie porasty majú 150 rokov. Prírodná rezervácia sa nachádza v susedstve hranice medzi Východnými a Západnými Karpatmi, to je aj príčina prečo sa jej flóra vyznačuje nejednoliatym geografickým charakterom. Má typický lesný charakter. Vyskytuje sa tu okolo 280 druhov rastlín, z toho 26 chránených. Medzi najbežnejšie kry patrí ostružina srstnatá a lieska, zo zelených rastlín hluchavka žltá, žerušnica žliazkatá, zubačka cibuľkonosná, papraď samčia, papraď ostnatá, veternica hájna, bažanka trváca a lipkavec marinkový. Príznačnou črtou je početný výskyt horských rastlín, rastú tu o. i. kostrava horská, kostihoj srdcovitolistý, papraďovec Braunov, papraďovec laločnatý a mesačnica trváca. Zvláštnosťou je výskyt dvoch subalpínskych druhov: kamzičník rakúsky a mliečivec alpínsky. Z niekoľkých vyskytujúcich sa východokarpatských druhov možno uviesť zádušník chlpatý a razilka smradľavá. Veľké množstvo rozkladajúceho sa dreva a vysoká vlhkosť vytvárajú priaznivé podmienky pre rast plesní; z toho pramení prítomnosť kučierky veľkej, koralovca jedľového a hadovky smradľavej – sú prísne chránené. Reliéf terénu rezervácie je veľmi rôznorodý – horské hrebene sú pretnuté hlbokými roklinami, v ktorých tečú potoky. Mnohé miesta pôsobia dojmom pravej karpatskej divočiny. V lesných húštinách možno stretnúť rysov, vlkov, jazvecov, líšky, kuny lesné, ba aj migrujúce medvede hnedé. Párnokopytníky zastupuje jeleň karpatský, srna, diviak a migrujúce losy. Avifauna je lesného charakteru a vyznačuje sa veľkým zastúpením dravých vtákov (o. i. krkavca, myšiaka hôrneho, jastraba krahulca, jastraba veľkého, sokola myšiara, sokola lastovičiara), drobných spevavcov (o. i. strnádky žltej, pinky obyčajnej, početných sýkoriek, ľabtušky hôrnej a drozda čvikotu). Potok Darów má charakter typický pre horskú krajinu, a preto sa v ňom vyskytuje pstruh potočný, čerebľa pestrá, slíž a mrenka.

Transgraniczna sieć tras rowerowych w Beskidzie Niskim

Obszar Beskidu Niskiego stanowi doskonałą bazę dla turystyki kwalifikowanej, która w obszarze pogranicza cieszy się coraz większą popularnością. W ramach projektu „Promocja dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego regionu pogranicza polsko – słowackiego za pośrednictwem tras rowerowych" – Interreg V- A 2014-2020, została wytyczona transgraniczna sieć ścieżek rowerowych, która pozwala na zaplanowanie wycieczek pieszo-rowerowych w różnych wariantach. Znajdą się tu zarówno łatwiejsze odcinki na rodzinne wycieczki rowerowe oraz takie, których pokonanie wiąże się dużymi przewyższeniami, stromymi zjazdami i podjazdami. Wybierając się w trasę, warto wcześniej rozeznać topografię terenu i przełożyć swoje doświadczenie i umiejętności na plan wycieczki. Trasy wykorzystują istniejące drogi leśne, szlaki turystyczne i drogi publiczne, prowadząc do miejsc wartych zobaczenia oraz cennych przyrodniczo. W ramach projektu oznakowanych zostało ok. 150 km ścieżek po stronie polskiej oraz ponad 50 km po słowackiej. Łącznie wybudowano siedem wiat z funkcją grilla, stojaki rowerowe i pomosty. Na terenie Nadleśnictwa Rymanów powstały cztery wiaty: w Polanach Surowicznych, przy parkingu grzybiarzy w Leśnictwie Szachty, w Czeremsze oraz na trasie czerwonego szlaku beskidzkiego w Darowie. Ścieżka wzbogacona została w tablice informacyjne nawiązujące do osobliwości przyrodniczych i historii rejonu pogranicza oraz prowadzonej gospodarki leśnej.

Cezhraničná sieť cyklotrás v Nízkych Beskydách

Oblasť Nízkych Beskýd predstavuje výbornú základňu pre kvalifikovanú turistiku, ktorá je v prihraničnej oblasti čoraz populárnejšia. V rámci projektu Propagácia prírodného a kultúrneho dedičstva poľsko-slovenského pohraničia prostredníctvom cyklotrás – Interreg V-A 2014 – 2020 bola vytýčená cezhraničná sieť cyklotrás, ktorá umožňuje naplánovať si pešie a cyklistické výlety v rôznych variantoch. Nachádzajú sa tu tak ľahšie úseky pre rodinné cyklovýlety, ako aj úseky s výrazným prevýšením, strmými zjazdmi a stúpaniami. Vyberajúc sa na trasu sa oplatí vopred oboznámiť sa s topografiou oblasti a pretaviť svoje skúsenosti a zručnosti do plánu výletu. Trasy využívajú existujúce lesné cesty, turistické chodníky a verejné komunikácie, ktoré vedú na miesta čo sa oplatí vidieť a majú prírodnú hodnotu. V rámci projektu bolo vyznačených približne 150 km chodníkov na poľskej strane a vyše 50 km na slovenskej strane. Celkovo bolo vybudovaných sedem prístreškov, kde sa dá grilovať, sú v nich stojany na bicykle a pontóny. V oblasti Lesnej správy Rymanów boli postavené štyri prístrešky: v obci Polany Surowiczne, pri parkovisku pre hubárov na pracovisku lesníkov Szachty, v obci Czeremcha a na červenej značke Beskydskej trasy v obci Darów. Chodník je obohatený o informačné tabule, ktoré poukazujú na prírodné zvláštnosti a históriu regiónu pohraničia, ako aj vykonávaného lesného hospodárstva.

Wola Piotrowa

Najstarsze wzmianki o wiosce sięgają roku 1526. Wioska założona została na prawie wołoskim w pierwszej połowie XVI wieku na stoku lesistego pasma Bukowicy, poniżej źródła rzeki Sanoczek. W roku 1936 wieś liczyła 457 mieszkańców, w większości wyznania grekokatolickiego. Po roku 1944 nastąpiły pierwsze wyjazdy ludności na Ukrainę. Działalność UPA spowodowała reakcję ówczesnych władz polskich i wysiedlanie na tzw. ziemie odzyskane. Po zakończeniu „Akcji Wisła" w 1947 roku wieś praktycznie przestała istnieć. Pozostawione zabudowania rozebrano i przeniesiono do okolicznych wiosek spalonych przez bandy UPA. Wola Piotrowa po wojnie podzieliła los wielu okolicznych łemkowskich wiosek, odżyła dwadzieścia lat później dzięki innym „przesiedleńcom" przybyłym tu w połowie lat sześćdziesiątych ze Śląska Cieszyńskiego – Polakom obrządku zielonoświątkowego (pierwsza rodzina osiedliła się tu w 1966 roku i pochodziła z Ustronia). Po lewej stronie na wzniesieniu usytuowany jest cmentarz i miejsce po dawnej cerkwi. Idąc w górę wsi, przechodzimy obok Domu Modlitwy, mijając dwa przystanki autobusowe urządzone jako galerie fotograficzne opowiadające historię 40 lat osadnictwa.

Wola Piotrowa

Najstaršie zmienky o obci pochádzajú z r. 1526. Dedinka bola založená na valašskom práve v prvej polovici 16. storočia na svahu lesnatého pásma Bukowice poniže prameňa rieky Sanoczek. V r. 1936 mala obec 457 obyvateľov, prevažne gréckokatolíkov. Po r. 1944 došlo k prvým odchodom obyvateľstva na Ukrajinu. Činnosť UPA vyvolala reakciu vtedajších poľských úradov a vysídlenie na získané územia. Po skončení Akcie Visla v r. 1947 obec prakticky prestala jestvovať. Opustené budovy boli rozobraté a presunuté do okolitých dediniek vypálených oddielmi UPA. Po vojne Wola Piotrowa zdieľala osud mnohých okolitých lemkovských dedín, o dvadsať rokov neskôr ožila vďaka iným „presídlencom", ktorí sem prišli v polovici 60. rokov z Tešínskeho Sliezska – Poliakom obradu zielonoświątkowego (prvá rodina sa tu usadila v r. 1966 a pochádzala z Ustroňa). Na ľavej strane kopca sa nachádza cintorín a miesto po bývalej cerkvi. Kráčajúc hore dedinou, prechádzame okolo modlitebne a obchodu s potravinami a míňame dve autobusové zastávky zariadené ako fotogalérie rozprávajúce príbeh 40-ročného osídlenia.

Ścieżka „Buczyna Karpacka" i szlak żółty

Wędrówkę ścieżką przyrodniczo-historyczną „Buczyna Karpacka" najlepiej rozpocząć u podnóża pasma Bukowicy z Woli Piotrowej. Tu rozpoczyna się również szlak żółty: Wola Piotrowa – Wisłok Wielki – Kanasiówka, wyznaczony przez PTTK Sanok. Zostawiając samochód na końcu wsi, całą ścieżkę można pokonać w 3/4 godziny wraz z podziwianiem flory i fauny Rezerwatu Bukowica. Już na początku ścieżki cieszy turystę wspaniały widok okolicy. Rozciąga się stąd ładna panorama pokrytych mozaiką pól, łąk i zagajników wzgórz pogórza Bukowskiego, a na wschodzie widnieją stoki Bieszczadów. Dochodząc do czerwonych znaków Głównego Szlaku Beskidzkiego, możemy skręcić w prawo i dojść na szczyt Tokarnia. My jednak przekraczamy grzbiet i dalej idziemy drogą do lasu zagospodarowanego przez Włościańskie Stowarzyszenie Właścicieli Lasów Prywatnych. Po lewej stronie dostrzegamy szlaban, za którym zaczyna się szeroka na ponad sześć metrów nowa droga schodząca z grzbietu w kierunku Wisłoka. Dawniej był to bardzo uczęszczany trakt z łemkowskich wsi w kierunku Bukowska, gdzie na targi pędzono stada bydła, koni itp. To właśnie tą drogą prowadzi teraz żółty szlak do Wisłoka. Idąc wg znaków, napotkamy leśny cmentarz powstańców z 1863 roku oraz żołnierzy I i II wojny światowej. Krótki opis historii związanej z tym miejscem i okolicą znajdziemy na tablicach informacyjnych. Podążając dalej, zobaczymy stanowisko cisa pospolitego (Taxus baccataL.). Cisy rosną między górą Jawornik a górą Dział w źródliskach potoków Wisłoka. Cis to drzewo wiecznie zielone dorastające do 10–15 metrów, które chronione jest w Polsce od 1423 roku z nakazu króla Władysława Jagiełły. Ma drzewo ciężkie, twarde, mocne, elastyczne i trudno łupliwe. Wykorzystywano go do produkcji broni myśliwskiej i wojennej, wytwarzając z niego łuki, kusze, dzidy i oszczepy. Wszystkie cisy rosną w lesie bukowym z niewielkim udziałem jodły. Ten chroniony, niegdyś częsty, a obecnie rzadki gatunek drzewa naszych lasów, utworzył tu populację, na którą składa się blisko 300 osobników. Populacja cisa pospolitego w Paśmie Bukowicy jest szczególnie interesująca, gdyż wchodzi w strefę tzw. populacji brzeżnych, będących na granicy swojego naturalnego zasięgu geograficznego. Największe cisy tej populacji osiągają tu znaczne rozmiary, gdzie ich grubość dochodzi do 30 centymetrów przy wysokości 13 metrów, co świadczy o znacznej rozpiętości ich wieku i naturalnym pochodzeniu. W różnych częściach ścieżki odnajdziemy rzadko spotykane rośliny. Informacje o tutejszej faunie i florze odnajdziemy na kolejnych tablicach informacyjnych będących częścią „ścieżki". Piękno przyrody, występujące tu gatunki dzikich zwierząt i roślin, leczniczy mikroklimat zbliżony do Rymanowa-Zdroju oraz możliwość zobaczenia ciekawych i historycznych miejsc w połączeniu z aktywnym wypoczynkiem dostarczy niezapomnianych wrażeń.

Chodník Buczyna Karpacka a žltá značka

Túru po prírodopisno-historickom chodníku Buczyna Karpacka je najlepšie začať pri úpätí pásma Bukowice z obce Wola Piotrowa. Tu sa tiež začína žltá trasa: Wola Piotrowa – Wisłok Wielki – Kanasiówka, vyznačená PTTK Sanok. Po zaparkovaní auta na konci dediny dá sa celú trasu zvládnuť za tri štvrte hodiny a obdivovať flóru a faunu rezervácie Bukowica. Už na začiatku chodníka turistu poteší nádherný výhľad do okolia. Rozlieha sa odtiaľto nádherná panoráma mozaikou pokrytých polí, lúk a hájov Pogórza Bukowského a na východe vidno svahy Bieszczad. Prichádzajúc k červenej značke Hlavnej beskydskej trasy môžeme odbočiť doprava a dostať sa na vrchol Tokarnia. My však prejdeme hrebeň a ideme ďalej po ceste do lesa, ktorý obhospodaruje Włościańskie Stowarzyszenie Właścicieli Lasów Prywatnych (Sedliacke združenie vlastníkov súkromných lesov). Na ľavej strane sa dostaneme k závore, za ktorou sa začína nová, vyše šesť metrov široká, cesta klesajúca z hrebeňa smerom k rieke Wisłok. V minulosti to bola veľmi frekventovaná trasa z lemkovských dedín smerom do Bukowska, kde na trhy hnali stáda dobytka, koní atď. Práve touto cestou teraz vedie žltá značka k rieke Wisłok. Idúc po značkách, narazíme na lesný cintorín povstalcov z r. 1863 a vojakov z 1. a 2. svetovej vojny. Stručný popis histórie tohto miesta a okolia nájdeme na informačných tabuliach. Keď pôjdeme ďalej, uvidíme lokalitu tisa obyčajného (Taxus baccataL.). Tisy rastú medzi horou Jawornik a horou Dział pri prameňoch potokov rieky Wisłok. Tis je vždyzelený strom dorastajúci do výšky 10 – 15 metrov, ktorý je v Poľsku chránený od r. 1423 na príkaz kráľa Władysława Jagiełła. Drevo je ťažké, tvrdé, pevné, pružné a ťažko štiepateľné. Používalo sa na výrobu poľovníckych a vojenských zbraní, zhotovovali sa z neho luky, kuše, kopije a oštepy. Všetky tisy rastú v bukovom lese s malým podielom jedle. Táto chránená, kedysi bežná a dnes vzácna drevina v našich lesoch si tu vytvorila populáciu takmer 300 jedincov. Populácia tisu obyčajného v pásme Bukowice je obzvlášť zaujímavá, pretože patrí do tzv. zónových brehových populácií, ktoré sú na hranici svojho prirodzeného geografického rozšírenia. Najväčšie tisy z tejto populácie tu dosahujú značné veľkosti, ich hrúbka dosahuje až 30 centimetrov a výška 13 metrov, čo svedčí o značnom rozpätí ich veku a prirodzenom pôvode. V rôznych častiach chodníka nájdeme zriedkavo videné rastliny. Informácie o tunajšej faune a flóre nájdeme na ďalších informačných tabuliach, ktoré sú súčasťou „chodníka". Krása prírody, vyskytujúce sa tu druhy divých zvierat a rastlín, liečebná mikroklíma, podobná kúpeľom Rymanów Zdrój, a možnosť vidieť zaujímavé a historické miesta spojené s aktívnym oddychom poskytnú nezabudnuteľné zážitky.

■

Szlak Papieski w Beskidzie Niskim

Szlak Papieski w Beskidzie Niskim, będący przedłużeniem Szlaków Papieskich w Małopolsce, został wytyczony w oparciu o dokumenty i relacje uczestników wypraw ks. Karola Wojtyły w latach 50-tych XX wieku. Prowadzi przez południowe tereny powiatów: jasielskiego, krośnieńskiego i sanockiego, z Magury Wątkowskiej do Komańczy. Plansze i tablice z siecią szlaku, usytuowane w miejscowościach tradycyjnie odwiedzanych przez turystów i pielgrzymów, przedstawiają również odcinki dotychczas w terenie nie oznakowane, będące swoistym wyzwaniem dla doświadczonych i wytrwałych piechurów. Na tablicach zaznaczono także miejsca związane z późniejszymi pobytami ks. kardynała Karola Wojtyły w Beskidzie Niskim i z pielgrzymką papieską w roku 1997. Beskid Niski był miejscem licznych wędrówek ks. Karola Wojtyły. Pierwsza miała miejsce w 1952 roku, brała w niej udział kilkuosobowa grupa przyjaciół. 9 września 1952 r. deszcz zmusił wędrującą grupę ks. Karola Wojtyły do zejścia z Bukowicy do Karlikowa i następnie do Bukowska, gdzie nocowali przed dalszą trasą do Komańczy. Wędrówkę przez pasmo Bukowicy powtórzył ks. Karol Wojtyła w roku 1953. Szlak Papieski na terenie gminy Bukowsko prowadzi przede wszystkim Głównym Szlakiem Beskidzkim. Łagodny krajobraz, cisza pozwalająca się wsłuchać w przyrodę, ciekawa historia łemkowskiej kultury, burzliwe dzieje przygranicznych terenów oraz inspirująca osoba św. Jana sprawiły, że Karol Wojtyła często przemierzał te tereny i wracał myślami do tych miejsc, kiedy był papieżem.

■

Pápežský chodník v Nízkych Beskydách

Pápežský chodník v Nízkych Beskydách, ktorý je predlžením pápežských chodníkov v Malopoľskom vojvodstve, bol vytýčený na základe dokumentov a výpovedí účastníkov výprav o. Karola Wojtyłu v 50. rokoch 20. storočia. Vedie cez južné oblasti okresov Jasło, Krosno a Sanok, od Magury Wątkowskej do obce Komańcza. Plagáty a tabule so sieťou chodníkov, umiestnené v obciach tradične navštevovaných turistami a pútnikmi, prezentujú aj doteraz neznačené úseky chodníka, ktoré sú svojskou výzvou pre skúsených a vytrvalých „pešiakov". Tabule označujú aj miesta spojené s neskoršími pobytmi o. kardinála Karola Wojtyłu v Nízkych Beskydách a s pápežskou púťou v r. 1997. Nízke Beskydy boli miestom početných pútí o. Karola Wojtyłu. Prvá túra sa uskutočnila v r. 1952 a zúčastnila sa na nej skupina niekoľkých priateľov. Dňa 9. septembra 1952 pri prechode pásma Bukowice prinútil dážď turistickú skupinu o. Karla Wojtyłu, aby zostúpili z Bukowice do Karlikowa a potom do Bukowska, kde prenocovali pred ďalšou trasou do Komańczy. Putovanie pásmom Bukowice zopakoval o. Karol Wojtyła v r. 1953. Pápežský chodník na území gminy Bukowsko vedie predovšetkým po Hlavnej beskydskej trase. Mierna krajina, ticho umožňujúce započúvať sa do prírody, zaujímavá história lemkovskej kultúry, pohnuté dejiny prihraničných oblastí, ako aj inšpiratívna osoba svätého Jána spôsobili, že Karol Wojtyła často premeriaval tieto oblasti a v myšlienkach sa na tieto miesta vracal, keď bol pápežom.

Nowotaniec

Wieś założona w 1366 roku po obu stronach potoku Brzozowa przez Falisława de Rzosłoń za zgodą Kazimierza Wielkiego. Wieś zwana była Brzozową, Nowotańcem albo Lobetancz. Ta ostatnia nazwa może wskazywać na osadnictwo niemieckie. W roku 1419 wieś Brzozowa albo Lobetancz została nadana przez króla za zasługi Matiaszowi Czarnemu ze Zboisk. Jego potomkowie nosili nazwisko Bal i posługiwali się herbem Gozdawa. Gospodarzyli oni w Nowotańcu do połowy XVI wieku. W 1444 r. król Władysław wyniósł Nowotaniec do rangi miasta i nadał prawo do dwóch jarmarków rocznie. W roku 1462 Jan I Bal, stolnik sanocki, ufundował miejscowy kościół parafialny NMP i Świętego Mikołaja. W XVI wieku część miasta należała do Wzdowskich, zaś część do Stanów herbu Gozdawa, spadkobierców Balów. W tym okresie zapewne został wzniesiony zamek, którego fundamenty przykryte ziemią znajdują się w pobliżu kościoła parafialnego na niewielkim wzniesieniu (na wprost obecnego stadionu sportowego). Możliwe, że to Balowie wznieśli zamek, jednak mogli tego dokonać również kolejni właściciele miasta – Stanowie herbu Gozdawa. Wzmianka w dokumencie z 1699 roku wymienia jako właściciela zamku Aleksandra Stana. Jeszcze w 1769 roku zamek funkcjonował, zakupili go wtedy Jaworscy. Na początku XX wieku istniały pozostałości piwnic, jednak zostały zasypane podczas II wojny światowej. W latach 1969–1970 Muzeum Historyczne w Sanoku, pod kierunkiem Marii Zielińskiej, prowadziło badania sondażowe na zamczysku. Wówczas odsłonięto fragmenty murów zamkowych budowanych z piaskowca o szerokości 1,5 m, wykopując dużą ilość zabytków ruchomych. Ogółem wydobyto 730 fragmentów naczyń użytkowych. Duża ilość odnalezionych fragmentów naczyń szklanych związana jest z wydanym przez Władysława IV w roku 1634 przywilejem składu wina węgierskiego. W trackie budowy wodociągu dla Nadolan wykopano drewniane sączki, świadczące o istnieniu wodociągu od źródła „pod Ciurkiem" (obok kapliczki św. Tekli) do zamku. Miasteczko najbardziej ucierpiało w wyniku najazdu tatarskiego w 1624 roku. Kolejną klęską był pożar z roku 1711, który dotknął całą parafię. W roku 1717 w wyniku utraty wpływów protestantów Stanowie sprzedali miasteczko katolikowi, łowczemu lwowskiemu Józefowi Bukowskiemu. Po Bukowskich miasteczko przeszło na własność Gumowskich, a następnie w połowie XVIII wieku na rzecz Jakuba Ignacego Bronickiego herbu Korwin. Do 1772 r. (I rozbiór Polski) miasteczko należało administracyjnie do ziemi sanockiej województwa ruskiego, od 1772 r. do cyrkułu leskiego, a następnie sanockiego. W dwudziestoleciu międzywojennym w Nowotańcu działały skrajnie lewicowe ugrupowania (Niezależna Partia Chłopska, Komunistyczna Partia Polski). W roku 1946 miasteczko zostało doszczętnie spalone w wyniku walk z UPA.

Nowotaniec

Dedinu založil v r. 1366 na oboch stranách potoka Brzozowa Falisław de Rzosłoń s povolením Kazimierza Veľkého. Obec sa volala Brzozowa, Nowotaniec alebo Lobetancz. Posledný názov môže naznačovať nemecké osídlenie. V r. 1419 udelil kráľ obec Brzozowa alebo Lobetancz za zásluhy Matiaszovi Czarnému zo Zboisk. Jeho potomkovia nosili priezvisko Bal a používali erb Gozdawa. V obci Nowotaniec panovali do polovice 16. storočia. V r. 1444 kráľ Władysław povýšil Nowotaniec na mesto a udelil mu právo konať dva jarmoky ročne. V r. 1462 založil sanocký stolnik Ján I. Bal miestny farský kostol Presvätej Bohorodičky a sv. Mikuláša. V 16. storočí časť mesta patrila rodine Wzdowských a časť stavom erbu Gozdawa, dedičom rodu Bal. V tomto období bol pravdepodobne vybudovaný hrad, jeho základy, zasypané zeminou, sa nachádzajú pri farskom kostole na malom návrší (oproti súčasnému športovému štadiónu). Je možné, že hrad postavili Balovci, ale mohli to urobiť aj neskorší majitelia mesta – Stanovci z erbu Gozdawa. Zmienka v listine z r. 1699 uvádza ako majiteľa hradu Alexandra Stana. Hrad fungoval ešte v r. 1769, keď ho vtedy kúpila rodina Jaworských. Začiatkom 20. storočia tu boli zvyšky pivníc, ktoré však počas 2. svetovej vojny zasypali. V r. 1969–1970 robilo na hradisku sondáž Historické múzeum v Sanoku pod vedením Márie Zielińskej. Vtedy boli odkryté fragmenty hradných múrov vybudovaných z pieskovca o šírke 1,5 m, pri ktorých sa vykopalo veľké množstvo hnuteľných pamiatok. Celkovo bolo vykopaných 730 fragmentov úžitkových nádob. Veľké množstvo objavených fragmentov riadu súvisí s privilégiom skladovania uhorského vína, ktoré vydal Władysław IV. v r. 1634. Pri výstavbe vodovodu pre obec Nadolany boli vykopané drevené drény, ktoré dokazujú existenciu vodovodu od prameňa „pod Ciurkom" (vedľa kaplnky sv. Tekly) až do hradu. Mestečko najviac utrpelo v dôsledku tatárskeho vpádu v r. 1624. Ďalšou pohromou bol požiar v r. 1711, ktorý postihol celú farnosť. V r. 1717 v dôsledku straty vplyvu protestantov predali Stanovci mestečko katolíkovi, ľvovskému hájnikovi Józefovi Bukowskému. Po Bukowských sa mestečko stalo majetkom Gumowských a následne v polovici 18. storočia ho vlastnil Jakub Ignacy Bronicki z erbu Korwin. Do r. 1772 (prvé delenie Poľska) mestečko administratívne patrilo pod sanockú zem Ruského ruskiego vojvodstva. Od r. 1772 do cirkulu Lesko, a potom Sanok. V medzivojnovom dvadsaťročí pôsobili v obci Nowotaniec extrémne ľavicové skupiny (Nezávislá sedliacka strana, Komunistická strana Poľska Niezależna Partia Chłopska, Komunistyczna Partia Polski). V r. 1946 bolo mestečko v dôsledku bojov s oddielmi UPA úplne vypálené.

Kościół pw. św. Mikołaja w Nowotańcu

Kościół parafialny pw. św. Mikołaja jest wzmiankowany w 1424 r. Kościół orientowany, wybudowany na rzucie krzyża łacińskiego, w którego ramionach umiejscowiono kaplice od północy kaplica pw. Matki Boskiej Różańcowej, a od południa kaplica pw. św. Anny. Pod kaplicą św. Anny znajduje się niedostępna krypta grobowa rotmistrza Bukowskiego. Jednoprzęsłowe prezbiterium zamknięte jest trójbocznie od zewnątrz, a półkoliście od wnętrza. Nawa główna trzyprzęsłowa, z prostokątną w rzucie zakrystią od południa i dobudowanym do niej przedsionkiem. Dzwonnica kościelna pochodzi z XX wieku. W górnej kondygnacji dzwonnicy wiszą trzy dzwony, z czego mały i średni zostały przeniesione do kościoła w Nowotańcu po rozebraniu cerkwi w Woli Sękowej. Granice parafii ustalono w 1668 r. w dekrecie biskupim. Pożar z 1714 r. zniszczył drewniany kościół wraz z jego wyposażeniem. Nowy murowany kościół w miejscu spalonej świątyni odbudowany został dzięki fundacji rotmistrza Józefa Bukowskiego w 1745 r. Kościół otoczony jest murem z kamienia łamanego.

Kostol sv. Mikuláša v obci Nowotaniec

Farský kostol sv. Mikuláša sa spomína v r. 1424. Orientovaný kostol je postavený na pôdoryse latinského kríža, v ramenách ktorého sú umiestnené kaplnky, na severe kaplnka sv. Panny Márie Ružencovej a na juhu kaplnka sv. Anny pod neprístupnou hrobovou kryptou rotmajstra Bukowského. Presbytérium s jedným rozpätím je uzavreté zvonku z troch strán a zvnútra polkruhovo. Hlavná loď s tromi rozpätiami a s pravouhlou sakristiou na južnej strane a k nej pribudovanou predsieňou. Kostolná zvonica pochádza z 20. storočia. Na hornom poschodí zvonice visia tri zvony, z ktorých malý a stredný zvon boli premiestnené do kostola v obci Nowotaniec po demontáži cerkvi v obci Wola Sękowa. Hranice farnosti boli stanovené v r. 1668 biskupským dekrétom. Požiar v r. 1714 zničil drevený kostol spolu s jeho vybavením. Nový murovaný kostol na mieste zhoreného chrámu bol prestavaný vďaka podpore rotmajstra Józefa Bukowského v r. 1745. Kostol je obohnaný múrom z lámaného kameňa.

Kapliczki w Nowotańcu

49.5090314N, 22.0197764E
49.5059278N, 22.0245644E

Kapliczka św. Tekli

Fundatorem kapliczki upamiętniającej Teklę Jaworską zmarłą w roku 1812 była rodzina Wiktorów herbu Wiatrowice z Woli Sękowej. Już wtedy przy kapliczce św. Tekli w maju gromadzili się mieszkańcy okolicznych wsi na różaniec, aby wypraszać łaski dla umierających. Święta była też orędowniczką zanoszonych modlitw w czasach pożarów i zarazy. W wyniku licznych remontów pierwotny kamienny mur kapliczki został zastąpiony cegłą, a następnie otynkowany. We wnęce pojawiła się duża rzeźba lipowa przedstawiająca świętą Teklę. Niestety rzeźba uległa zniszczeniu, a występujące ubytki amatorsko uzupełniono gipsem. W latach 1975–80 wstawiono gipsową figurkę Matki Boskiej, natomiast w 2006 r. władze gminy podjęły decyzję o gruntownej przebudowie kapliczki i przywróceniu jej pierwotnego stanu. Pozyskane dofinansowanie z Ministerstwa Kultury pozwoliło na wyprofilowanie ziemią i żwirem podmokłego terenu i otoczenie kapliczki kamiennym murem. Wykonano także szeroki mostek i kamienne schody ułatwiające dojście do kapliczki.

Kapliczka na „Harbkach"

Przy drodze z tzw. kolonii nowotanieckiej w kierunku „Dworu" w Woli Sękowej stoi czworokątna kapliczka wykonana z „przybyszowskiego" piaskowca, osadzona i stopniowana na schodkowym cokole. Ma trzy gzymsy, dwie wnęki i ok. 3 m wysokości. W obydwu przeszklonych wnękach, większej u dołu i mniejszej półkolistej u góry, znajdują się figurki Matki Boskiej Niepokalanego Poczęcia, zakupione przez Zofię i Władysława Sołtysów z Nowotańca. Piaskowiec zakończony jest czterospadowo, na jego szczycie umocowany jest krzyż żeliwny o wys. 1 m. Opisywana kapliczka została wybudowana na początku XIX wieku jako votum za cudowne przywrócenie wzroku jednej z mieszkanek Nowotańca (żonie pana Burnatowskiego z Pielni). Na frontowej ścianie piaskowca do niedawna były ślady inskrypcji, dzisiaj już nieczytelne. Budowniczym mógł być „Pacynka", dziadek Wincentego Długosza z Nowotańca. Pierwszymi opiekunami byli Jan i Józefa Mindurowie, następnie rodzina Henryka Mindura, później Eugeniusz Sieradzki, który ożenił się z córką Henryka. Po ich wyjeździe do Rzeszowa od 1984 r. nowymi właścicielami została rodzina Sołtysów, która dba o jej wygląd i podejmuje prace związane z remontem.

Kaplnky v Nowotańcu

Kaplnka sv. Tekly

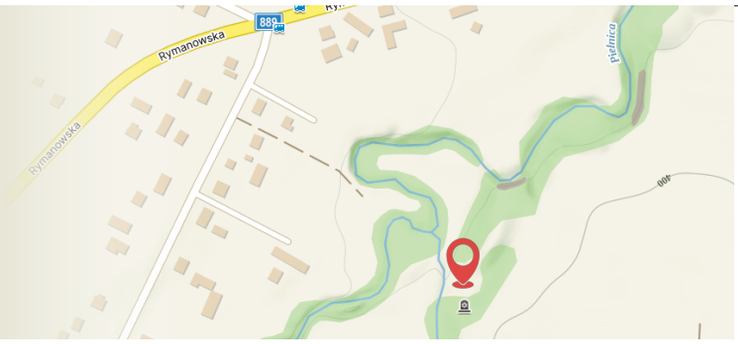
Fundátormi kaplnky pripomínajúcej Teklu Jaworskú, ktorá zomrela v r. 1812, bola rodina Wiktorovcov z erbu Wiatrowice z obce Wola Sękowa. Už vtedy sa pri kaplnke sv. Tekly v mesiaci máj schádzali obyvatelia okolitých dedín, aby sa modlili ruženec na vyprosovanie milostí pre zomierajúcich. Bola tiež zástankyňou modlitieb v časoch požiarov a epidémií. V dôsledku početných opráv bol pôvodný kamenný múr kaplnky nahradený tehlovým a následne omietnutý. Vo výklenku sa objavila veľká socha z lipy zobrazujúca svätú Teklu. Žiaľ, plastika bola zničená a vzniknuté medzery amatérsky vyplnené sadrou. V r. 1975 – 1980 bola osadená sadrová postava Panny Márie a v r. 2006 sa gminné úrady rozhodli kaplnku dôkladne prestavať a dať jej pôvodný stav. Financie získané z ministerstva kultúry umožnili vyrovnať močaristý terén zeminou a štrkom a kaplnku obohnať kamenným múrom. Na uľahčenie prístupu ku kaplnke bol vybudovaný aj široký mostík a kamenné schody.

Kaplnka na „Harbkach"

Pri ceste z tzv. nowotanieckej kolónie smerom na „Dwór" stojí v obci Wola Sękowa štvoruholníková kaplnka z „przybyszowského" pieskovca, osadená na stupňovitom podstavci. Má tri rímsy, dva výklenky a výšku okolo troch m. V oboch presklených výklenkoch, väčšom dole a menšom polkruhovom hore, sa nachádzajú figúrky Panny Márie Nepoškvrneného počatia, ktoré zakúpili Žofia a Władysław Sołtysovci z obce Nowotaniec. Pieskovec má valbové ukončenie a na jeho vrchole je pripevnený jeden m vysoký liatinový kríž. Opísaná kaplnka bola postavená začiatkom 19. storočia ako votívna obeta za zázračné prinavrátenie zraku jednej obyvateľke dediny Nowotaniec (manželke pána Burnatowského z Pielni). Na čelnej stene pieskovca boli donedávna stopy po nápise, dnes už nečitateľné. Staviteľom mohol byť „Pacynka", starý otec Wincentyho Długosza z obce Nowotaniec. Prvými opatrovníkmi boli Jan a Józefa Mindurovci, potom rodina Henryka Minduru a neskôr Eugeniusz Sieradzki, ktorý sa oženil s Henrykovou dcérou. Po ich odchode do Rzeszowa sa od r. 1984 stala novými majiteľmi rodina Sołtysovcov, ktorí dbajú o jej vzhľad a organizujú práce spojené s opravou.

Kirkut
Nowotaniec

49.5120542N, 22.0174667E

Na cmentarzu żydowskim w Nowotańcu na powierzchni 0,03 ha zachowały się jedynie cztery macewy. Pierwsze rodziny żydowskie osiedliły się w Nowotańcu na przełomie XVII i XVIII wieku. W 1745 roku wydana została zgoda na budowę drewnianej synagogi należącej do kahału rymanowskiego. Prawdopodobnie mieszkało tu wówczas około 10–12 rodzin żydowskich. Dom modlitwy prowadzony przez Rochmesów usytuowany był po północnej stronie nowotanieckiego rynku, obok domu Thalenbergów. Podczas pożaru w 1802 roku zniszczeniu uległa znaczna część miasteczka, w tym także synagoga. W 1870 roku w tutejszej gminie żydowskiej mieszkało 249 osób. Kahał posiadał murowaną z kamienia synagogę, cmentarz, szkołę, do której uczęszczało 22 uczniów oraz mykwę, rytualną łaźnię. W 1942 roku nowotanieckich Żydów wywieziono do getta w Bukowsku, a później do obozu w Zasławiu. W 1943 roku hitlerowcy zamordowali w Nowotańcu 15 osób narodowości żydowskiej ukrywających się w lesie, w okolicach Odrzechowej. Czterech spośród nich rozerwano końmi, a 11 osób rozstrzelano...

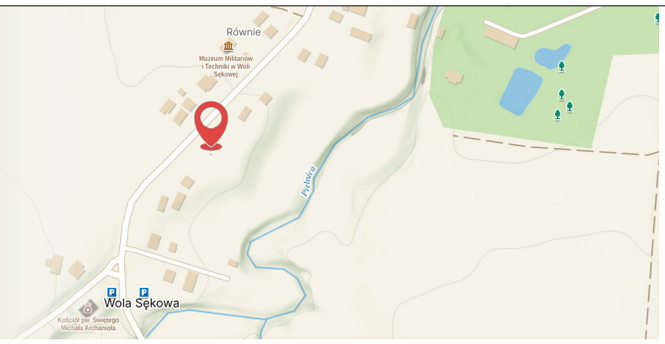
Kirkut Nowotaniec

Na židovskom cintoríne v dedine Nowotaniec sa na ploche 0,03 ha zachovali len štyri macevy. Prvé židovské rodiny sa v tejto obci usadili pravdepodobne na prelome 17. a 18. storočia. V r. 1745 bolo vydané povolenie na stavbu drevenej synagógy patriacej Rymanówskemu kahalu. V tom čase tu žilo pravdepodobne 10 – 12 židovských rodín. Modlitebňa vedená Rochmesovcami sa nachádzala na severnej strane rínku v dedine Nowotaniec, vedľa domu Thalenbergovcov. Pri požiari v r. 1802 bola zničená veľká časť mestečka, vrátane synagógy. V r. 1870 žilo v tunajšej židovskej komunite 249 ľudí. Kahal mal murovanú synagógu, cintorín, školu, ktorú navštevovalo 22 žiakov, a mikvu, rituálny kúpeľ. V r. 1942 boli Židia z Nowotańca deportovaní do geta v Bukowsku a neskôr do tábora v Zasławi. V r. 1943 hitlerovci zavraždili v obci Nowotaniec 15 ľudí židovskej národnosti, ktorí sa skrývali v lese pri Odrzechovej. Štyroch z nich roztrhali kone a 11 ľudí zastrelili...

Sieć szlaków rowerowych w Dorzeczu Wisłoka

49.5097350N, 22.0072375E

Ciekawą propozycją dla miłośników turystyki rowerowej są dwie trasy (fioletowa i brązowa) wytyczone na terenie gminy Bukowsko przez LGD Dorzecze Wisłoka. Trasy są elementem sieci ścieżek na terenie Dorzecza Wisłoka.

Trasa Fioletowa (2): Bajkowa Kraina Odrzechowa – Wola Sękowa

Start: Bajkowa Kraina Pogranicza w Odrzechowej
Koniec: Wola Sękowa, Uniwersytet Ludowy Rzemiosła Artystycznego w Woli Sękowej
Długość trasy: 8 km 300 m (w jedną stronę)

Atrakcje warte zobaczenia:

- Uniwersytet Ludowy Rzemiosła Artystycznego w Woli Sękowej (ULRA);
- Pomnik Adama Didura w Woli Sękowej- w centrum Woli Sękowej, obok pracowni ceramicznej ULRA znajduje się pomnik ku czci Adama Didura urodzonego tutaj śpiewaka, jednego z najznakomitszych basów XIX i XX w. Za wybitne osiągnięcia na polu sztuki odznaczony został Krzyżem Oficerskim Orderu Odrodzenia Polski;
- Pogórze Bukowskie – położone jest między Kotliną Jasielsko – Krośnieńską na północy a Beskidem Niskim na południu i między doliną Jasiołki na zachodzie oraz Osławy i Sanu na wschodzie. Składa się z trzech wyraźnie wyodrębnionych części: Wzgórz Rymanowskich na południowym zachodzie, Wzgórz Bukowskich na północnym wschodzie i szerokiego obniżenia między nimi, które ciągnie się

od Szczawnego przez Bukowsko i Odrzechową po Rymanów. Wzgórza Rymanowskie obejmują dwa ciągi wzniesień: północny z Pachanową (512 m), Suchą Górą (611 m) i Kopcem (635 m) oraz południowy z Kopą (640 m) i Działem nad Desznem (673 m) – najwyższym szczytem regionu. Wzgórza Bukowskie to ciąg wzniesień rozcięty przez doliny Pielnicy i Sanoczka na trzy części z: Patrią (474 m), Patryją (542 m) i Kamienną (664 m).

Trasa brązowa (7): Nowotaniec – Wola Sękowa – Nowotaniec

Start: Nowotaniec dz. nr 313/4 – OSP Nowotaniec
Długość ok. 7,5 km (pętla)

Atrakcje warte zobaczenia: Pomnik Adama Didura, kapliczka św. Tekli w Nowotańcu, Uniwersytet Ludowy Rzemiosła Artystycznego w Woli Sękowej, cerkwisko w Woli Sękowej.

Sieť cyklotrás v povodí rieky Wisłok

Zaujímavou ponukou pre nadšencov cykloturistiky sú dve trasy (fialová a hnedá), ktoré na území gminy Bukowsko vytýčila MAS Dorzecze Wisłoka. Trasy sú súčasťou siete chodníkov v povodí rieky Wisłok.

Fialová trasa: Rozprávková krajina pohraničia (Bajkowa Kraina Pogranicza) v Odrzechowej - Wola Sękowa

Štart: Rozprávková krajina pohraničia (Bajkowa Kraina Pogranicza) v Odrzechowej

Koniec: Wola Sękowa, Univerzita ľudových umeleckých remesiel (Uniwersytet Ludowy Rzemiosła Artystycznego)

Dĺžka trasy: 8 km 300 m (jedným smerom)

Pozoruhodnosti, ktoré sa oplatí vidieť:

- Univerzita ľudových umeleckých remesiel (ULRA) v obci Wola Sękowa
- Pamätník Adama Diduru v obci Wola Sękowa– V centre obce Wola Sękowa, pri keramickej dielni ULRA, v obci Nowotaniec sa nachádza pamätník na počesť Adama Diduru, tu narodeného speváka v obci Wola Sękowa, jedného z najvýznamnejších basistov 19. a 20. storočia. Za vynikajúce výsledky v oblasti umenia mu bol udelený Dôstojnícky kríž Radu Polonia Restituta.
- Pogórze Bukovské – leží medzi Jasielsko-Krosnianskou kotlinou na severe a Nízkymi Beskydami na juhu a medzi dolinou rieky Jasiołka na západe a dolinou riek Osława a San na východe. Skladá sa z troch jasne oddeliteľných častí: Wzgórza Rymanowské na juhozápade, Wzgórza Bukowské na severovýchode a široká kotlina medzi nimi, ktorá sa tiahne od obce Szczawne cez Bukowsko a Odrzechowu až po Rymanów. Wzgórza Rymanowské zahŕňajú dve pásma kopcov: severné s Pachanowou (512 m), Suchou Górou (611 m) a Kopcom (635 m) a južné s Kopou (640 m) a Działom nad Desznem (673 m) – najvyšším vrchom v regióne. Wzgórza Bukovské sú radom kopcov rozrezaných údoliami riečok Pielnica a Sanoczek na tri časti s vrchmi: Patria (474 m), Patryja (542 m) a Kamienna (664 m).

Hnedá trasa: Nowotaniec – Wola Sękowa – Nowotaniec

Štart: Nowotaniec číslo parcely 313/4 – DHZ Nowotaniec

Dĺžka asi 7,5 km (okruh)

Pozoruhodnosti, ktoré sa oplatí vidieť: Pamätník Adama Diduru, Kaplnka Tekly v obci Nowotaniec, Univerzita ľudových umeleckých remesiel v obci Wola Sękowa, Miesto v obci Wola Sękowa.

Nagórzany

W górzystej okolicy, pomiędzy Nowotańcem a Bukowskiem położona jest niewielka miejscowość – Nagórzany. W 1366 r. król Kazimierz III Wielki wydał przywilej lokacyjny wsi, której nazwa etniczna oznaczała mieszkańców Posady Górnej, przedmieścia Nowotańca, po powtórnej lokalizacji w 1444 r. W 1578 r. wieś była własnością Adama Siecińskiego i zajmowała obszar 2 łanów (ok. 34 ha). W 1589 r. wieś już o powierzchni 6,5 łana należała do rodu Stanów (Jerzego, syna Alexandra, a następnie jego synów Samuela i Bogusława), a od 1713 r. do Józefa Bukowskiego – łowczego lwowskiego. W 1746 r. właścicielem wsi został Antoni Gumowski, a po jego śmierci – syn Jan Antoni, który już w 1767 r. sprzedał Nagórzany Jakubowi Bronieckiemu. Ostatnimi właścicielami w latach 1813 – 1944 byli Krzywkowicz – Poźniakowie. Jak wynika z zapisu wyroku sądu wójtowskiego w Sanoku z 1774 r., w Nagórzanach, w miejscu obecnej zajezdni autobusów, była karczma należąca do Żyda Mośka Zelmanowicza. Od 1813 roku właścicielem wsi liczącej 65 domów został Jan Marek Poźniak. Największy rozwój wsi nastąpił po roku 1928. Funkcjonowała tu kuźnia M. Krzysika, zakład budowlany A. Piszczyńskiego, traffica (sklep z tytoniem) K. Gackowskiego oraz młyn S. Jakubowskiego. Warsztat szewski prowadził A. Lenio, kołodziejstwem zajmował się M. Kopacz, rzeźnikiem był J. Lenio. W historii Nagórzan najtrudniejszym okresem były lata II wojny światowej oraz okres tuż po jej zakończeniu. W czasie okupacji gnębiły mieszkańców kontyngenty nałożone przez okupanta oraz wywózki na przymusowe roboty do Niemiec. Męczennikiem II wojny światowej był tutejszy rodak, błogosławiony Anastazy Pankiewicz (ur. 9 lipca 1882 r.), zamordowany przez hitlerowców 20 maja 1942 r. w Dachau oraz por. Tomasz Silarski, nauczyciel, zamordowany przez NKWD w Katyniu. 14 września 1944 r. bombardowaniem rozpoczęła się wielka sowiecka ofensywa. W nocy z 15 na 16 września artyleria niemiecka ze „Stawisk" wycofała się w kierunku Woli Sękowej, a rano oddziały czechosłowackie zajęły Nowotaniec, Nadolany i Nagórzany. Tak w historii Nagórzan, jak i sąsiednich miejscowości „wyzwolenie" nie przyniosło ani pełnej wolności, ani pokoju. Nocą z 5 na 6 kwietnia 1946 r. bandy UPA spaliły wieś, ocalała jednie cerkiew oraz przydrożne kapliczki. Tej tragicznej nocy spłonęły również inne miejscowości. Była to planowa, odwetowa akcja band UPA prowadzona pod pretekstem zemsty za rozboje i kradzieże dokonywane w okolicznych ruskich wioskach. Część mieszkańców wyjechała na ziemie odzyskane, pozostali bez środków do życia, narzędzi i materiałów budowlanych zaczynali wszystko od nowa.

Nagórzany

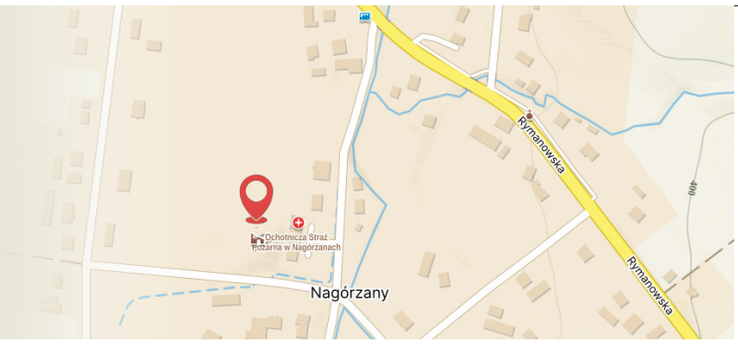
V hornatej oblasti, medzi obcami Nowotaniec a Bukowsko, je položená neveľká dedina – Nagórzany. V r. 1366 vydal kráľ Kazimierz III. Veľký lokačné privilégium pre obec, ktorej etnický názov označoval obyvateľov Posady Górnej, predmestia Nowotańca, po jej opakovanej lokácii v r. 1444. V r. 1578 bola obec vo vlastníctve Adama Siecińského a zaberala rozlohu dvoch lánov (asi 34 ha). V r. 1589 obec s rozlohou 6,5 lánov patrila rodine Stanovcov (Jerzymu, synovi Alexandra a potom jeho synom Samuelovi a Bogusławovi), od r. 1713 Józefovi Bukowskému – ľvovskému hájnikovi. V roku 1746 sa majiteľom obce stal Antoni Gumowski a po jeho smrti – syn Jan Antoni, ktorý už v r. 1767 predal Nagórzany Jakubovi Bronieckemu. Poslednými majiteľmi v r. 1813–1944 bola rodina Krzywkowicz-Poźniakovci. Podľa zápisnice o verdikte súdu vojta v Sanoku z r. 1774 v Nagórzanoch na mieste terajšej autobusovej vozovne bola krčma, ktorá patrila Židovi Moškovi Zelmanowiczovi. Od r. 1813 sa majiteľom obce so 65 domami stal Jan Marek Poźniak. Najväčší rozvoj obce nastal po r. 1928. Fungovala tu vyhňa M. Krzysika, stavebný podnik A. Piszczyńského, trafika (predajňa tabaku) K. Gackowského, ako aj mlyn S. Jakubowského. Obuvnícku dielňu viedol A. Lenio, kolárstvom sa zaoberal M. Kopacz, mäsiarom bol J. Lenio. Najťažším obdobím v histórii obce Nagórzany boli roky 2. svetovej vojny a obdobie bezprostredne po jej skončení. Počas okupácie boli obyvatelia utláčaní kontingentami, ktoré nariadili okupanti a deportáciami do Nemecka na nútené práce. Mučeníkom 2. svetovej vojny bol tunajší rodák, blahoslavený Anastazy Pankiewicz (nar. 9. júla 1882), zavraždený hitlerovcami 20. mája 1942 v Dachau, ako aj poručík Tomasz Silarski, učiteľ, zavraždený NKVD v Katyni. Dňa 14. septembra 1944 sa bombardovaním začala veľká sovietska ofenzíva. V noci z 15. na 16. septembra sa nemecké delostrelectvo zo „Stawísk" stiahlo smerom na obec Wola Sękowa a ráno československé jednotky obsadili Nowotaniec, Nadolany a Nagórzany. V dejinách obyvateľov Nagórzan, ako aj susedných obcí, „oslobodenie" neprinieslo ani úplnú slobodu, ani mier. V noci z 5. na 6. apríla 1946 bandy UPA vypálili dedinu; zachovala sa len cerkov a prícestné kaplnky. V tú tragickú noc vyhoreli aj ďalšie dediny. Išlo o plánovanú, odvetnú akciu oddielov UPA vedenú pod zámienkou pomsty za lúpeže a krádeže spáchané v okolitých rusínskych obciach. Časť obyvateľov odišla na získané územia, zvyšní nemali prostriedky na živobytie, nástroje ani stavebný materiál a začínali všetko odznova.

Cerkiew pw. św. Piotra i Pawła

49.5007219N, 22.0320831E

Cerkiew wzniesiona była w roku 1848, erygowana w 1861 r. z fundacji Włodzimierza Poźniaka, patrona tytularnego i kolatora cerkwi. W 1864 r. nastąpiła zmiana wezwania ze św. Michała na świętych Piotra i Pawła. Do roku 1891 cerkiew była niezależną parafią, po tym roku należała do parafii greckokatolickiej w Woli Sękowej jako cerkiew filialna. Legenda mówi, że cerkiew pierwotnie miała stanąć w Woli Jaworowej, ale woły ciągnące materiał na budowę, zatrzymały się w tym miejscu, na tej górce w Nagórzanach. Pomimo poganiania nie mogły ruszyć z miejsca, uklękły na przednich nogach i tak już zostały. Przyjęto wówczas, że to miejsce święte i tu postanowiono wybudować nową świątynię. Dlatego cerkiew służyła głównie jako świątynia dla wiernych z Woli Jaworowej. Od 1947 r. sukcesywnie popadała w ruinę aż do 2024 r., kiedy to dzięki pozyskanym środkom zewnętrznym oraz zaangażowaniu samorządu udało się zatrzymać degradację miejsca oraz cennego zabytku gminy. Końcem 2024 r. zakończyły się prace remontowe przy rekonstrukcji budynku cerkwi prowadzone pod ścisłym nadzorem Podkarpackiego Konserwatora Zabytków. W ramach odbudowy zrekonstruowane zostały mury budowli, wstawione okna, odbudowany dach i sufit cerkwi. Wykonane zostały dojścia do budynku, zainstalowano oświetlenie zewnętrzne. Całkowity koszt inwestycji wyniósł nieco ponad 800 tys. zł, z czego 95% stanowiło dofinansowanie z rządowego programu. Cerkiew w Nagórzanach, choć nie ma już charakteru sakralnego, jest świadectwem wielokulturowego dziedzictwa regionu i pełni rolę atrakcji turystycznej gminy, przypominając o historii tej ziemi. Jest to budowla orientowana, jednoprzestrzenna, na planie prostokąta, murowana z kamienia polnego na zaprawie wapiennej, pierwotnie otynkowana na zewnątrz i w środku. Ceglane węgary okien i nadproża okien i drzwi przesklepione są odcinkowo i rozglifione do wewnątrz. Budowla wzniesiona w stylu klasycyzmu józefińskiego. Cerkiew zbudowana jest na rzucie prostokątnym. Od wschodu zamknięta jest absydą o trójbocznym kształcie z zewnątrz i cylindrycznym wewnątrz. Bryła jest prosta i zwarta o jednolitej wysokości murów. Z zewnątrz dostrzegalne są ślady podziałów ramowych. Od zachodniej strony był oszalowany przedsionek, tzw. babiniec, o konstrukcji słupowej. Do wnętrza prowadziły drewniane drzwi o konstrukcji klepkowej. Wewnątrz, nad nawą, znajdował się płaski strop, pokryty niebieskim materiałem, z przedstawionymi scenami biblijnymi. Prezbiterium zostało wydzielone ikonostasem, za którym znajdował się kamienny ołtarz, zwieńczony rzeźbionym, drewnianym cyborium, pomalowanym na ciemnoniebiesko i ozdobionym od wewnątrz złotymi gwiazdami. Całość wykończona była drewnianymi frędzlami. Po drugiej stronie, nad wejściem, znajdował się drewniany chór, na który od strony południowej prowadziły schody. Z chóru można było wejść na strych cerkwi. Portal, od strony zachodniej do nawy prostokątny, z wyciętym ozdobnie nadprożem, z motywem „oślego grzbietu", sygnowany jest datą 1861 r. Istnieje możliwość obejrzenia wnętrza cerkwi.

Kontakt z sołtysem wsi Nagórzany kom: 512 253 944

Cerkov zasvätená sv. Petrovi a Pavlovi

Cerkov postavili v r. 1848 a zriadili v r. 1861 fundátorom Włodzimierzom Poźniakom, titulárnym patrónom a dedičom cerkvi. V r. 1864 sa zmenilo zasvätenie zo sv. Michala na sv. Petra a Pavla. Do r. 1891 bola cerkov samostatnou farnosťou, po tomto roku patrila gréckokatolíckej farnosti v obci Wola Sękowa ako filiálna cerkov. Legenda hovorí, že cerkov mala byť pôvodne postavená v obci Wola Jaworowa, ale voly, ktoré ťahali materiál na stavbu, sa zastavili na tomto mieste, na tomto kopci v Nagórzanoch. Napriek poháňaniu sa nedokázali pohnúť, kľakli na predné nohy a tak aj zostali. Vtedy sa predpokladalo, že ide o sväté miesto a rozhodlo sa tu postaviť nový chrám. Cerkov preto slúžila hlavne ako chrám pre veriacich z Wole Jaworowej. Od r. 1947 postupne sa menila na ruinu, až do r. 2024, keď sa vďaka získaným externým finančným prostriedkom a angažovanosti samosprávy podarilo zastaviť degradáciu miesta a vzácnej pamiatky gminy. Koncom r. 2024 bola ukončená oprava budovy cerkvi, realizovaná pod prísnym dohľadom podkarpatského konzervátora pamiatok. V rámci opravy boli zrekonštruované steny objektu, vložené okná, vymenená strecha a strop cerkvi. K budove boli postavené prístupové cesty a inštalované vonkajšie osvetlenie. Celkové investičné náklady boli niečo vyše 800 tisíc zlotých, z čoho 95 % tvoril príspevok z vládneho programu. Cerkov v Nagórzanoch aj keď už nemá sakrálny charakter, je svedectvom multikultúrneho dedičstva regiónu a plní rolu turistickej atrakcie gminy, pripomína históriu tejto zeme. Ide o orientovanú, jednopriestorovú stavbu, obdĺžnikového pôdorysu, murovanú z poľného kameňa omietnutá vápnom, pôvodne omietnutú zvonku aj zvnútra. Tehlové okenné špalety a nadpražia okien a dverí sú segmentovo zaklenuté a roztiahnuté dovnútra. Objekt postavili v štýle jozefínskeho klasicizmu. Cerkov je postavená na obdĺžnikovom pôdoryse. Z východu je uzavretá apsidou, zvonka trojuholníkového tvaru a zvnútra valcového tvaru. Konštrukcia je jednoduchá a kompaktná s jednotnou výškou stien. Z vonkajšej strany sú viditeľné stopy členenia rámu. Na západnej strane bola dosková predsieň, tzv. babinec, stĺpovej konštrukcie. Do vnútrajška viedli drevené dvere s doskovou konštrukciou. Vnútri nad loďou bol plochý strop pokrytý modrým materiálom, na ktorom boli vyobrazené biblické výjavy. Presbytérium bolo oddelené ikonostasom, za ktorým sa nachádzal kamenný oltár zakončený vyrezávaným drevenym cibóriom, natretým tmavomodrou farbou a zvnútra zdobený zlatými hviezdami. Celé to bolo zakončené drevenými strapcami. Na druhej strane nad vchodom bol drevený chór, na ktorý viedli z juhu schody. Z chóru sa dalo vstúpiť na povalu cerkvi. Portál, pravouhlý na západnej strane lode, s dekoratívne vyrezávaným nadpražím, s motívom „oslieho chrbta", signovaný dátumom 1861.

Možnosť prehliadky interiéru cerkvi.

Kontakt na sołtysa obce Nagórzany mobil: 512 253 944

Nadolany

Historię wsi Nadolany, podobnie jak Nowotańca i Nagórzan, można rozpocząć od roku 1366, kiedy to król Kazimierz III Wielki wydał przywilej lokacyjny wsi. Do roku 1772 wieś leżała w ziemi sanockiej, w województwie ruskim, a w latach następnych kolejno w cyrkule leskim i sanockim. Od roku 1867 wieś należała do gminy Bukowsko w powiecie sanockim, bieszczadzkim i ponownie sanockim. Chociaż pierwsza wzmianka na temat Nadolan jako przedmieścia Nowotańca pojawiła się w 1444 roku, to wykopaliska odnalezione w Pielni, nieopodal granicy z Nadolanami (dwie siekiery z krzemienia pochodzące z epoki neolitu), świadczą o dużo wcześniejszym zamieszkiwaniu tych terenów. Od 1589 roku Nadolany były już odrębną wsią. W latach 1444–1479 Nadolany należały do Jana Bala s. Matiasza, a kolejnymi właścicielami byli: Wzdowscy, Stanowie, Bukowscy, Bronieccy, Gumowscy i Sas-Jaworscy. W 1898 roku wieś liczyła 607 mieszkańców i 112 domów, łącznie z Wygnanką. Wieś w zdecydowanej większości była zamieszkana przez Polaków. Liczba społeczności żydowskiej i rusińskiej stanowiła kilka procent. W 1928 roku we wsi znajdowała się stolarnia, kuźnia, sklep, szewc oraz młyn i tartak, należący do ówczesnego właściciela wsi Zenona Krziwkowicz-Poźniaka (do 1944 r.). Jego własnością był też dwór drewniany, 81 domów włościańskich i jeden chałupniczy. W 1789 roku miejscową ludność zdziesiątkowała epidemia tyfusu, w 1813 roku ulewne deszcze zniszczyły uprawy zbóż i ziemniaków, a w 1845 roku miał miejsce pomór owiec i zaraza bydła rogatego. Okoliczności te spowodowały w latach 1848–1866 (po Wiośnie Ludów) masową emigrację ludności na Węgry, a w latach 1866–1914 do USA i Francji. I wojna światowa także przyniosła wsi wiele tragedii i zniszczeń. Najpierw wojska rosyjskie wyparły stąd Austriaków, a następnie w 1915 roku w dzień Wigilii Bożego Narodzenia wojska austriackie zaatakowały Rosjan. W okolicach Wygnanki doszło do walki na bagnety, a krzyki i jęki rannych żołnierzy słychać było aż do Nadolan. Spłonęły wówczas domy w Wygnance, a także kilka w Nadolanach. II wojna światowa przyniosła kolejne żniwo śmierci i zniszczenia. 10 września 1939 roku w niedzielę rano Niemcy zajęli Nowotaniec i Nadolany. Początkowo przychylnie odnosili się do mieszkańców, płacili nawet za zakupioną żywność, ale już od 1940 roku wprowadzono kontyngent (obowiązkowe dostawy na rzecz okupanta), rozpoczął się wywóz mieszkańców na przymusowe roboty do Niemiec, a za ubój zwierząt w gospodarstwie, czy też posiadanie żaren do mielenia zboża groziła kara śmierci. W późniejszym okresie mieszkańcy wsi i okolic byli przymuszani do pracy przy budowie umocnień. Ciekawym epizodem tego okresu znaczącym w historii Nadolan było ocalenie wioski przed spaleniem.

Nadolany

História dediny Nadolany, podobne ako obcí Nowotaniec a Nagórzany, siaha až do r. 1366, keď kráľ Kazimierz III. Veľký vydal obci miestne privilégium. Obec sa do r. 1772 nachádzala v zemi Sanok, v Ruskom ruskim vojvodstve, v nasledujúcich rokoch v cirkuloch Lesko a Sanok. Od r. 1867 obec patrila pod obec Bukowsko v okrese Sanok, Bieszczady a opätovne Sanok. Hoci prvá zmienka, ktorá sa týkala obce Nadolany, ako o predmestí Nowotańca, sa objavila v r. 1444, vykopávky nájdené v Pielni neďaleko hranice s obcou Nadolany (dve pazúrikové sekery z epochy neolitu) svedčia, že tieto oblasti boli osídlené oveľa skôr. Od r. 1589 boli Nadolany už samostatnou obcou. V r. 1444 až 1479 patrili Nadolany Janovi Balovi, synovi Matiasza, a nasledujúcimi majiteľmi boli: Wzdowski, Stanovci, Bukowski, Broniecki, Gumowski a Sas-Jaworski. V r. 1898 mala obec 607 obyvateľov a 112 domov vrátane Wygnanky. V obci žili prevažne Poliaci. Počet príslušníkov židovskej a rusínskej komunity činil niekoľko percent. V r. 1928 bola v obci stolárska dielňa, vyhňa, obchod, obuvník, ako aj mlyn a píla, patriaca vtedajšiemu majiteľovi obce Zenonovi Krziwkowicz-Poźniakovi (do r. 1944). Jeho vlastníctvom bol takisto drevený kaštieľ, 81 sedliackych domov a jedna chalupa. 1789 týfusová epidémia zdecimovala miestne obyvateľstvo, v r. 1813 prívalové dažde zničili úrodu obilia a zemiakov, v r. 1845 sa objavil mor oviec a nákaza rohatého dobytka. Tieto okolnosti spôsobili v r. 1848 – 1866 (po „jari národov") masovú emigráciu obyvateľstva do Uhorska a v r. 1866 – 1914 do USA a Francúzska. Prvá svetová vojna priniesla obci takisto veľa tragédií a skazy. Najprv ruské jednotky odtiaľto vyhnali Rakúšanov a následne v r. 1915 na Štedrý večer rakúske jednotky zaútočili na Rusov. Neďaleko Wygnanky došlo k boju na bodáky a krik a stonanie ranených vojakov bolo počuť až do obce Nadolany. Vtedy vyhoreli domy vo Wygnanke, ako aj niekoľko v Nadolanoch. Druhá svetová vojna priniesla ďalšiu vlnu smrti a skazy. V nedeľu ráno 10. septembra 1939 Nemci obsadili obce Nowotaniec a Nadolany. Spočiatku sa k obyvateľom správali priaznivo, dokonca platili za nakúpené potraviny, no už v r. 1940 bol zavedený kontingent (povinné dodávky v prospech okupantov), začali sa deportácie obyvateľov na nútené práce do Nemecka, zabíjanie zvierat na gazdovstve či držba kameňov na mletie obilia sa trestalo smrťou. Neskôr boli obyvatelia obce a okolia nútení pracovať na výstavbe opevnenia. Zaujímavou epizódou tohto obdobia, významnou v dejinách obce Nadolany, bola záchrana obce pred vypálením.

Kapliczki w Nadolanach

49.5207817N, 22.0349319E
49.5213056N, 22.0283611E

Kapliczka Najświętszego Serca Jezusa

Fundatorem kapliczki wzniesionej w 1909 r. był Antoni Kozimor – syn Kacpra i Anny. Ta przydrożna budowla znajduje się w starej części Nadolan.

Kapliczka przetrwała wojenne czasy, choć odłamki pocisków artyleryjskich oderwały figurce Pana Jezusa prawą rękę, pokrycie dachu wykonane z blachy zostało mocno podziurawione, a budowla na skutek wstrząsów przechyliła się w prawą stronę. Po wojnie została odnowiona. Dzisiaj przedstawia Pana Jezusa ze wzniesioną prawą ręką, lewa dotyka serca. W dolnej części znajduje się figurka Matki Bożej z Dzieciątkiem na ręku, a obok niej dwa aniołki. Opiekę nad kapliczką sprawuje rodzina Bednarczyków, która jest spokrewniona z jej fundatorami.

Kapliczka Jana Dziękczynna

Fundatorem kapliczki był Jan Sabat. Została wybudowana jako wotum wdzięczności za zdrowie córki, która miała bardzo ciężki poród. W tych trudnych chwilach Jan zaczął się gorąco modlić i na kolanach udał się do kościoła w Nowotańcu. Po powrocie, z „krwawiącymi" kolanami, okazało się, że córka urodziła martwe dziecko, ale sama przeżyła. Poruszony Jan zgromadził kamienie z pobliskiej rzeki Pielnicy z zamiarem wybudowania kapliczki. W 1886 r. kamień murowany na glinie posłużył jako budulec, dach wykonano z ciosanego gontu. W kapliczce zostały umieszczone trzy obrazy, które jednak z czasem uległy zniszczeniu. Kolejnym opiekunem kapliczki była córka Marianna z mężem Janem Słyszem, którzy obok budowli zasadzili dwie lipy. Do 1944 r. opiekunem kapliczki był Piotr Słysz z żoną Bronisławą z domu Pankiewicz, później Wincenty Jakubowski, następnie jego syn Jan z żoną Marią, którzy wykonali m.in. wymianę pokrycia dachowego. W czasie II wojny światowej – 12 września 1944 r. żołnierze czechosłowackiego I Batalionu Spadochronowego pod dowództwem por. Juraja Pivduska modlili się w przeddzień bitwy z Niemcami właśnie przy tej kapliczce. Żołnierze początkowo ponieśli dotkliwe straty. Udało się zwyciężyć dopiero 16 września 1944 r., zdobywając rano Pielnię, a w południe wzgórza nr 474 i 541 leżące nad Nadolanami.

Kaplnky v obci Nadolany

Kaplnka Najsvätejšieho Srdca Ježišovho

Fundátorom kaplnky postavenej v r. 1909 bol Antoni Kozimor – syn Kacpera a Anny. Táto prícestná stavba sa nachádza v starej časti obce Nadolany. Kaplnka prežila vojnové časy, hoci črepiny z delostreleckých granátov odtrhli pravú ruku sochy Pána Ježiša, plechová strešná krytina bola silne prederavená a stavba sa v dôsledku otrasov naklonila doprava. Po vojne bola zrekonštruovaná. Dnes zobrazuje Pána Ježiša so zdvihnutou pravicou, ľavá sa dotýka srdca. V spodnej časti sa nachádza soška Panny Márie s dieťaťom v náručí a vedľa nej dvaja anjeli. O kaplnku sa stará rodina Bednarczykovcov, ktorá je v príbuzenskom vzťahu s jej fundátormi.

Kaplnka Jana Dziękczynna

Fundátorom kaplnky bol Jan Sabat. Postavili ju ako votívnu obetu za zdravie dcérky, ktorá mala veľmi ťažký pôrod. V týchto ťažkých chvíľach sa Jan začal vrúcne modliť a na kolenách došiel do kostola v obci Nowotaniec. Po návrate, s „krvácajúcimi" kolenami, sa ukázalo, že dcéra porodila mŕtve dieťa, no sama prežila. Dojatý Jan vyzbieral kamene v neďalekej rieke Pielnica s úmyslom postaviť kaplnku. V r. 1886 bol ako stavebný materiál použitý kameň, poukladaný na hline a strecha bola z tesaných šindľov. V kaplnke boli umiestnené tri obrazy, ktoré však boli časom zničené. Ďalšou opatrovníčkou kaplnky bola dcéra Marianna s manželom Janom Słyszom, ktorí pri budove zasadili dve lipy. Do r. 1944 sa o kaplnku starali Piotr Słysz s manželkou Bronisławou, rodenou Pankiewiczovou, neskôr Wincenty Jakubowski a potom jeho syn Jan s manželkou Mariou, ktorí o. i. vykonali výmenu strešnej krytiny. V čase 2. svetovej vojny – 12. septembra 1944 sa práve pri tejto kaplnke v predvečer boja s Nemcami modlili vojaci československej 1. paradesantnej brigády pod velením por. Juraja Pivduska. Vojaci spočiatku utrpeli veľké straty. Víťazstvo dosiahli až 16. septembra 1944, keď ráno dobyli Pielniu a napoludnie kóty 474 a 541, ležiace nad obcou Nadolany.

Wola Sękowa

Pierwsze wzmianki o Woli Sękowej pochodzą z 1493 roku, kiedy to Mikołaj Bal wydał przywilej lokacyjny niejakiemu Simkowi na założenie wsi na prawie wołoskim o nazwie Trębowla nad potokiem Mętnym (do dziś nazwa części obszaru). Od 1522 roku wieś nazywała się Simkowa Wola, od imienia założyciela. Od roku 1565 właścicielem wsi był Aleksander Stano, a od 1634 do 1717 roku jego synowie Samuel i Bogusław, którzy Wolę Sękową wraz z Nadolanami, Nagórzanami i Wolą Jaworową sprzedali łowczemu lwowskiemu- Józefowi Bukowskiemu. O dość szybkim rozwoju wsi świadczą choćby dane z 1810 roku, kiedy to w Woli Sękowej było już 77 gospodarstw i 5 chałupników, a w Woli Jaworowej 30 gospodarstw. Od roku 1813 do 1944 właścicielem posiadłości była rodzina Wiktorów herbu Brochwicz. Najpierw, do roku 1843 był nim Tomasz Wiktor, później jego syn Jakub Wiktor, który w 1845 roku ożenił się z Wincentą Zatorską, córką dziedzica dóbr w Załużu. W 1884 roku posiadłość przejął Władysław Jan Wiktor, który zasłynął jako bardzo dobry gospodarz. W 1898 roku w Woli Sękowej wraz z przysiółkiem – Wolą Jaworową odnotowano 197 domów i 1049 mieszkańców, głównie Rusinów. Ostatnimi właścicielami majątku, od 1922 roku były dzieci Władysława: córki Regina i Zuzanna oraz syn Andrzej. Regina sprzedała swoją część (las) z racji pełnienia funkcji sekretarki ambasadora polskiego we Włoszech, w roku 1946 poślubiła poetę Romana Brandstaettera. Gospodarze często gościli u siebie członków rodziny i sąsiadów. Małżeństwo Andrzeja Wiktora z córką Adama Didura – Olgą (śpiewaczką) przyczyniło się do tego, że gośćmi dworu byli m. in.: Jan Kiepura, Mieczysław Foog, Wiktoria Calma, Mery Didur Załuska i oczywiście sam Adam Didur. W czasie okupacji mieszkał tu z rodziną Oskar Schmidt- właściciel fabryki gumy w Sanoku oraz dr Jerzy Małcużyński, który uczył Adama języka francuskiego. Mimo tego że dwór nie włączał się do życia społeczności wiejskiej, to wzajemne stosunki układały się dobrze. W trakcie okupacji kilku mieszkańców wioski zostało uwolnionych z rąk gestapo za sprawą Olgi Wiktorowej Didur, która poręczyła za tych ludzi. Pomimo tego że ludność wsi była mieszana, rusko – polska, to do wojny panowały tu przyjazne stosunki. Dzieci zgodnie uczyły się w jednej szkole, wspólnie świętowano Boże Narodzenie czy Wielkanoc i naturalną rzeczą były mieszane małżeństwa. Lata wojny i polityka okupantów wszystko zniszczyły. W lipcu i sierpniu 1944 r., trwały zacięte walki Niemców z Rosjanami na terenie wsi, które doprowadziły do zniszczenia wielu domostw. Niestety te tragiczne wydarzenia nie są ostatnimi w dalszej historii wsi i jej mieszkańców i nie zakończyły się razem z wojną. Działania band UPA przyniosły kolejne żniwo śmierci i zniszczeń. Ucierpiała przez to także Wola Sękowa. 26 kwietnia 1946 r. wszyscy Rusini (ok. 1000 osób) zostali przymusowo wysiedleni do kilku miejscowości w okolicach Tarnopola (obecnie Ukraina) w ramach tzw. akcji „Wisła". Jeszcze tej nocy z 26 na 27 kwietnia z zemsty spalili pozostałe domy oraz pałac w Woli Sękowej, ocalała jedynie szkoła, cerkiew i zabudowania Michała Łuczyńskiego. Ocaleni Polacy stopniowo odbudowywali i zasiedlali ponownie swoją wieś. Kilka rodzin mieszkało w ocalałym budynku szkolnym (wybudowanym w 1939 r.), gdzie obecnie mieści się Uniwersytet Ludowy Rzemiosła Artystycznego. Piękne krajobrazy, zabytkowe kapliczki, ładny nowy kościół, obelisk poświęcony pamięci Adama Didura, URLA, ukryte w różnej części miejscowości rzeźby, unikalny pomnik „Exodus", pensjonat „Dwór Wola Sękowa", cisza, spokój oraz gościnni mieszkańcy to powody, dla których warto przyjechać do Woli Sękowej.

Wola Sękowa

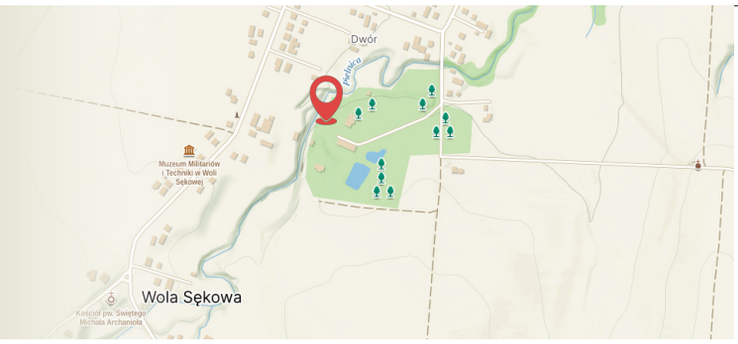
Prvé zmienky o obci Wola Sękowa pochádzajú z r. 1493, keď Mikołaj Bal udelil lokačné privilégium istému Simkovi, aby pri potoku Mętny (názov časti chotára sa dodnes nezmenil) založil na valašskom práve dedinu Trębowla. Od r. 1522 sa obec volala Simkowa Wola podľa mena jej zakladateľa. Od r. 1565 bol vlastníkom obce Aleksander Stano a v r. 1634 až 1717 jeho synovia Samuel a Bogusław, ktorí predali Wolu Sękowu spolu s obcami Nadolany, Nagórzany a Wola Jaworowa ľvovskému hájnikovi Józefovi Bukowskému. O pomerne rýchlom rozvoji obce svedčia napríklad údaje z r. 1810, keď v tejto obci bolo už 77 gazdovstiev a päť chalupníkov a v obci Wola Jaworowa 30 gazdovstiev. Od r. 1813 do r. 1944 statky vlastnila rodina Wiktorovcov s erbom Brochwicz. Najprv ním bol do r. 1843 Tomasz Wiktor, neskôr jeho syn Jakub Wiktor, ktorý sa v r. 1845 oženil s Wincentou Zatorskou, dcérou dediča panstva v obci Załuż. V r. 1884 prevzal panstvo Władysław Jan Wiktor, ktorý sa preslávil ako veľmi dobrý hospodár. V r. 1898 mala obec Wola Sękowa spolu s malým zoskupením domov Wola Jaworowa 197 domov a 1 049 obyvateľov, najmä Rusínov. Poslednými majiteľmi panstva boli od r. 1922 Władysławove deti: dcéry Regina a Zuzanna, ako aj syn Andrzej. Regina predala svoju časť (les) z titulu plnenia povinnosti sekretárky poľského veľvyslanca v Taliansku a v r. 1946 sa vydala za básnika Romana Brandstaettera. Vlastníci často hostili rodinných príslušníkov a susedov. Manželstvo Andrzeja Wiktora s dcérou Adama Diduru – speváčkou Oľgou, prispelo k tomu, že medzi hosťami kaštieľa boli: Jan Kiepura, Mieczysław Foog, Wiktoria Calma, Mery Didur Załuska a, samozrejme, samotný Adam Didur. Počas okupácie tu s rodinou žil Oskar Schmidt, majiteľ gumárne v Sanoku, a Dr. Jerzy Małcużyński, ktorý učil Adama po francúzsky. Aj keď sa kaštieľ nezapájal do života dedinského spoločenstva, vzájomné vzťahy boli dobré. Počas okupácie niekoľko dedinčanov gestapo prepustilo a to vďaka Oľge Wiktorovej Didur, ktorá sa za týchto ľudí zaručila. Napriek tomu, že v obci bolo zmiešané obyvateľstvo, rusínske a poľské, až do vojny tu panovali priateľské vzťahy. Deti sa učili v harmónii v tej istej škole, spoločne slávili Vianoce a Veľkú noc a prirodzenými boli zmiešané manželstvá. Roky vojny a politika okupantov všetko zničili. V júli a auguste 1944 prebiehali v obci kruté boje medzi Nemcami a Sovietmi, ktoré viedli k zničeniu mnohých domov. Žiaľ, tieto tragické udalosti neboli posledné v ďalšej histórii obce a jej obyvateľov a neskončili sa ani spolu s vojnou. Akcie oddielov UPA priniesli ďalšiu vlnu smrti a skazy. V dôsledku toho utrpela aj Wola Sękowa. Dňa 26. apríla 1946 boli všetci Rusíni (asi 1 000 osôb) násilne presídlení do niekoľkých obcí pri Tarnopoli (dnes Ukrajina) v rámci tzv. Akcie Visla. Ešte tú istú noc z 26. na 27. apríla z pomsty vypálili zvyšné domy a palác v obci Wola Sękowa; zachovala sa iba škola, cerkov a objekty Michała Łuczyńského. Poliaci, ktorí prežili, svoju dedinu postupne obnovili a znovu osídlili. Niekoľko rodín bývalo v zachovanej budove školy (postavenej v r. 1939), v ktorej v súčasnosti sídli Ľudová univerzita umeleckých remesiel. Nádherná krajina, historické kaplnky, krásny nový kostol, obelisk zasvätený pamiatke Adama Diduru, URLA, sochy ukryté v rôznych častiach obce, unikátny pamätník Exodus, penzión Dwór Wola Sękowa, ticho, pokoj a pohostinní obyvatelia to všetko sú dôvody, prečo sa do obce Wola Sękowa oplatí prísť.

Dwór Wola Sękowa

49.5094500N, 22.0103297E

Dwór oraz park zabytkowy z początku XIX w. są bardzo wyjątkowe, nie tylko ze względu na charakter i klimat miejsca, ale również jego bogatą historię i osobowości z nim związane. Ostatnimi właścicielami zabudowań byli Andrzej Brochowicz-Wiktor oraz jego siostra Regina Wiktor-Brandstaetterowa. Obecnie znajduje się tutaj prywatny pensjonat prowadzony przez rodzinę Wojtowiczów, w środku 6-hektarowego podworskiego parku z pomnikami przyrody i okazałą kolekcją różnych drzew i krzewów. W przeszłości w skład zabudowań dworu wchodziły budynek dworski, oranżeria, oficyna, czworak, rządcówka i stajnia. Dom dworski był piętrowy, posiadał frontowy czterokolumnowy portyk, we wnętrzu miał wiele pokoi. Oranżeria była ogrzewana i podpiwniczona. W oficynie zamieszkiwała gosposia, w czworaku służba dworska, zaś w rządcówce rządca i dzierżawcy. Ponadto na terenie dworu istniały spichlerz, gumno, drewutnia, wozownia, kort tenisowy, a zabudowania były otoczone parkiem dworskim, w ramach którego były sad i ogród warzywny. Obecnie do dworu prowadzi jedna droga dojazdowa. Pałac nie przetrwał do naszych czasów. Na potrzeby hotelu i przyjęć weselnych została zaadoptowana oficyna i stajnia. Odnowione zostały również stawy i groble. W zbiorowiskach roślinnych występują przede wszystkim krajowe drzewa liściaste, m.in. grab pospolity, klon polny, klon zwyczajny, jesion wyniosły, buk pospolity, lipa szerokolistna, lipa drobnolistna. Rośnie tu kilka starych modrzewi, robinia akacjowa, brzoza brodawkowata, kasztanowiec biały, buk pospolity odmiana purpurowa, jesion wyniosły odmiana zwisła, sosna czarna, sosna wejmutka, platan klonolistny, dereń jadalny, modrzew europejski, a w kwaterach ogrodów użytkowych zachowały się jeszcze wysokopienne stare odmiany jabłoni.

Dwór Wola Sękowa,
Nowotaniec 106, 38-505 Bukowsko
Tel. kom. 697 970 286,
E-mail: dworwolasekowa@gmail.com

Kaštieľ Wola Sękowa

Kaštieľ a historický park zo začiatku 19. storočia sú jedinečné nielen charakterom a atmosférou miesta, ale aj jeho bohatou históriou a osobnosťami s ním spojenými. Poslednými majiteľmi budov boli Andrzej Brochowicz-Wiktor a jeho sestra Regina Wiktor-Brandsteatter. V súčasnosti sa tu nachádza súkromný penzión, ktorý prevádzkuje rodina Wojtowiczovcov, uprostred 6-hektárového zámockého parku s prírodnými pamiatkami a pôsobivou kolekciou rôznych stromov a kríkov. K budovám kaštieľa patrili v minulosti samotný kaštieľsky objekt, oranžéria, hospodárska budova, štvorizbový dom „czworak", kancelária správcu „rządcówka" a maštaľ. Kaštieľsky dom bol poschodový, mal predný portikus so štyrmi stĺpmi a vo vnútri veľa izieb. Oranžéria bola vykurovaná a podpivničená. Domáca bývala v hospodárskej prístavbe, služobníctvo v „czworaku" a správca a nájomníci v „rządcówke". Okrem toho sa v areáli kaštieľa nachádzala sýpka, stodola, dreváreň, kočovňa, tenisový kurt a budovy obklopoval kaštieľsky park, ktorého súčasťou bol sad a zeleninová záhrada. V súčasnosti vedie ku kaštieľu jedna prístupová cesta. Palác sa do dnešných dní nezachoval. Hospodárska prístavba a maštaľ boli adaptované pre potreby hotela a svadobných hostín. Obnovou prešli aj rybníky a hrádze. Medzi rastlinné spoločenstvá patria najmä domáce listnaté stromy o. i.: hrab obyčajný, javor poľný, javor mliečny, jaseň štíhly, buk lesný, lipa veľkolistá, lipa malolistá. Rastie tu niekoľko starých smrekovcov, agát biely, breza previsnutá, pagaštan konský, fialová odroda buka lesného, jaseň štíhly, borovica čierna, borovica hladká, platan javorolistý, drieň obyčajný, smrekovec opadavý a v úžitkových záhradách sa zachovali ešte vysoko kmenné staré odrody jabloní.

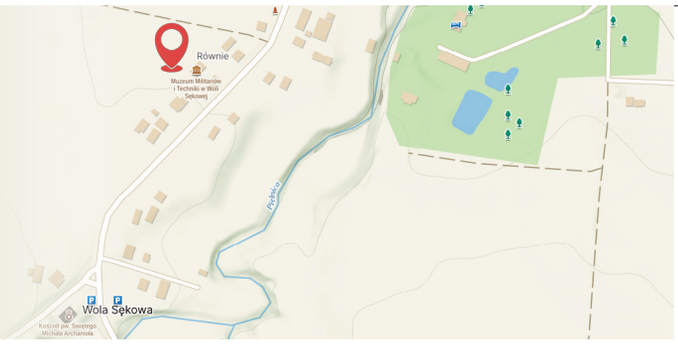
Dwór Wola Sękowa,
Nowotaniec 106, 38-505 Bukowsko
Tel. kom. 697 970 286,
E-mail: dworwolasekowa@gmail.com

Muzeum Militariów i Techniki w Woli Sękowej

49.5089847N, 22.0058711E

Prywatne Muzeum Techniki i Militariów w Woli Sękowej to placówka muzealna, która zaprasza do odkrycia fascynującej historii związanej z techniką i militariami obu wojen światowych oraz cywilnej techniki użytkowej. W muzeum znajdują się unikalne eksponaty, które przeniosą Was w czasie i przypomną o ważnych wydarzeniach z przeszłości. Zgromadzono tu dokumenty, mapy, odznaczenia, odznaki oraz elementy wyposażenia żołnierzy różnych stron biorących udział w obu wojnach światowych. Zwiedzając tutejszą ekspozycję, będziecie mieli okazję przyjrzeć się blisko historii, poznać detale związane z tymi konfliktami zbrojnymi oraz docenić odwagę i determinację żołnierzy, którzy walczyli w tych trudnych czasach. Jednak Muzeum Techniki i Militariów w Woli Sękowej to nie tylko militaria. W ramach ekspozycji można również obejrzeć eksponaty z zakresu cywilnej techniki użytkowej. Przyjrzyjcie się starannie zachowanym maszynom, narzędziom i innym przedmiotom, które były nieodłączną częścią codziennego życia ludzi w przeszłości. Muzeum zapewni Wam odkrycie licznych ciekawostek. Aby móc zwiedzać ekspozycję prywatnego muzeum, należy wcześniej skontaktować się telefonicznie w celu ustalenia dogodnego terminu z właścicielem muzeum – Krzysztofem Mindurem. Otoczenie muzeum daje możliwość przeprowadzenia zajęć na świeżym powietrzu z młodzieżą, np. survivalu, gier terenowych, nauki obsługi wykrywacza metali i poszukiwań itp.

Wola Sękowa 52, 38-505 Bukowsko
Tel. kom. +48 510 317 235
E-mail: muzeumwolasekowa@poczta.fm

Múzeum militárií a techniky v obci Wola Sękowa

Súkromné Múzeum militárií a techniky v obci Wola Sękowa je objektom, ktorý pozýva objavovať fascinujúcu históriu techniky a vojenského vybavenia z oboch svetových vojen, ako aj civilnej úžitkovej techniky. V múzeu sa nachádzajú unikátne exponáty, ktoré vrátia návštevníka v čase a pripomenú dôležité udalosti z minulosti. Zhromaždené sú tu dokumenty, mapy, vyznamenania, odznaky a súčasti výstroja vojakov z rôznych armád, ktorí sa zúčastnili oboch svetových vojen. Návštevou tunajšej expozície je daná možnosť nahliadnuť bližšie do histórie, dozvedieť sa podrobnosti súvisiace s týmito ozbrojenými konfliktmi a oceniť odvahu a odhodlanie vojakov, ktorí bojovali v týchto ťažkých časoch. Múzeum militárií a techniky v obci Wola Sękowa však nie je len o vojenstve. Súčasťou expozície sú aj exponáty súvisiace s civilnou úžitkovou technikou. Pozrieť sa dá starostlivo zachované stroje, nástroje a iné predmety, ktoré boli v minulosti neoddeliteľnou súčasťou každodenného života ľudí. Múzeum umožní objaviť množstvo zaujímavostí. Návštevu expozície súkromného múzea je potrebné vopred telefonicky dohodnúť s majiteľom múzea – Krzysztofom Mindurom – s cieľom nájsť vhodný termín. Okolie múzea poskytuje možnosť realizovať outdoorové aktivity s mládežou, napr. techniky prežitia, hry v teréne, učenie sa používať detektor kovov a učenie sa umeniu hľadať atď.

Wola Sękowa 52, 38-505 Bukowsko
Tel. kom. +48 510 317 235
E-mail: muzeumwolasekowa@poczta.fm

Galeria Sztuki w Woli Sękowej

Wola Sękowa kryje w sobie prawdziwą perełkę – plenerową galerię sztuki. To miejsce, które nie tylko zachwyca swoją unikalną atmosferą, ale również inspiruje do odkrywania sztuki w najróżniejszych formach. Galeria ta jest jedną z nielicznych w Polsce, gdzie rzeźby są eksponowane na świeżym powietrzu, tworząc niezwykły krajobraz w otoczeniu rzeki i pól. Galeria znajduje się wokół budynku starej szkoły, gdzie mieści się Uniwersytet Ludowy Rzemiosła Artystycznego. To właśnie tutaj artyści związani z uniwersytetem tworzą niezwykłe i intrygujące rzeźby podczas warsztatów i plenerów artystycznych. Spacerując po galerii, można natknąć się na wiele fascynujących postaci i przedstawień. Jedną z najbardziej emocjonujących rzeźb jest drewniany instrument, na którym można wygrywać różnorodne melodie. W galerii można również spotkać rybaka z wędką i złotą rybką, który strzeże miejscowej rzeki. Nie brakuje także innych ciekawych postaci, takich jak strach na wróble, który wskazuje drogę zbłąkanym wędrowcom czy drewniany listonosz z kieszenią pełną gazet, które czytają mieszkańcy Woli Sękowej. W otoczeniu malowniczej okolicy można również napotkać tajemnicze ptaki, muzykantów i krasnale, które dodają uroku temu miejscu. Jednak największą atrakcją galerii jest imponujący pochód, składający się z 140 postaci drewnianych przedstawiający Exodus. Ta monumentalna rzeźba nawiązuje do wysiedlenia społeczności Rusińskiej z Woli Sękowej i stanowi silne przesłanie przeszłości i historii tego miejsca. Galeria jest również pełna rzeźb inspirowanych spektaklami Tadeusza Kantora oraz artystycznymi formami z kamienia i drewna, takimi jak „Odyseja Syzyfa". Plenerowa Galeria Sztuki w Woli Sękowej to także miejsce, gdzie artyści z różnych krajów spotykają się na Międzynarodowych Akcjach Artystycznych. Wspólnie tworzą dzieła, które wzbogacają galerię i tworzą przestrzeń dla dialogu międzykulturowego. Galeria jest również miejscem, gdzie prace słuchaczy dwuletniego kursu zdobią przestrzeń, takie jak barwione nawłocią koronki w koronach starej jabłoni, ceramiczne kury czy słoneczne zegary. Plenerowa Galeria Sztuki w Woli Sękowej to nie tylko rzeźby i dzieła sztuki, ale też sztuka wpleciona w otaczającą przyrodę. W zakamarkach zieleni można znaleźć kąciki zadumy z „wiklinowymi wrzecionami czasu", które pozwalają poczuć pulsujące sztuką i naturą miejsce. Galeria stała się nieodłączną atrakcją turystyczną wsi, która oferuje również piękne krajobrazy, zabytkowe kapliczki, cerkwisko z zachowaną dzwonnicą i cmentarz sprzed I wojny światowej oraz pomnik upamiętniający urodzonego tu Adama Didura. Sielskie klimaty, cisza, spokój, gościnni mieszkańcy oraz Dwór w Woli Sękowej i liczne gospodarstwa agroturystyczne sprawiają, że spędzenie czasu w tej okolicy staje się niezapomnianym doświadczeniem. Zapraszamy do Plenerowej Galerii Sztuki w Woli Sękowej, gdzie sztuka spotyka się z naturą, tworząc magiczne i inspirujące miejsce, które oczarowuje swoją wyjątkowością i pięknem.

Galéria umenia v obci Wola Sękowa

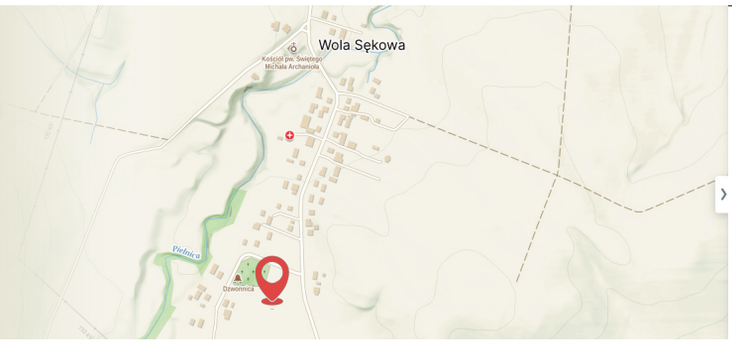
Wola Sękowa ukrýva skutočný klenot – galériu umenia pod holým nebom. Je to miesto, ktoré nadchne nielen svojou jedinečnou atmosférou, ale inšpiruje aj objavovať umenie v rôznych podobách. Táto galéria je jednou z mála v Poľsku, kde sú sochy vystavené vonku a vytvárajú tak mimoriadnu scenériu obklopenú riekou a poľami. Galéria sa nachádza pri budove starej školy, kde sídli Ľudová univerzita umeleckých remesiel. Práve tu umelci združení v univerzite vytvárajú nezvyčajné a intrigujúce sochy počas workshopov a umeleckých plenérov. Pri prechádzke galériou možno natrafiť na množstvo fascinujúcich postáv a zobrazení. Jednou z najemotívnejších sôch je drevený nástroj, na ktorom možno hrať rôzne melódie. V galérii možno stretnúť aj rybára s udicou a zlatou rybkou, ktorý stráži miestnu rieku. Nechýbajú tu ani ďalšie zaujímavé postavy, napríklad strašiak, ktorý ukazuje cestu strateným pútnikom alebo drevený poštár s torbou plnou novín, ktoré čítajú obyvatelia obce Wola Sękowa. V malebnom prostredí môžete stretnúť aj tajomné vtáky, hudobníkov a trpaslíkov, ktorí dodávajú tomuto miestu čaro. Najväčším lákadlom galérie je však imponujúci zástup pozostávajúci zo 140 drevených postáv predstavujúcich Exodus. Toto monumentálne dielo odkazuje na vysídlenie rusínskej komunity z obce Wola Sękowa a vysiela silný odkaz o minulosti a histórii tohto miesta. Galéria je tiež plná sôch inšpirovaných predstaveniami Tadeusza Kantora, ako aj umeleckými formami z kameňa a dreva, ako napríklad Sizyfovská odysea. Umelecká galéria pod holým nebom v obci Wola Sękowa je tiež miestom, kde sa stretávajú umelci z rôznych krajín na medzinárodných umeleckých akciách. Spoločne vytvárajú diela, ktoré obohacujú galériu a vytvárajú priestor pre medzikultúrny dialóg. Galéria je aj miestom, kde priestor zdobia diela poslucháčov dvojročného kurzu, ako napríklad farbené koráliky čipky v korunách starej jablone, keramické sliepky či slnečné hodiny. Umelecká galéria pod holým nebom v obci Wola Sękowa to nie sú len sochy a umelecké diela, ale aj umenie votkané do okolitej prírody. V zákutiach zelene možno nájsť rozjímavé zákutia s „prútenými vretenami času", ktoré umožňujú cítiť miesto pulzujúce umením a prírodou. Galéria sa stala neodmysliteľnou turistickou atrakciou obce, ktorá takisto ponúka prekrásnu krajinu, historické kaplnky, cerkov so zachovanou zvonicou a cintorín spred 1. svetovej vojny, ako aj pamätník Adama Diduru, ktorý sa tu narodil. Dedinská atmosféra, ticho, pokoj, pohostinní obyvatelia a Dwór w Woli Sękowej, ako aj početné agroturistické hospodárstva spôsobujú, že trávenie času v tejto oblasti je nezabudnuteľný zážitok. Pozývame vás do galérie umenia pod holým nebom v obci Wola Sękowa, kde sa umenie stretáva s prírodou a vytvára magické a inšpiratívne miesto, ktoré očarí svojou jedinečnosťou a krásou.

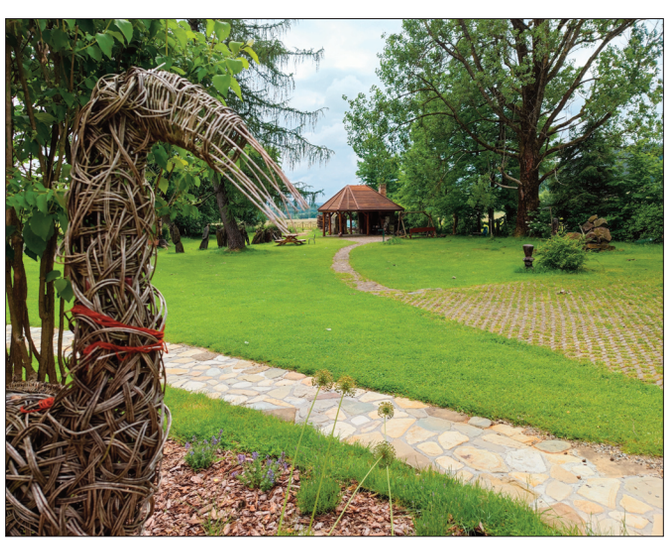
Uniwersytet Ludowy Rzemiosła Artystycznego

49.5009175N, 22.0016628E

Uniwersytet Ludowy Rzemiosła Artystycznego to miejsce, gdzie można odkryć twórczą pasję i nauczyć się wielu technik rękodzielniczych. Zajęcia warsztatowe prowadzone są w różnorodnych dziedzinach: ceramika, tkactwo, haft, koronka, wiklina i wiele innych. Na zainteresowanych ofertą warsztatów i pokazów turystów indywidualnych i grupy czeka pracownia Uniwersytetu Ludowego Rzemiosła Artystycznego, gdzie nie tylko można nauczyć się nowych technik, ale również podziwiać wystawę prac rękodzielniczych oraz Plenerową Galerię Rzeźb. Aby ustalić rodzaj warsztatu i jego czas, należy skontaktować się telefonicznie lub mailowo z Uniwersytetem Ludowym Rzemiosła Artystycznego. Warsztaty i pokazy dla grup zorganizowanych odbywają się w poniedziałki w godz. 12.30–15.00 i czwartki w godz. 9.00–11.30. Warsztaty dla osób indywidualnych w formule weekendowej organizowane są zazwyczaj w lipcu i sierpniu. W ofercie wakacyjnej Uniwersytetu Ludowego Rzemiosła Artystycznego znajduje się również tygodniowy kurs zduński. Plenerowa Galeria Sztuki w Woli Sękowej to miejsce, które otwiera drzwi do świata twórczości i pasji. Niezależnie od wieku czy doświadczenia każdy może znaleźć coś dla siebie. Przyjemna atmosfera, doświadczeni instruktorzy i różnorodność technik rękodzielniczych sprawiają, że nauka staje się nie tylko ciekawym doświadczeniem, ale również

inspiracją do własnych artystycznych poszukiwań. Terminy krótszych warsztatów ustalane są telefonicznie bądź mailowo, natomiast warsztaty weekendowe i tygodniowe ogłaszane na stronie internetowej www.uniwlud.pl oraz FB uniwersytetu. Istnieje możliwość indywidualnego dostosowania i rozszerzenia oferty.

Wola Sękowa 37, 38-505 Wola Sękowa
Tel. kom. 608 574 540
E-mail: uniwersytetludowy@uniwlud.pl

Ľudová univerzita umeleckých remesiel

Ľudová univerzita umeleckých remesiel je miestom, kde možno objaviť svoju tvorivú vášeň a naučiť sa mnohé remeselné techniky. Workshopy sú vedené v rôznych oblastiach: keramika, tkáčstvo, výšivkárstvo, čipkárstvo, prútikárstvo a mnohé iné. Na záujemcov o ponuku workshopov a prehliadok z radov individuálnych i skupinových turistov čaká pracovňa Ľudovej univerzity umeleckých remesiel, kde sa možno nielen naučiť nové techniky, ale aj obdivovať výstavu ručných prác a galériu sôch pod holým nebom. Pre určenie typu workshopu a jeho času kontaktujte telefonicky alebo emailom Ľudovú univerzitu umeleckých remesiel. Tvorivé dielne a ukážky pre organizované skupiny sa konajú v pondelky v čase 12.30–15.00 a štvrtky v čase 9.00–11.30. Tvorivé dielne pre jednotlivcov počas víkendov sa zvyčajne organizujú v júli a auguste. V prázdninovej ponuke Ľudovej univerzity umeleckých remesiel je aj týždňový kurz kachliarstva. Umelecká galéria pod holým nebom v obci Wola Sękowa je miesto, ktoré otvára dvere do sveta kreativity a vášne. Bez ohľadu na vek či skúsenosti si každý môže nájsť niečo pre seba. Príjemná atmosféra, skúsení inštruktori a rôznosť remeselných techník robia z učenia nielen zaujímavý zážitok, ale aj inšpiráciu pre vlastné umelecké hľadanie. Termíny kratších workshopov sa stanovujú telefonicky alebo e-mailom, zatiaľ čo víkendové a týždňové workshopy sú zverejňované na webovej stránke www.uniwlud.pl a na facebookovej stránke univerzity. Existuje možnosť individuálne si prispôsobiť a rozšíriť ponuku.

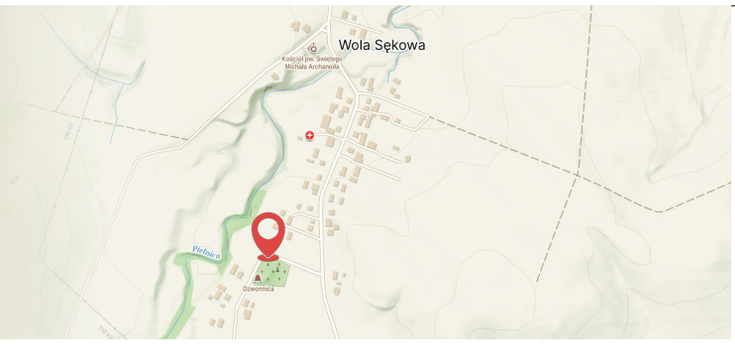
Wola Sękowa 37, 38-505 Wola Sękowa
Tel. kom. 608 574 540
E-mail: uniwersytetludowy@uniwlud.pl

Cerkiew w Woli Sękowej

49.5016714N, 22.0016881E

W Woli Sękowej istniała niegdyś cerkiew grekokatolicka pw. św. Michała z 1864 roku, będąca siedzibą parafii z cerkwią filialną w Nagórzanach. Ludność wyznania rzymskokatolickiego należała natomiast do parafii w Nowotańcu. Do obecnych czasów nie pozostał po niej ślad. W 1956 r. z nakazu władz komunistycznych mieszkańcy pobliskiej Sieniawy otrzymali zgodę na rozbiórkę cerkwi w Woli Sękowej. Wolanie bronili swojej własności, nie dopuszczając do rozbiórki. Wobec wniesionej przez mieszkańców Sieniawy skargi, władze dały mieszkańcom Woli Sękowej zaledwie 14 dni na rozbiórkę cerkwi. Mieszkańcy długo zwlekali z rozbiórką i dopiero odprawione modlitwy i wyjaśnienie księdza proboszcza Józefa Jakieły z Nowotańca, że kościół to ludzie, a budynek to jedynie materiał, w ostatnim dniu ultimatum cerkiew rozebrali. Z drewna pozyskanego z rozbiórki zbudowano dom ludowy, a obrazy i dwa dzwony trafiły do kościoła w Nowotańcu (wcześniej największy dzwon zabrali Niemcy). Do dziś ocalała jedynie murowana dzwonnica, wybudowana w drugiej połowie XIX wieku obok cerkwi. Teren cmentarza oraz cerkwiska wraz z dzwonnicą wpisane są do rejestru zabytków. Starych nagrobków jest niewiele, ale są świadectwem bogatej historii miejscowości.

Cerkov v obci Wola Sękowa

V obci Wola Sękowa existovala kedysi gréckokatolícka cerkov zasvätená sv. Michalovi z r. 1864 a bola sídlom farnosti s filiálnym kostolom v obci Nagórzany. Rímskokatolícke obyvateľstvo patrilo naopak do farnosti v obci Nowotaniec. Dodnes po nej nezostalo ani stopy. V r. 1956 dostali obyvatelia neďalekej Sieniawy na príkaz komunistických úradov súhlas zbúrať cerkov v obci Wola Sękowa. Obyvatelia Woly bránili svoj majetok, zabránili jeho rozobratiu. Na základe sťažnosti podanej obyvateľmi Sieniawy dali úrady obyvateľom obce Wola Sękowa len 14 dní na zbúranie cerkvi. S búraním obyvatelia dlho otáľali a až po modlitbách a vysvetlení farára Józefa Jakieła z obce Nowotaniec, že cirkev to sú ľudia a stavba je len materiál, bola cerkov v posledný deň ultimáta rozobraná. Z dreva získaného z demolácie bol postavený ľudový dom a obrazy a dva zvony sa dostali do kostola v obci Nowotaniec (najväčší zvon predtým vzali Nemci). Dodnes sa zachovala len murovaná zvonica, postavená v druhej polovici 19. storočia vedľa cerkvi. Areál cintorína a cerkvi spolu so zvonicou sú zapísané do zoznamu pamiatok. Starých náhrobných kameňov je málo, no sú svedectvom bohatej histórie dediny.

Dudyńce

Wieś wzmiankowana po raz pierwszy w 1372 roku jako Dudinicze selo. Książę Władysław opolski nadaje wieś swojemu kapelanowi Maciejowi z młynem, folwarkiem i stawami z obowiązkiem płacenia czynszu oraz udziału w wyprawie wojennej z łucznikiem na dobrym koniu. Dwa lata później wieś staje się własnością Albrachta. Kolejni właściciele to: w 1436 roku Pobiedzińscy, w 1589 roku Tarłowie, Leszczyńscy w XVII wieku, Truskolascy w 1831 roku i Ludwik Ścibor-Rylski w 1860 roku, Leopoldyna z Rylskich Horodyńska w 1871 roku, Romerowie w 1890 roku. O pierwszym kościele we wsi świadczy wzmianka z 1418 roku wymieniająca kapłana łacińskiego. Na terenie wsi znajdowała się także cerkiew pod wezwaniem Najświętszej Marii Panny z roku 1802 zbudowana przez miejscowego cieślę, odnowiona i przebudowana w latach 1924-1928. Jednak historia cerkwi sięga 1515 roku, wtedy pojawia się notatka o pracującym tu księdzu prawosławnym. Cerkiew w Dudyńcach po 1946 roku zostaje opuszczona, a w połowie lat 80-tych rozebrana i materiał wykorzystano do budowy cerkwi greckokatolickiej w Komańczy. Część ludności Dudyniec przesiedlono do miejscowości Słobódka w ukraińskiej części Związku Radzieckiego. Do Dudyniec przyjechali osiedleńcy z okolic Nowego Targu. Wyniszczające wojny i grasujące bandy zniweczyły ludzki dorobek. Opuszczona ziemia po wysiedlonej ludności w Akcji „Wisła" zostaje przejęta przez Spółdzielnię Produkcyjną. We wsi wybudowano Dom Ludowy, sklep, szkołę, remizę strażacką. Dudyńce sąsiadujące w południowej części z lasem dają możność odpoczynku i relaksu wśród ciszy i dostojeństwa potężnych drzew tworzących tajemniczość i powagę miejsca. Z północnej strony oglądać można potężną bryłę 145-letniego kościoła, pięknie zadbanego i otoczonego opieką proboszcza i ludzi dobrej woli.

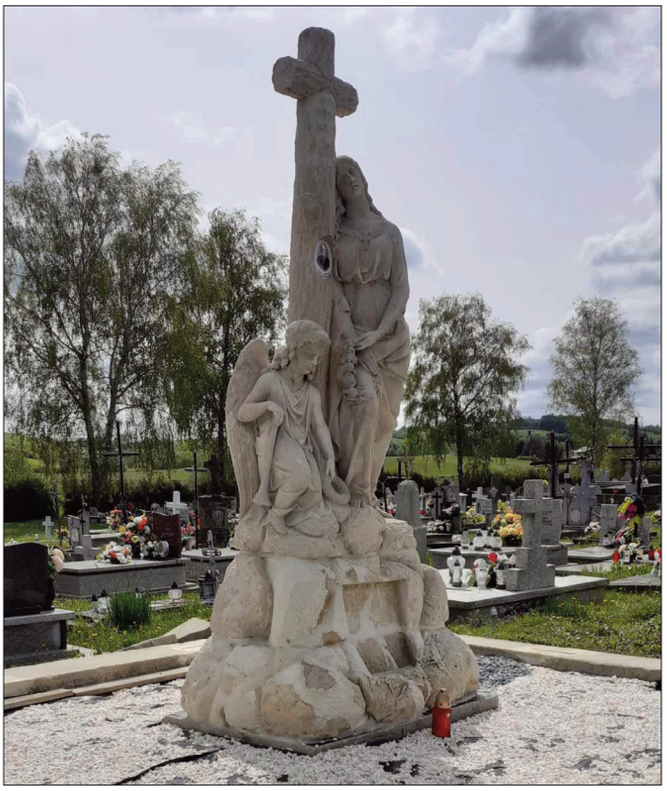

Dudyńce

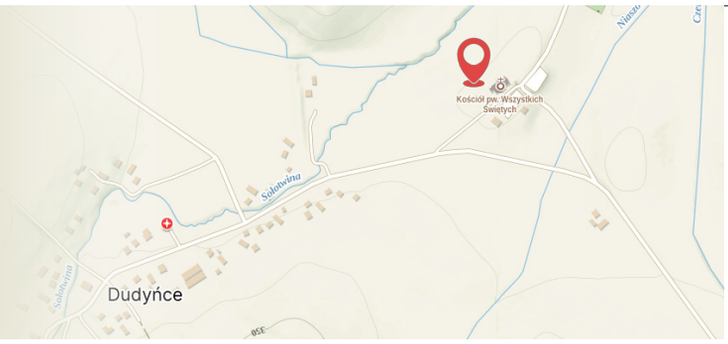
Dedina sa prvýkrát spomína v r. 1372 ako Dudinicze selo. Opolské knieža Władysław dal svojmu kaplánovi Maciejovi obec s mlynom, hospodárstvom a rybníkmi so záväzkom platiť nájom a zúčastniť sa vojenskej výpravy s lukostrelcom na dobrom koni. O dva roky neskôr sa obec stala majetkom Albrachta. Ďalšími vlastníkmi boli: rodina Pobiedzińských v r. 1436, rodina Tarłovcov v r. 1589, rodina Leszczyńských v 17. storočí, rodina Truskolaských v r. 1831, Ludwik Ścibor Rylski v r. 1860, Leopoldyna Horodyńska z rodu Rylských v r. 1871 a Romerovci v r. 1890. O prvom kostole v dedine svedčí zmienka z r. 1418, spomínajúca latinského kaplána. V obci sa nachádzala aj cerkov zasvätená Najsvätejšej Panne Márii z r. 1802, ktorú postavil miestny tesár. Obnovená a prestavaná v r. 1924 – 1928. História cerkvi však siaha do r. 1515, keď sa objavila zmienka o pravoslávnom kňazovi, ktorý tu pôsobil. Cerkov v obci Dudyńce bola po r. 1946 opustená, v polovici 80. rokov rozobratá a materiál bol použitý na stavbu gréckokatolíckej cerkvi v obci Komańcza. Časť obyvateľov obce Dudyńce bola presídlená do mesta Slobodka v ukrajinskej časti Sovietskeho zväzu. Do obce Dudyńce prichádzali osadníci z okolia Nowého Targu. Ničivé vojny a lúpežné gangy zničili to, čo tu ľudia vytvorili. Pôdu opustenú vysídleným obyvateľstvom v Akcii Visla prevzalo výrobné družstvo. V obci vybudovali ľudový dom, obchod, školu a hasičskú zbrojnicu. Dudyńce, susediace s lesom v južnej časti, poskytujú možnosť oddychu a relaxu uprostred ticha a majestátnosti mohutných stromov, ktoré vytvárajú tajomnosť a vážnosť miesta. Na severnej strane dá sa vidieť mohutnú stavbu 145-ročného kostola. Krásny, udržiavaný starostlivosťou farára a ľudí dobrej vôle.

Kościół pw. Wszystkich Świętych w Dudyńcach

49.5381964N, 22.0853367E

Pierwsze drewniane budynki sakralne (kaplica) zostały spalone przez Tatarów w 1624 roku. Na miejscu spalonej kaplicy wzniesiono ponownie drewniany kościół w 1742 roku i znowu został zniszczony 1865 roku. W 1871 roku właścicielka dóbr Leopoldyna Horodyńska buduje kościół murowany. Kamień na fundamenty zwożono wołami z Darowa koło Jaślisk. Cegłę pozyskiwano z wybudowanej opodal cegielni. Budowę zakończono w roku 1876. Świątynię uposażono w piękne ołtarze, chrzcielnicę w kształcie kielicha, obrazy w ołtarzach oraz obraz „Chrystus u słupa" i krzyż pogrzebowy z XVIII wieku, epitafium inskrypcyjne Ludwika i Róży z Siekierzyńskich Rylskich oraz cenne starodruki wydane w Antwerpii w 1695 roku z miedziorytem i z drzeworytem wydane w Częstochowie w 1738 roku oraz pięcioma miedziorytami sygnowanymi przez rytowników Zimermana i Georga Wilhelma Salmusmillera i księgi wydane w Norymberdze w 1761 roku, w Wiedniu 1807 roku, we Lwowie 1812 roku oraz w Linzu w 1818 roku. Kościół jednonawowy, neogotycki na planie krzyża łacińskiego z wieżą na froncie i z transeptem został pokryty blachą, a według opinii ks. bpa Fischera był symetryczną i piękną budowlą. Nawa główna świątyni o wymiarach 20m zakończona jest wielobocznym prezbiterium o powierzchni 45 m^2. Do prezbiterium przylegają dwie wąskie zakrystie, a transept zakończony jest dwiema symetrycznymi kaplicami. Do korpusu kościoła od zachodu przylega kruchta na planie kwadratu, przechodząca w czworoboczną, a następnie ośmioboczną wieżę nakrytą ostrosłupowym blaszanym dachem. Wnętrze kościoła zwieńczone jest krzyżowo żeberkowym sklepieniem. Na betonowy chór wsparty na arkadach prowadzą spiralne schody.

Jędruszkowce 2, 38-533 Jędruszkowce

Kostol zasvätený Všetkým svätým v obci Dudyńce

Prvé drevené cirkevné objekty (kaplnku) vypálili Tatári v r. 1624. Na mieste spálenej kaplnky bol v r. 1742 opätovne postavený drevený kostol, ktorý bol opäť zničený v r. 1865. V r. 1871 majiteľka panstva Leopoldyna Horodyńska postavila murovaný kostol. Kameň na základy priviezli voly z obce Darów pri Jaśliskach. Tehly boli získané z neďaleko postavenej tehelne. Stavbu dokončili v r. 1876. Chrám zariadili nádhernými oltármi, krstiteľnicou v tvare kalicha, maľbami na oltároch, ako aj obrazom Kristus pri stĺpe a pohrebným krížom z 18. storočia. Nápisový epitaf Ludwika a Róży Rylských, rodenej Siekierzyńskej, ako aj cenné staré tlače vydané v Antverpách v r. 1695 s medirytinou a s drevorytom vydané v Częstochowej v r. 1738, ako aj s piatimi medirytinami podpísaných rytcami: Zimerman a Georg Wilhelm Salmusmiller a knihy vydané v Norimbergu v r. 1761, vo Viedni v r. 1807, vo Ľvove v r. 1812, ako aj v Linzi v r. 1818. Jednoloďový neogotický kostol na pôdoryse latinského kríža s vežou vpredu a priečnou loďou. Kostol bol pokrytý plechom a podľa názoru o. biskupa Fischera bola to symetrická a krásna budova. Hlavná loď chrámu dlhá 20 m je ukončená polygonálnym presbytériom s rozlohou 45 m2. K presbytériu priliehajú dve úzke sakristie a priečna loď je ukončená dvoma symetrickými kaplnkami. Ku korpusu kostola prilieha zo západu veranda (kruchta) štvorcového pôdorysu, ktorá prechádza do štvorstrannej a následne osemstrannej veže prikrytej ihlanovou plechovou strechou. Interiér kostola je zakončený krížovou rebrovou klenbou. Na betónový chór podopretý arkádami vedie točité schodisko.

Jędruszkowce 2, 38-505 Bukowsko

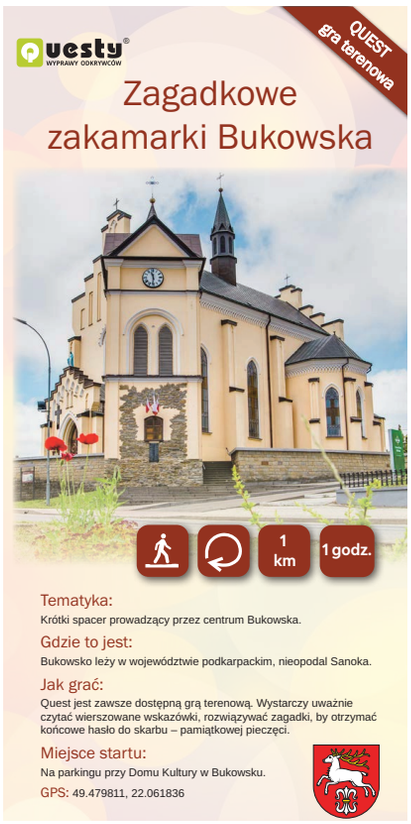

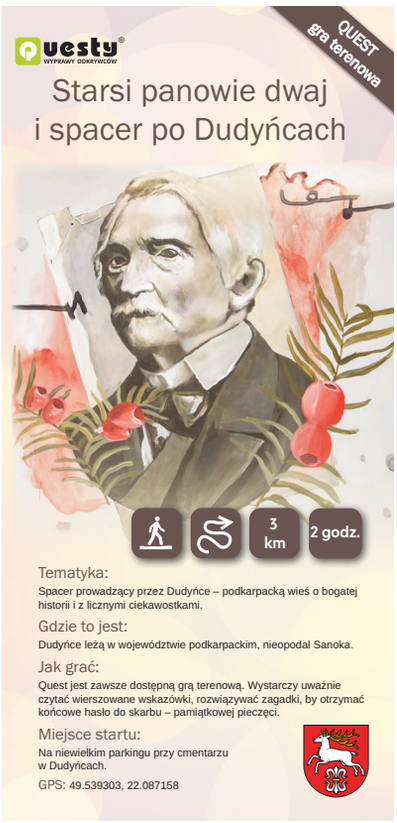
Centrum Questingu i questy

49.5359833N, 22.0770453E

Centrum Questingu w Dudyńcach powstało, aby promować questy na terenie gminy Bukowsko, których celem jest atrakcyjne zaprezentowanie dziedzictwa gminy, zwrócenie uwagi turysty oraz mieszkańców na wyjątkowe elementy miejsc związane z lokalną przyrodą, historią i kulturą. Często w miejscach zwyczajnych z pozoru możemy dzięki questom odkryć ich wyjątkowość i ducha miejsca. Trzy questy, „Spacer z wiatrakami przez Gminę Bukowsko", „Zagadkowe zakamarki Bukowska", „Starsi panowie dwaj i spacer po Dudyńcach", to gry terenowe polegające na poszukiwaniu skarbów. Nie wymagają one obsługi ani znakowania w terenie, dlatego w odróżnieniu od podchodów lub gier miejskich można w nie grać niemal w każdej chwili. Podstawą zabawy jest wędrówka trasą questu w terenie. Do zabawy wystarczy ulotka lub darmowa aplikacja mobilna Questy – Wyprawy Odkrywców. Czytając wierszowane wskazówki, uczestnik podąża za questem w terenie i poznaje sekrety danego miejsca. Na końcu drogi na odkrywców czeka „skarb" – pojemnik finałowy, a w nim pamiątkowa pieczątka i Księga Questu. Odcisk pieczęci i wpis do księgi potwierdzają przebycie trasy. Ulotki są dostępne na terenie gminy Bukowsko w Urzędzie Gminy, Centrum Questingu oraz gminnych bibliotekach lub jako plik do wydruku ze strony internetowej www.questy.org.pl. i www.bukowsko.pl. Questy można przemierzać także z bezpłatną aplikacją mobilną „Questy – Wyprawy Odkrywców" (dostępną bezpłatnie dla systemu Android i iOS). Wirtualnie: przechodząc on-line trasy oznaczone jako „questy wirtualne", umieszczone na portalu www.questy.org.pl. Portal i aplikacja są ze sobą ściśle powiązane. Wystarczy założyć jedno konto użytkownika, które będzie działało zarówno na portalu, jak i w aplikacji. Questy ukończone w terenie z ulotką bądź ukończone on-line questy wirtualne można dodać do swoich wyników. Z oferty edukacyjno-turystycznej na terenie gminy Bukowsko może skorzystać każdy: osoby indywidualne, grupy szkolne, rodziny z dzieci. Zapraszamy do podążania za questami.

Dudyńce 51, 38-505 Bukowsko

Centrum Questingu a questy

Questing centrum v obci Dudyńce bolo založené na propagáciu questov v gmine Bukowsko, ktorých cieľom je príťažlivo prezentovať dedičstvo gminy, upozorniť turistov a obyvateľov na jedinečné prvky miest, ktoré súvisia s miestnou prírodou, históriou a kultúrou. Často na zdanlivo obyčajných miestach môžeme vďaka questom objaviť ich jedinečnosť a ducha miesta. Tri questy: Prechádzka s veternými mlynmi po gmine Bukowsko, Tajomné zákutia Bukowska, Dvaja starí páni a prechádzka po Dudyńciach sú hry v teréne, ktorých zmyslom je hľadanie pokladov. Nevyžadujú ani údržbu a ani značenie v teréne, takže na rozdiel od hľadania pokladov alebo mestských hier sa dajú hrať takmer kedykoľvek. Základom hry je putovanie po questovej trase v teréne. Na hranie postačí leták alebo bezplatná mobilná aplikácia Questy – Wyprawy Odkrywców (Výpravy objaviteľov). Čítaním rýmovaných indícií účastník sleduje quest v teréne a spoznáva tajomstvá daného miesta. Na konci cesty na prieskumníkov čaká „poklad" – posledná nádoba, v ktorej je pamätná pečiatka a kniha questu. Odtlačok pečiatky a záznam v knihe potvrdzujú absolvovanie trasy. Letáky sú dostupné na území gminy Bukowsko v úrade gminy, Questing Centre a gminných knižniciach alebo ako súbor na tlač z webovej stránky www.questy.org.pl. a www.bukowsko.pl. Questy je možné plniť aj pomocou bezplatnej mobilnej aplikácie Questy – Wyprawy Odkrywców (Výpravy objaviteľov, bezplatne k dispozícii pre systém Android a iOS). Virtuálne: vyplnením online trás označených ako „virtuálne questy", umiestnených na stránke www.questy.org.pl. Portál a aplikácia sú medzi sebou úzko prepojené. Stačí si vytvoriť jedno používateľské konto, ktoré bude fungovať tak na portáli, ako aj v aplikácii. Questy splnené v teréne pomocou letáku alebo virtuálne questy splnené online možno pridať k svojim výsledkom. Vzdelávaciu a turistickú ponuku na území gminy Bukowsko môže využiť každý: jednotlivci, školské skupiny, rodiny s deťmi. Pozývame vás naháňať questy.

Dudyńce 51, 38-505 Bukowsko

Wolica

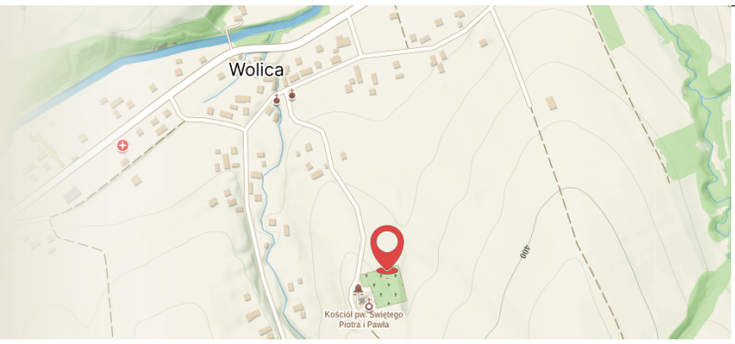
Najstarsza wzmianka o Wolicy pochodzi z połowy XIV wieku. Pierwotna nazwa Wolicy to Sanctus Petrus od nazwania kościoła fundowanego prawdopodobnie przez Piotra Węgrzyna ok. roku 1361. Od roku 1435 właścicielem Wolicy był Piotr ze Zboisk, Petrus de Boyska, a około roku 1539 wieś była w posiadaniu Mikołaja Herburta Odnowskiego. W połowie XIX w. właścicielem posiadłości tabularnej Wolica był Józef Gołaszewski, a pod koniec XIX wieku właścicielami tabularnymi dóbr we wsi byli Szymon, Zysie i Berko Kornreich. W 1905 r. Mojżesz Kanner oraz dwóch współwłaścicieli posiadali we wsi obszar 171,8 ha, a w 1911 r. Mojżesz Kanner 51 ha. W roku 1787 całkowita powierzchnia wsi wynosiła 8.13 km^2 i liczyła 200 mieszkańców. W roku 1898 wieś liczyła 392 osoby oraz 58 domów, pow. wsi wynosiła 3,98 km^2. Przeważała ludność rusińska, mieszkali tu również Polacy oraz Żydzi. Wolicka osada zamieszkiwana była przez ludność rdzennie polską, należącą do kościoła parafialnego w Bukowsku, o czym świadczy zachowany dokument historyczny, pisany w języku łacińskim. Wraz ze wzmożonym osadnictwem rusko-wołoskim następowała stopniowa rutenizacja, czyli wzmocnienie więzi wyznaniowych nowych mieszkańców wsi. W 1939 r. liczyła 590 mieszkańców: 515 Ukraińców, 70 Polaków, 5 Żydów. Mimo upływu lat ślady ruskich wpływów można odnaleźć jeszcze dziś w niektórych obiektach architektonicznych. Najokazalszym spośród nich jest budynek starej cerkwi greckokatolickiej. Godny uwagi jest fakt, że już w 1515 r. istniała tu cerkiew, która znajdowała się wtedy w górnej części wioski na przysiółku Wólka zwanej „Wilci". W 1572 r. za duszpasterza o. Stefana Wolickiego została przeniesiona do centrum wsi, gdzie ją przebudowano. Odbyło się to na koszt Anastazji i Teodora Niemczanina. W 1820 r. zamknięto świątynię i nakazano wybudować nową.

Wolica

Najstaršia zmienka o obci Wolica pochádza z polovice 14. storočia. Pôvodný názov dediny bol Sanctus Petrus odvodený od pomenovania kostola, ktorý založil pravdepodobne Piotr Węgrzyn okolo r. 1361. Od r. 1435 bol majiteľom Wolice Piotr zo Zboisk, Petrus de Boyska, a okolo r. 1539 bola obec v držbe Mikołaja Herburta Odnowského. V polovici 19. storočia bol majiteľom tabuľového panstva Wolica Józef Gołaszewski a koncom 19. storočia tabuľkovými vlastníkmi majetkov v obci boli Szymon, Zysie a Berko Kornreich. V r. 1905 Mojżesz Kanner a dvaja spolumajitelia vlastnili v obci plochu 171,8 ha a v r. 1911 Mojżesz Kanner mal 51 ha. V r. 1787 činila celková rozloha obce 8,13 km^2 a žilo v nej 200 obyvateľov. V r. 1898 mala obec 392 obyvateľov a 58 domov, rozloha obce činila 3,98 km^2. Prevažovalo rusínske obyvateľstvo, žili tu aj Poliaci a Židia. Wolickú osadu obývalo pôvodné poľské obyvateľstvo, patriace pod farský kostol v Bukowsku, o čom svedčí zachovaný historický dokument, napísaný v latinčine. Spolu so zvýšeným rusínsko-valašským osídlením dochádzalo k postupnej rusínizácii, teda k upevňovaniu náboženských väzieb nových obyvateľov dediny. V r. 1939 mala 590 obyvateľov: 515 Ukrajincov, 70 Poliakov, päť Židov. Napriek tomu, že uplynul čas, stopy rusínskeho vplyvu možno nájsť ešte dnes na niektorých architektonických objektoch. Najimpozantnejšia z nich je stavba starej gréckokatolíckej cerkvi. Za zmienku stojí fakt, že už v r. 1515 tu jestvovala cerkov, ktorá sa vtedy nachádzala v hornej časti dedinky v osade Wólka, zvanej Wilci. V r. 1572 za farára o. Stefana Wolického bola premiestnená do stredu obce, kde ju prestavali. Stalo sa tak na náklady Anastazje a Teodora Niemczanina. V r. 1820 bol chrám zatvorený a bol vydaný príkaz postaviť nový.

Cerkiew i cmentarz w Wolicy

49.5067275N, 22.0912567E

Murowana cerkiew istniejąca do dziś powstała w 1826 r., była bogato wyposażona, z pięknym wystrojem, carskimi wrotami i prześlicznymi ikonami na ścianach. Znajdował się w niej niezapomniany obraz Matki Bożej z Dzieciątkiem Jezus, obrazy świętych Piotra, Pawła i Jana, a także postać Pana Jezusa. Najprawdopodobniej na suficie znajdowało się malowidło ścienne przedstawiające „Zdjęcie Pana Jezusa z krzyża". Świątynia była kilkakrotnie odnawiana w latach 1907–1911. Parafia greckokatolicka obejmowała miejscowości Wolica, Pobiedno, Ratnawica, Zboiska, Bukowsko i Podwapienne. Obok cerkwi stoi parawanowa dzwonnica również z 1826 r. Dzwonnica wybudowana na rzucie kwadratu, w przyziemiu znajduje się bramka, a górna kondygnacja jest przepruta z czterech stron półkolistymi arkadami. W niedalekiej odległości od cerkwi była plebania (na polach rozciągających się w kierunku wsi), w której zamieszkiwał pop Małko z rodziną. Gdy Ukraińcy opuszczali wieś podczas Akcji „Wisła", prawie doszczętnie zniszczyli cerkiew, zabierając co się dało. Parafia greckokatolicka pw. Świętych Apostołów Piotra i Pawła istniała do roku 1947. Po wojnie cerkiew przekształcono na kościół katolicki, który jest filią kościoła rzymskokatolickiego Parafii Podwyższenia Krzyża Świętego w Bukowsku. Po 1947 r. przerobiono kopuły cerkiewne na pseudogotyckie wieże, następnie pod koniec XX wieku cerkiew i dzwonnica zostały całkowicie wyremontowane przez mieszkańców wioski. Zmieniono wystrój kościoła, zadbano o obejście wokół niego. Obok kościoła na zboczach wzgórza znajduje się cmentarz wyznawców obu obrządków. Na starym greckokatolickim cmentarzu zachowały się ludowe nagrobki kamienne w kształcie krzyży z rzeźbą Chrystusa na cokołach z pocz. XX wieku, wykonane przez kamieniarzy z Brusna Starego lub ze wsi Przybyszów koło Karlikowa.

Cerkov a cintorín v obci Wolica

Murovanú cerkov, ktorá existuje dodnes, postavili v r. 1826, bola bohato zariadená, s peknou výzdobou, cárskymi vrátami a prekrásnymi ikonami na stenách. Nachádzal sa v nej nezabudnuteľný obraz Panny Márie s dieťaťom, obrazy sv. Petra, Pavla a Jána, ako aj postava Pána Ježiša. S najväčšou pravdepodobnosťou bola na strope nástenná maľba Sňatie Pána Ježiša z kríža. Chrám bol v r. 1907–1911 niekoľkokrát renovovaný. Do gréckokatolíckej farnosti patrili obce Wolica, Pobiedno, Ratnawica, Zboiska, Bukowsko a Podwapienne. Vedľa cerkvi stojí zvonica so zástenou, tiež z r. 1826. Zvonicu postavili na pôdoryse štvorca, s bránkou na prízemí a horné poschodie je zo štyroch strán prerazené polkruhovými arkádami. Neďaleko cerkvi bola fara (na poliach tiahnucich sa smerom k dedine), kde býval farár Małko s rodinou. Keď Ukrajinci počas Akcie Visla opúšťali dedinu, takmer úplne zničili cerkov a zobrali, čo sa dalo. Gréckokatolícka farnosť svätých apoštolov Petra a Pavla existovala do r. 1947. Po vojne bola cerkov premenená na katolícky kostol, ktorý je filiálkou rímskokatolíckeho kostola farnosti Povýšenia sv. Kríža v Bukowsku. Po roku 1947 boli kupoly cerkvi prerobené na pseudogotické veže, potom koncom 20. storočia cerkov a zvonicu obyvatelia obce kompletne opravili. Zmenilo sa zariadenie kostola a bolo postarané o obchôdzku okolo neho. Vedľa kostola na svahoch kopca sa nachádza cintorín veriacich oboch obradov. Na starom gréckokatolíckom cintoríne sú zachované ľudové kamenné náhrobky v tvare krížov s plastikami Krista na podstavcoch zo začiatku 20. storočia, zhotovené kamenármi z Brusna Starého alebo z obce Przybyszów pri Karlikowe.

Zboiska

Atrakcyjnie położona geograficznie na urozmaiconym terenie, pomiędzy rzeką Sanoczek i Modrza, leży niewielka miejscowość Zboiska. Jest to ciekawe i urokliwe miejsce, zachwycające swoimi walorami krajobrazowo – przyrodniczymi i historyczno – kulturowymi. To właśnie tutaj można spotkać magiczne i pełne tajemnic miejsca z historycznych jak również obecnych czasów. Na wzgórzu był gród – zamek – pałac – dwór, przez stulecia napadany, grabiony, z dymem puszczany i na nowo wznoszony, często przebudowywany, fortyfikowany, o wieże uzupełniany, a lochy jakby bardziej pojemne się stawały. Pierwsza wzmianka na temat Zboisk pojawia się w roku 1361, przypuszczalnie wtedy miała też miejsce lokacja wioski, której dokonał książę Jerzy II – jednym z tych terenów są pola zwane wówczas Boyscza. Decyzją Kazimierza Wielkiego wieś stała się własnością dwóch braci z Węgier – Piotra i Pawła z rodu Matiaszów. To właśnie im przypisuje się wybudowanie na wzgórzu pierwszego drewnianego zamku na przełomie XIV i XV wieku. W początkach XIX wieku właściciele wioski – Kakowscy nieopodal dawnej warowni wznieśli murowany dwór: parterowy budynek, zwrócony frontem na południe, zbudowany na rzucie prostokąta, przykryty dwuspadowym dachem. W tym samym czasie wybudowano też zabudowania gospodarcze. Na dziedzińcu gospodarczym stoi do dziś już nieużywana i trochę zapomniana XIX-wieczna, szeroka studnia o kwadratowej cembrowinie, ułożonej z bierwion dębowych. Ze wspomnień wiadomo, iż jeszcze w XIX wieku Jan Kakowski, ówczesny właściciel Zboisk, w gruzach owej piwnicy „kawałki marmuru i inne szczątki starożytności odnalazł". Do tego czasu we wsi nie było ani kościoła ani cerkwi. Rusini ze Zboisk należeli do parafii grekokatolickiej w Wolicy, a Polacy do parafii łacińskiej w Bukowsku. Końcem XIX w. dwór wraz majątkiem przeszedł w ręce rodziny Jodłowskich, których przedstawicielką była Zofia Jodłowska. To ona z własnych funduszy wybudowała rzymskokatolicką kaplicę mszalną pw. NMP Królowej Aniołów, która została poświęcona w 1902 r. Służyła ona przez długie lata wszystkim mieszkańcom, a niektóre nabożeństwa dla miejscowych grekokatolików były odprawiane przy tej kaplicy przez popa z Wolicy. W kaplicy znajdował się zabytkowy XVII-wieczny krzyż barokowy oraz obraz przedstawiający opłakiwanie Chrystusa, który przeniesiono do nowego kościoła. Obecnie w maju gromadzą się wierni, by śpiewać litanię loretańską, a w październiku odmawiać różaniec ku czci Matki Bożej. Na początku XX wieku Zofia Jodłowska cały majątek dworski przekazała w ręce klasztoru sióstr Służebniczek NMP ze Starej Wsi. Siostry Służebniczki pełniły swą posługę w Zboiskach do końca lat 80. XX wieku. Pod koniec XX w. w 1987 roku teren stał się własnością Diecezji Przemyskiej i staraniem ks. Mariana Bocho został przekształcony w ośrodek rekolekcyjny. Zabudowania dworskie wymagały szybkiej renowacji, pierwsze prace remontowe rozpoczęto w 1991 r. Istniejąca w dworku kaplica stawała się za mała i na miejscu nieużywanej stodoły dworskiej w przeciągu zaledwie roku wybudowano kościół. Był on budowany z dużą dbałością o zachowanie odpowiedniego charakteru, który stylem architektonicznym znakomicie nawiązuje do pozostałych obiektów. W dawnych „czworakach" powstał nowoczesny dom noclegowy. Zabytkowe budynki odzyskały piękny wygląd i odnowione zabudowania dworskie ustanowiły dobrze zorganizowany i funkcjonalny czworokąt: dworek – kościół – „czworaki" – dom noclegowy. Duży wewnętrzny plac ozdabiają krzewy i kwiaty, a alejki wyłożone górskim kamieniem tworzą w całości wartościowe i magiczne miejsce, niezwykłe historycznie.

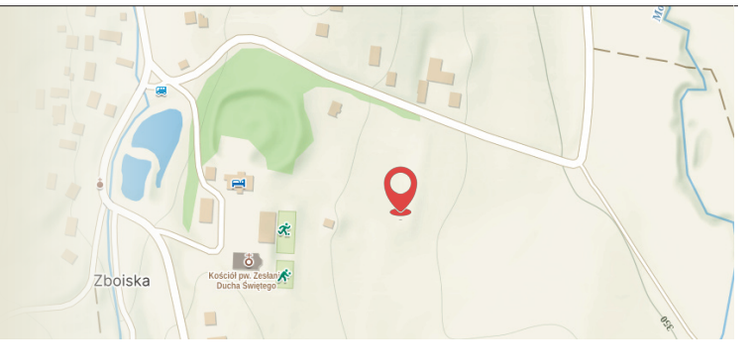
Zboiska

Neveľká obec Zboiska je geograficky atraktívne položená, v diverzifikovanej oblasti, medzi riekami Sanoczek a Modrza. Ide o zaujímavé a čarovné miesto, ktoré nadchýna svojimi krajinno-prírodnými a historicko-kultúrnymi hodnotami. Práve tu sa dá stretnúť s magickými a plnými tajomstiev miestami tak z historických, ako aj súčasných čias. Na kopci stála pevnosť – hrad – palác – kaštieľ, po stáročia napadaný, drancovaný, podpaľovaný a obnovovaný, často prestavaný, opevňovaný, doplnený vežami a temnice sa zdali byť akoby priestrannejšie. Prvá zmienka o Zboiskach sa objavila v r. 1361, teda pravdepodobne vtedy prebehla tiež lokácia dedinky, ktorú založil knieža Jerzy II. Rozhodnutím Kazimierza Veľkého sa obec stala majetkom dvoch bratov z Uhorska – Piotra a Pawla z rodu Matiaszovcov. Jednou z tých oblastí sú polia, ktoré sa vtedy nazývali Boyscza. Pripisuje sa práve im postavenie prvého dreveného hradu na kopci na prelome 14. a 15. storočia. Začiatkom 19. storočia si majitelia dedinky – rodina Kakowských – pri bývalej strážnej veži postavili murovaný kaštieľ: poschodová budova orientovaná na juh, s pôdorysom obdĺžnika a prikrytá sedlovou strechou. V tom istom čase sa stavali aj hospodárske budovy. Na hospodárskom nádvorí stojí dodnes už nevyužívaná a trochu zabudnutá studňa z 19. storočia so štvorcovým obmurovaním z dubových brvien. Z memoárov je známe, že ešte v 19. storočí vtedajší majiteľ Zboisk Jan Kakowski v ruinách tejto pivnice „kúsky mramoru a iné starožitné pozostatky našiel“. Dovtedy v obci nebol ani kostol a ani cerkov. Rusíni zo Zboisk patrili do gréckokatolíckej farnosti v obci Wolica a Poliaci do latinskej farnosti v Bukowsku. Koncom 19. storočia prešiel kaštieľ a celé panstvo do rúk rodu Jodłowských, ktorého predstaviteľkou bola Zofia Jodłowska. Práve ona za vlastné peniaze postavila rímskokatolícku omšovú kaplnku Panny Márie Kráľovnej anjelov, ktorá bola vysvätená v r. 1902. Dlhé roky slúžila všetkým obyvateľom a niektoré bohoslužby pre miestnych gréckokatolíkov slúžil pri tejto kaplnke farár z obce Wolica. V kaplnke sa nachádzal historický barokový kríž zo 17. storočia a obraz Oplakávanie Krista, ktorý preniesli do nového kostola. V súčasnosti sa v máji veriaci schádzajú, aby spievali loretánske litánie a v októbri sa modlia ruženec ku sláve Panny Márie. Začiatkom 20. storočia odovzdala Zofia Jodłowska celé panstvo kaštieľa kláštoru sestier služobníc Preblahoslavenej Panny Márie z obce Stara Wieś. Sestry služobnice Božie slúžili v Zboiskach do konca 80. rokov 20. storočia. Koncom 20. storočia, v r. 1987, sa areál stal majetkom Przemyskej diecézy a vďaka úsiliu o. Mariana Bocho sa premenil na centrum rekolekcie. Kaštieľska zástavba si vyžadovala rýchlu rekonštrukciu, prvé opravy sa začali v r. 1991. Kaplnka v kaštieli sa stavala primalou a na mieste nevyužívanej kaštieľskej stodoly bol v priebehu sotva jedného roka postavený kostol. Vybudovali ho s veľkou starostlivosťou, aby bol dodržaný patričný charakter, vlastný architektonickému štýlu, ktorý dokonale ladí s ostatnými budovami. V bývalých „czworakoch“ vznikla moderná ubytovňa. Historickým budovám sa vrátil pekný vzhľad a zrekonštruované kaštieľske objekty vytvorili dobre prehľadný a funkčný štvoruholník: kaštielik – kostol – „czworaky“ – ubytovňa. Veľké vnútorné námestie zdobia kríky a kvety a uličky vydláždené horským kameňom vytvárajú ako celok hodnotné a magické miesto, historicky jedinečné.

Wzgórze dworskie oraz kościół pw. Zesłania Ducha Świętego w Zboiskach

49.5106778N, 22.1129661E

Z dostępnych źródeł wynika, że w roku 1412 zamek był własnością potomków Matiaszów – zwanych Balami. Podobno w zamku tym żupnik tyrawski Matiasz miał osadzić zbójów węgierskich. Na początku XVI wieku jego właścicielem był Piotr Herburt Odnowski, który dobudował murowaną wieżę i budynek mieszkalny. Jego syn Mikołaj w 1529 r. mając świadomość znaczenia strategicznego wzgórz nad Zboiskami, zburzył stary zamek, a na jego miejscu wybudował nowy i potężniejszy, który prawdopodobnie był połączony podziemnym korytarzem (około 4 km) z zamkiem w Niebieszczanach. W 1657 r. został zniszczony przez wojska księcia siedmiogrodzkiego Rakoczego, który to był sprzymierzeńcem Szwedów podczas tzw. potopu szwedzkiego. Po tym zniszczeniu zamek nie został już odbudowany. Do dziś zachowały się pozostałości po nim. Są to fragmenty umocnień dawnych fortyfikacji z wysokimi wałami, głębokimi fosami i ziemnymi bastionami – datowane na XVI/XVII wiek. Same umocnienia pochodzą najprawdopodobniej jeszcze z XV wieku. Zachowały się również pozostałości kamiennych murów piwnicznych, sklepionych kolebką długości kilku metrów. Może to było wejście do lochów, mówiono o nietoperzach, ale też i o tym, że jest tu jakiś cug, przeciągi, że powietrze w miarę zdatne do oddychania, może to był system wentylacji, może nawet dwupoziomowe pomieszczenie z wyjściem na zboczu wzniesienia. Początkiem XX w. Zofia Jodłowska przekazała teren dworski, a wcześniej zamkowy, klasztorowi sióstr Służebniczek NMP, natomiast końcem XX w. – teren ten stał się własnością Caritas Archidiecezji Przemyskiej. Dwór został odremontowany, wybudowano też kościół pw. Zesłania Ducha Świętego. Na terenie Ośrodka Caritas możemy obecnie podziwiać piękny podworski park z pomnikowymi drzewami: są to 4 dęby szypułkowe (385–360 cm) i lipy (360 cm). Dwór usytuowany jest w centralnej części Zamczyska na miejscu dawnych częściowo zniwelowanych fortyfikacji ziemnych. W koronie wałów i fosy rośnie kilka starych dębów szypułkowych.

Ośrodek Rekolekcyjno-Wypoczynkowy w Zboiskach
Zboiska 33, 38-505 Bukowsko
Tel. kom. +48 783 827 287, e-mail: t.stec@caritas.pl

Kaštieľsky kopec a Kostol Zoslania Ducha Svätého v obci Zboiska

Dostupné pramene uvádzajú, že v r. 1412 hrad vlastnili potomkovia rodu Matiaszovcov – zvaní Balovci. Údajne na tomto hrade väznil tyravský župnik Matiasz uhorských zbojníkov. Začiatkom 16. storočia bol jeho majiteľom Piotr Herbut Odnowski, ktorý pristavil murovanú vežu a obytnú budovu. V r. 1529 jeho syn Mikołaj, vedomý si strategického významu kopcov nad Zboiskami, zbúral starý hrad a na jeho mieste postavil nový a mohutnejší, ktorý bol pravdepodobne podzemnou chodbou (asi 4 km) spojený s hradom v obci Niebieszczany. V r. 1657 ho zničili vojská sedmohradského kniežaťa Rákociho, ktorý bol spojencom Švédov počas tzv. švédskej potopy. Po tomto zničení už hrad nikdy neobnovili. Zvyšky hradu sa zachovali dodnes. Ide o fragmenty starého opevnenia s vysokými valmi, hlbokými priekopami a zemnými baštami – datované do 16. – 17. storočia. Samotné opevnenie s najväčšou pravdepodobnosťou pochádza ešte z 15. storočia. Zachovali sa tu aj zvyšky kamenných pivničných múrov s valenou klenbou dlhou niekoľko metrov. Možno to bol vstup do kobiek, hovorilo sa o netopieroch, ale aj o tom, že je tu akýsi prievan, že vzduch bol viac-menej dýchateľný, možno išlo o ventilačný systém, možno dokonca dvojposchodový s východom na svahu kopca. Začiatkom 20. storočia odovzdala Zofia Jodłowska kaštieľsky areál a predtým hradný areál kláštoru sestier služobníc Preblahoslavenej Panny Márie, zatiaľ čo koncom 20. storočia sa areál stal majetkom Centra starostlivosti a vzdelávania Charity Arcidiecézy Przemyśl. Kaštieľ zrekonštruovali a postavili tiež kostol Zostúpenie Ducha Svätého. V areáli charitného centra môžeme v súčasnosti obdivovať krásny kaštieľsky park s historickými stromami: štyrmi dubmi letnými (385-360 cm) a lipami (360 cm). Kaštieľ sa nachádza v centrálnej časti hradu, na mieste bývalého čiastočne zarovnaného zemného opevnenia. V korune valov a priekopy rastie niekoľko starých dubov letných.

Ośrodek Rekolekcyjno-Wypoczynkowy w Zboiskach
Zboiska 33, 38-505 Bukowsko
Tel. kom. +48 783 827 287, e-mail: t.stec@caritas.pl

Ścieżka dydaktyczna „Szlakiem historycznych osad”

Ścieżka rozpoczyna się w Zboiskach przy Ośrodku Rekolekcyjnym Caritas i wiedzie przez Ratnawicę, Bełchówkę do cmentarza żydowskiego w Bukowsku, ukazując walory kulturowe, przyrodnicze i krajobrazowe naszej gminy. Na trasie wędrówki można podziwiać piękne krajobrazy oraz niepowtarzalny świat roślin i zwierząt. Dodatkowo spotkać tu można miejsca pełne tajemnic, nostalgicznych wspomnień, niecodziennych sytuacji i historycznych zdarzeń.

Szlak tworzy 15-kilometrowa trasa, którą oznakowano kolorem żółtym. Trasę ścieżki można rozpocząć również od Bukowska oraz podzielić ją na etapy. Wyznaczono na niej 12 przystanków. Przy przystanku nr 7 urządzono miejsce odpoczynku, tu znajduje się wiata spoczynkowa. Na trasie ścieżki znajduje się 7 tablic zawierających rys historyczny nieistniejących osad oraz 20 małych tabliczek przedstawiających walory przyrodnicze terenu. Na tablicach umieszczona została mapa z nowymi przystankami. Dostępna jest także gra terenowa, pozwalająca na dotarcie w odpowiednie miejsca i zdobycie atrakcyjnych pieczątek.

Náučný chodník Szlakiem historycznych osad

Chodník sa začína v Zboiskach pri centre rekolekcie Caritas a vedie cez obce Ratnawica, Bełchówka k židovskému cintorínu v Bukowsku, ktorý ukazuje kultúrne, prírodné a krajinné hodnoty našej gminy. Na trase možno obdivovať nádhernú scenériu a neopakovateľný svet rastlín a zvierat. Okrem toho tu nájdete miesta plné tajomstiev, nostalgických spomienok, nezvyčajných situácií a historických udalostí. Chodník je 15-kilometrová trasa označená žltou farbou. Trasu chodníka je možné začať aj z Bukowska a rozdeliť ju na etapy. Je na nej vyznačených 12 zastávok. Na zastávke č. 7 sa nachádza oddychová zóna s prístreškom. Na trase je sedem tabúľ s historickým náčrtom už neexistujúcich sídiel a 20 malých tabúľ prezentujúcich prírodné hodnoty územia. Na tabuliach bola umiestnená mapa s novými zastávkami a tabuľami. K dispozícii je aj hra v teréne, ktorá umožní dostať sa na správne miesta a získať atraktívne pečiatky.

Las Chełmiecki

Górę Chełmiec pokrywa las bukowy tzw. sucha buczyna karpacka, charakterystyczna dla niższych regionów górskich. Tylko miejscami wśród buków można spotkać graby i jawory. Buk panujący w warstwie drzew tworzy drzewostany zwarte, zacieniające silnie dno lasu, dlatego warstwa krzewów prawie nie występuje. U podnóża Góry Chełmiec (Cyganowa, Chełca) możemy zobaczyć naturalny bieg potoku Modrza, który meandruje, tworząc charakterystyczne zakola w kształcie omegi. Na brzegach obserwować możemy ślady erozji wgłębnej i bocznej. W Modrzy żyją małże słodkowodne, pstrągi potokowe oraz raki. Choć równiny potoku Modrza oraz Sanoczka zalicza się do obszaru geograficznego Dołów Jasielsko-Sanockich, Góra Chełmiec leży na terenie Pogórza Bukowskiego. Pogórze Bukowskie zasiedlone było już od czasów starożytnych. Na terenie miejscowości Prusiek pod Górą Dąbrowa odkryto pierwsze cmentarzysko ciałopalne, datowane na drugą połowę II wieku n. e. Prace wykopaliskowe prowadzone od 2000 roku ujawniły, że ludność, do której należało cmentarzysko, posiadała powiązania ze wschodnią strefą kultury przeworskiej. Las Chełmiec podczas I i II wojny światowej był miejscem działań zbrojnych. Na południowym stoku do dzisiaj widoczne są okopy strzeleckie i umocnienia ziemne stacjonującej tu niemieckiej 96 Dywizji Piechoty XXIV Korpusu Pancernego podczas operacji dukielskiej we wrześniu 1944. Poniżej prostopadle do nich możemy dostrzec widoczne jeszcze wgłębienia po okopach, świadczące o obecności Korpusu Ochrony Pogranicza cofającego się z okolic Dukli we wrześniu 1939 r.

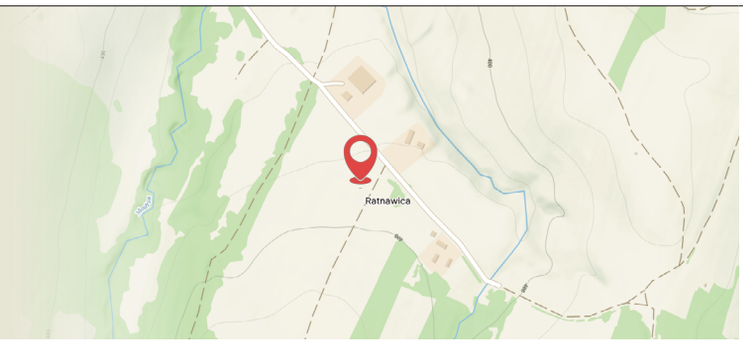

Las Chełmiecki

Hora Chełmiec, je pokrytá bukovým lesom, ide o tzv. suchú karpatskú bučinu, les je charakteristický pre nižšie horské oblasti. Len miestami medzi bukmi možno natrafiť na hraby a javory. Buk, ktorý tu dominuje, tvorí kompaktné porasty a silne tieni prízemiu v lese, preto krovinové vrstvy takmer chýbajú. Pri úpätí hory Chełmiec (Cyganowa, Chełca) vidíme prirodzený tok potoka Modrza, ktorý sa kľukatí a vytvára charakteristické ohyby v tvare omega. Na brehoch môžeme pozorovať stopy hĺbkovej a bočnej erózie. V potoku Modrza žijú sladkovodné lastúrniky, pstruhy potočné a raky. Hoci roviny potokov Modrza a Sanoczek patria do geografickej oblasti Dołów Jasielsko-Sanockých, hora Chełmiec leží na území Pogórza Bukowského. To bolo osídlené už v dobách staroveku. V obci Prusiek pod Górou Dąbrowou bol objavený prvý žiarový cintorín, datovaný do druhej polovice 2. storočia n. l. Vykopávky vedené od r. 2000 odhalili, že obyvateľstvo, ktorému cintorín patril, malo väzby na východnú zónu przeworskej kultúry. Chełmiecky les bol miestom vojenských operácií počas 1. a 2. svetovej vojny. Na južnom svahu sú dodnes viditeľné zákopy strelcov a zemné opevnenia nemeckej 96. pešej divízie 24. tankového zboru, ktorá tu pôsobila počas Karpatsko-duklianskej operácie v septembri 1944. Dole, kolmo na ne, vidíme dodnes viditeľné výklenky zákopov, dokazujúce prítomnosť Zboru ochrany hraníc ustupujúceho v septembri 1939 z okolia Dukly.

Ratnawica

49.4968153N, 22.1288000E

Wieś lokowana prawdopodobnie przez księcia Jerzego II jako służebna dla Grodu Sanockiego na gruntach należących wcześniej do wsi Niebieszczany. Pierwsza wzmianka o osadzie pojawiła się po raz pierwszy w 1441 roku. Nazwa wsi wywodzi się najprawdopodobniej od ruskiego słowa „rat", co oznacza walka-wojownik. Wioska nazywana była również Ratnawicza, Rathnavycza (XV w.), Ratnawice (1561 r.). Od 1449 r. występuje jako własność Fryderyka Mysznara z Jaćmierza –miecznika sanockiego. W drugiej połowie tego stulecia znajdowała się w posiadaniu Pobiedzińskich, następnie należała m.in. do Drohojowskich, Ossolińskich, a na przełomie XIX i XX wieku do Truskolaskich. Od 1911 roku tutejszy majątek był w rękach Mojżesza Kannera. Z końcem XIX wieku Ratnawica zajmowała obszar 2,94 km^2, licząc przy tym 33 domy i 207 mieszkańców, w tej liczbie było 193 Rusinów, 6 Polaków i 8 Żydów. Kilka domów zostało spalonych podczas walk latem 1944 roku. Kilkanaście spaliła UPA w maju 1946 roku, pozostałe po wysiedleniu wioski rozebrano. Część mieszkańców wysiedlono w 1945 lub 1946 roku na radziecką Ukrainę, pozostałych 48 osób wywieziono w 1947 roku na Ziemie Odzyskane. Z dokumentów kościelnych wiadomo, że pierwsza cerkiew została zbudowana tu w roku 1670. W 1881 r. na wschodnim skraju dawnej wsi powstaje greckokatolicka cerkiew filialna pw. św. Mikołaja Biskupa, drewniana, do której należało 225 wiernych. Zniszczona świątynia została rozebrana w 1955 roku. Zachowały się po niej mało widoczne ślady podmurówki oraz niewielki cmentarz z nielicznymi nagrobkami. Ostatnia pamiątka po dawnej wsi, murowana kapliczka z lat międzywojennych, rozpadła się ostatecznie w 2007 roku.

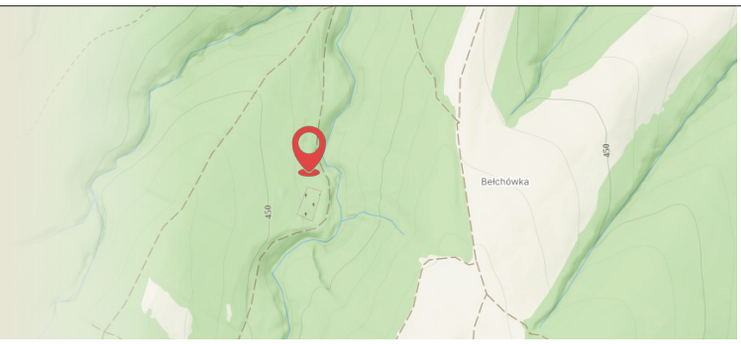
Ratnawica

Obec pravdepodobne založil knieža Jerzy II. ako služobnú obec pre hrad v Sanoku na pozemkoch, ktoré predtým patrili obci Niebieszczany. Prvá zmienka o osade sa objavila v r. 1441. Pomenovanie obce pravdepodobne pochádza z rusínskeho slova „rat", čo znamená boj – bojovník. Dedinka sa volala aj Ratnawicza, Rathnavycza (15. storočie), Ratnawice (r. 1561). Od r. 1449 sa vyskytovala ako majetok Fryderyka Myssnara z Jaćmierza – sanockého mečiara. V druhej polovici toho storočia sa nachádzala vo vlastníctve Pobiedzińských, potom patrila o. i. Drohojowským, Ossolińským a na prelome 19. a 20. storočia Truskolaským. Od r. 1911 bolo tunajšie panstvo v rukách Mojžesza Kannera. Koncom 19. storočia zaberala Ratnawica plochu 2,94 km2, mala 33 domov a 207 obyvateľov, z toho 193 Rusínov, šesť Poliakov a osem Židov. Niekoľko domov bolo vypálených počas bojov v lete 1944. Desiatky vypálili oddiely UPA v máji 1946 a zvyšné boli po vysídlení dedinky zbúrané. Časť obyvateľov vysídlili v r. 1945 alebo 1946 na sovietsku Ukrajinu, zvyšných 48 ľudí bolo deportovaných v r. 1947 na získané územia. Z cirkevných dokumentov je známe, že prvú cerkov tu postavili v r. 1670. V r. 1881 na východnom okraji bývalej obce vznikla gréckokatolícka filiálna cerkov sv. Mikołaja biskupa, drevená, patrilo do nej 225 veriacich. Zničený chrám bol rozobraný v r. 1955. Zachovali sa po ňom sotva viditeľné stopy základov a neveľký cintorín s niekoľkými náhrobnými kameňmi. Posledná pamiatka po bývalej obci, murovaná kaplnka z medzivojnových rokov, sa definitívne rozpadla v r. 2007.

Bełchówka

49.4884914N, 22.1088269E

Bełchówka leżała w dolinie potoku Modrza. Historia tej wsi „od wieków zagubionej w wśród lasów" jest bardzo trudna do opisania. Osada pojawiła się po raz pierwszy w 1451 roku jako Belchova Wola, Belkova (1461), Bełchowa Vola (1471), Belchowka (1589), łem. Bochiwka. Była własnością szlachecką i należała kolejno do znanego rycerskiego rodu Matiaszów ze Zboisk, Strzyżowskich, Felsztyńskich i Leszczyńskich. Kolejnymi właścicielami wioski byli: Marya Czukwińska i Julia Wełdycz (1872), Adolf Wełdycz (1880), Olga Ogińska i Włodzimierz Kuzin (1890) oraz Stanisław Kuzin (1911). W 1898 roku w Bełchówce na obszarze dworskim o pow. 3,29 km^2 zamieszkiwało 15 osób, natomiast wieś położona na powierzchni 2,42 km^2, liczyła 39 domów i 248 mieszkańców, zaś w 1935 roku 276 mieszkańców, głównie Rusinów. Po XIX wiecznym modrzewiowym dworze, usytuowanym w północnej części wsi, pozostał tylko pusty plac, a w ciągu wiejskiej drogi zachował się jeszcze betonowy mostek. Po przeciwnej stronie płynącego przez wieś strumyka znajdują się stawy rybne, obecnie mocno zarośnięte i zupełnie niewidoczne. Nieco dalej – po prawej stronie–jest miejsce po cerkwi z resztkami fundamentów. Cerkiew grekokatolicka pw. Narodzenia Bogurodzicy, wzniesiona w 1901 roku przetrwała do lat wojennych. Jej usytuowanie wskazuje sędziwa lipa. W pobliżu las okrywa resztki cmentarza, gdzie zachowało się kilka kamiennych krzyży. Na przełomie kwietnia i maja 2021 r. przedstawiciele Stowarzyszenia „Magurycz" z Szymonem Modrzejewskim na czele, odrestaurowali sześć z nich. Dzięki ofiarnej pracy wolontariuszy stowarzyszenia stały się one pięknymi pomnikami dokumentującymi sztukę kamieniarzy przełomu XIX i XX wieku, a przede wszystkim przywrócona została należna pamięć zmarłym. Niespełna kilometr na południe od cerkwiska, na południowym krańcu wsi, już na wzgórzu, stało kilka domów przysiółka Wierzchowina i kapliczka zniszczona na przełomie lat 1980–1990. W zaroślach można napotkać fragmenty podmurówek po domach i piwnic. Większość nieużytkowanych od dawna gruntów wsi zarosła już lasem. Główną przyczyną upadku wsi były wydarzenia związane z działalnością OUN i UPA. W 1939 r. wieś liczyła 340 mieszkańców, z których 315 było Rusinami, 5 Żydami, a 20 ukraińskojęzycznymi rzymskimi katolikami. Po II wojnie światowej wieś przestała istnieć, kiedy cała ludność łemkowska została wysiedlona na Ukrainę, a 181 osób wywieziono w 1947 roku do Olsztyna.

Bełchówka

Bełchówka ležala v údolí potoka Modrza. História tejto obce „stáročia stratenej v lese“ sa opisuje len veľmi ťažko. Osada sa prvýkrát objavila v r. 1451 ako Belchova Wola, Belkova (1461), Bełchowa Vola (1471), Belchowka (1589), lemk. Bochivka. Bola majetkom šľachty a postupne patrila: slávnemu rytierskemu rodu Matiaszovcov zo Zboisk, Strzyżowským, Felsztyńským a Leszczyńským. Ďalší majitelia dedinky: Marya Czukwińska a Julia Wełdycz (1872), Adolf Wełdycz (1880), Olga Ogińska a Włodzimierz Kuzin (1890) a Stanisław Kuzin (1911). V r. 1898 v Bełchówke v areáli kaštieľa na ploche 3,29 km2 žilo 15 ľudí, pričom obec na ploche 2,42 km2 mala 39 domov a 248 obyvateľov a v r. 1935 276 obyvateľov, najmä Rusínov. Zo smrekovcového kaštieľa z 19. storočia, ktorý sa nachádza v severnej časti obce, zostalo len prázdne námestie a zachoval sa ešte betónový mostík pozdĺž dedinskej cesty. Na opačnej strane potoka pretekajúceho obcou sa nachádzajú rybníky, dnes značne zarastené a úplne neviditeľné. O kúsok ďalej – po pravej strane – je miesto, kde kedysi stála cerkov so zvyškami základov. Gréckokatolícka cerkov Narodenia Panny Márie, postavená v r. 1901, prežila až do vojnových rokov. Jej polohu naznačuje prastará lipa. Neďaleký les skrýva zvyšky cintorína, kde sa zachovalo niekoľko kamenných krížov. Na prelome apríla a mája 2021 zástupcovia združenia Magurycz na čele so Szymonom Modrzejewským obnovili šesť z nich. Vďaka obetavej práci dobrovoľníkov združenia sa stali krásnymi pamiatkami dokumentujúcimi umenie kamenárov z prelomu 19. a 20. storočia a predovšetkým bola obnovená prinavrátená pamiatka na zosnulých. Necelý kilometer južne od cerkvi, na južnom konci obce, už na kopci, stálo niekoľko domov osady Wierzchowina a kaplnka zničená na prelome r. 1980 – 1990. V kríkoch možno nájsť fragmenty základov domov a pivníc. Väčšina dlhodobo nevyužívaných pozemkov v obci už zarástla lesom. Hlavnou príčinou úpadku obce boli udalosti súvisiace s činnosťou OUN a UPA. V r. 1939 mala obec 340 obyvateľov, z toho 315 Rusínov, päť Židov a 20 ukrajinsky hovoriacich rímskokatolíkov. Po 2. svetovej vojne obec prestala existovať, keď bolo celé obyvateľstvo Lemkov presídlené na Ukrajinu a 181 ľudí bolo vyvezených v r. 1947 do Olsztyna.

Pasmo Dziadów

Wychodząc z Lasu Bełchowskiego, przecinamy grzbiet Dziadów, najwyższe pasmo na Pogórzu Bukowskim (647 m n.p.m.). Kierując się w prawo w stronę najwyższego wzniesienia w tym paśmie Kuty (664 m n.p.m.) zwyczajowo zwanego Żurawinką, docieramy do okazałej wieży przekaźnika telefonii komórkowej oraz tablicy informacyjnej. Po zachodniej stronie naszej ścieżki rozpościerają się łąki, zagajniki brzozowe i mieszane, młodniki, dalej w kierunku zachodnim widać panoramę Bukowska i całej zachodniej i północno-zachodniej części Pogórza Bukowskiego, aż po Doły Jasielsko-Sanockie. W kierunku południowo-zachodnim widać Beskid Niski z Pasem Bukowicy, a nieco niżej od drogowskazu na Kamienne, w kierunku południowym i południowo-wschodnim otwiera się panorama na Bieszczady. Ścieżka prowadzi otwartą przestrzenią, dlatego łatwo możemy zaobserwować w locie myszołowy, pustułki, a nawet orliki krzykliwe. Idąc od przełęczy w przeciwnym kierunku, dochodzimy do Wyższego Lasu (zwanego też Wyszylas) – najbardziej zachodniej kulminacji pasma Dziady o wysokości 590 m n.p.m. górującej od wschodu nad Bukowskiem i przełomowym odcinkiem Sanoczka. Po przeciwnej stronie doliny Sanoczka docieramy do wzgórza Przylasek 544 m n.p.m, gdzie od wiosny 2011 r. działa Farma Wiatrowa Bukowsko-Nowotaniec. Na drodze prowadzącej do Żurawinki stała karczma, od której rozpoczynała się zabudowa wsi Kamienne. Latem i jesienią szczególnie pięknie wyglądają łąki pokryte trzcinnikiem leśnym, który tworzy na wietrze falujące złote łany. Możemy tu spotkać również rajgras wyniosły, bodziszek łąkowy, kozibród łąkowy i wschodni.

Pásmo Dziadów

Vychádzajúc z Bełchowského lesa pretíname hrebeň Dziady, najvyššie pásmo Pogórza Bukowského (647 m n. m.). Smerom vpravo k najvyššiemu vrchu v tomto pásme Kuty (664 m n. m.), bežne zvanému Żurawinka, sa dostaneme k impozantnej veži vysielača mobilnej siete a informačnej tabuli. Na západnej strane našej cesty sú lúky, brezové a zmiešané háje a mladé lesy, ďalej na západ je vidieť panorámu Bukowska a celej západnej a severozápadnej časti Pogórza Bukowského až po Doły Jasielsko-Sanocké. Na juhozápade vidno Nízke Beskydy s pásmom Bukowice a o niečo nižšie od smerovníka na Kamienne, na juh a juhovýchod je panoráma Bieszczad. Chodník vedie otvoreným priestorom, a tak môžeme bez problémov za letu pozorovať myšiaka hôrneho, sokola myšiara, ba dokonca orla krikľavého. Z priesmyku opačným smerom sa dostaneme do lokality Wyższy Las (nazývanej aj Wyszylas) – najzápadnejšej kulminácie pásma Dziady vo výške 590 m n. m., týčiacej sa od východu nad Bukowskom a prielomovým úsekom potoka Sanoczek. Na opačnej strane doliny Sanoczka sa dostávame na vrch Przylasek (544 m n.m.), kde od jari 2011 funguje veterná elektráreň Bukowsko-Nowotaniec. Na ceste vedúcej do Żurawinky stála krčma, od ktorej sa začínala zástavba obce Kamienne. V lete a na jeseň obzvlášť pekne vyzerajú lúky pokryté smlzom trsťovníkovitým, ktorý vo vetre vytvára vlniace sa zlaté lány. Možno tu nájsť aj ovsík obyčajný, pakost lúčny, kozobradu lúčnu a kozobradu východnú.

Kamienne

Wieś lokowana przez Mikołaja Herburta Odnowskiego około 1539 r. Od 1553 r. na prawie wołoskim. Osada położona była wzdłuż wzniesienia ze szczytem 600 m n.p.m., który przecinają liczne strumienie górskie z najważniejszym w tym miejscu potokiem Płonka (już poniżej wsi), przy którym zlokalizowane były dwa młyny wodne. Wieś przecinała górska droga szutrowa prowadząca od rynku w Bukowsku do dworu w Płonnej. Przy tej drodze znajduje się w dalszym jej biegu żydowski kirkut. Niegdyś stało tu ok. 80 macew. Większość z nich w czasie hitlerowskiej okupacji została wywieziona i użyta do brukowania ulic w Sanoku. W 2011 roku udało się odrestaurować 10 macew, które ocalały. W pobliżu znajduje się wiata, gdzie można odpocząć i się posilić. Pod koniec XIX wieku osada liczyła 26 domów i 168 mieszkańców, natomiast przed II wojną światową miała 38 gospodarstw i 327 mieszkańców. Z wyjątkiem 4 polskich rodzin, które osiedliły się tu w 1927 roku, była to ludność Rusińska. W tym czasie we wsi był nieduży dwór, cerkiew filialna, szkoła i młyn. W dolnej części wioski u zbiegu potoków stała cerkiew, od niej aż do górnego krańca doliny ciągnęły się domy, a na samym końcu, już na wierzchowinie, stała karczma. Polacy w obawie przed UPA opuścili wieś w 1946 roku, w tym też roku większość jej mieszkańców wysiedlono na Ukrainę, pozostałe 105 osób wywieziono w następnym roku na Ziemie Odzyskane. Wieś opustoszała i już się nie odrodziła. Opuszczone zabudowania, w tym również dworek, zostały spalone przez UPA. Pozostała tylko drewniana greckokatolicka świątynia pw. Najświętszej Marii Dziewicy (1884 r.), którą z nakazu władz rozebrano w 1947 roku. Na przyległym cmentarzu zachowały się jeszcze wyraźne ślady mogił, niektóre oznaczone już współcześnie ustawionymi krzyżami. Wśród nich są dwa stare krzyże żelazne, kuty i żeliwny, pochodzące najprawdopodobniej z cerkwi. Dzwon z rozebranej cerkwi został przeniesiony do Szczawnego.

Kamienne

Obec založil Mikołaj Herburt Odnowski okolo r. 1539. Od r. 1553 na valašskom práve. Dedina sa rozprestierala na kopci s vrcholom vo výške 600 m n.m., ktorý pretínajú početné horské potoky, z ktorých najvýznamnejší na tomto mieste je potok Płonka (už za obcou), pri ktorom boli dva vodné mlyny. Obcou prechádzala horská štrková cesta vedúca od rínku v Bukowsku ku kaštieľu v Płonnej. Pri tejto ceste sa nachádza židovský cintorín kirkut. Kedysi tu bolo asi 80 macev. Väčšinu z nich odviezli počas hitlerovskej okupácie a použili na vydláždenie ulíc v Sanoku. V r. 2011 sa podarilo zreštaurovať 10 zachovaných macev. Neďaleko sa nachádza prístrešok, kde sa dá si oddýchnuť a najesť sa. Na konci 19. storočia mala osada 26 domov a 168 obyvateľov, kým pred 2. svetovou vojnou mala 38 hospodárstiev a 327 obyvateľov. S výnimkou štyroch poľských rodín, ktoré sa tu usadili v r. 1927, išlo o rusínske obyvateľstvo. V tom čase boli v dedine malý kaštieľ, filiálna cerkov, škola a mlyn. V dolnej časti obce pri sútoku potokov stála cerkov, od nej až na horný koniec doliny sa tiahli domy a na samom konci, už na vrchu, stála krčma. Poliaci zo strachu pred UPA v r. 1946 obec opustili; v tom istom roku bola väčšina jej obyvateľov presídlená na Ukrajinu a zvyšných 105 ľudí v nasledujúcom roku vyviezli na získané územia. Obec pustla a už nebola revitalizovaná. Opustené budovy, vrátane kaštielika, vypálila UPA. Zostal len drevený gréckokatolícky chrám sv. Preblahoslavenej Panny Márie (r. 1884), ktorý bol v r. 1947 na príkaz úradov rozobraný. Na priľahlom cintoríne sú dodnes zreteľné stopy po hroboch, niektoré označené dobovými krížmi. Sú medzi nimi dva staré železné kríže, kovaný a liatinový, pochádzajúce s najväčšou pravdepodobnosťou z cerkvi. Zvon z rozobranej cerkvi previezli do obce Szczawne.

Pobiedno

Pierwsza wzmianka o Pobiednie pojawia się w 1361 roku i brzmi „a Pobedna". W 1377 roku Książę Władysław Opolczyk nadaje ziemię zwaną Pysarzowicze, obecnie Pisarowce, Jaśkowi Puskowskiemu z Pustkowa, syn jego Flotko tworzy linię Pobiedzińskich herbu „Gryf", syn jego Leonard piastuje urząd wojskiego sanockiego, pełnił też urząd arbitra sądowego, pozyskuje zaufanie króla, który powołuje go na swego komisarza do „rozstrzygania spraw trudnych". Leonard Pobiedziński jest już właścicielem okolicznych wsi. Ród ten utrzymuje Pobiedno z przyległościami do początku XVII wieku. Następni właściciele to: od 1639 roku Drohojowscy, w 1677 roku bracia Leszczyńscy, a w XVIII wieku Ossolińscy, następnie Morawscy w okresie międzywojennym Truskolascy i Bielawscy. Następnym właścicielem dworu został profesor doktor Józef Tomkiewicz z rodziną. W wieku XVI w Pobiednie był młyn o jednym kole, kuźnia oraz karczma z browarem. Pierwsza wzmianka o cerkwi w Pobiednie pochodzi z roku 1552. Cerkiew pod wezwaniem Podwyższenia Krzyża Świętego spłonęła w roku 1830. Część mieszkańców przyjęła obrządek łaciński, bo w Pobiednie był kościół. Wspominają o tym akta kościelne z roku 1529. Dwór spalono w 1914 roku i nieodbudowano, funkcję mieszkalną przejął parterowy budynek osłonięty starodrzewem. Spokój ludzi i dobytek niszczy I wojna światowa, co z trudem zostało odbudowane. Ponownie dzieła zniszczenia dokonała II wojna światowa. Naród dotknięty jej niszczycielską siłą dźwiga się do normalności. Spokój jednak nie jest dany, po wojnie Ukraińska Armia Powstańcza tzw. „UPA" pali Pobiedno, to co cudem ocalało po wojnie, ginie w płomieniach. Gehenna zdaje się nie mieć końca, ale życie toczy się dalej. Mobilizacja, odbudowa i siła ludzkiej woli czynią wiele. Dzieci uczą się w domu prywatnym u Kamieńskich, później w poniemieckim baraku, następnie już w siedmioklasowej szkole w dworku w Markowcach. Wieś buduje drewniany budynek, który mieści sklep, świetlicę i salę taneczną ze sceną, na której wystawiano przedstawienia. Niestety pożar zniszczył go doszczętnie.

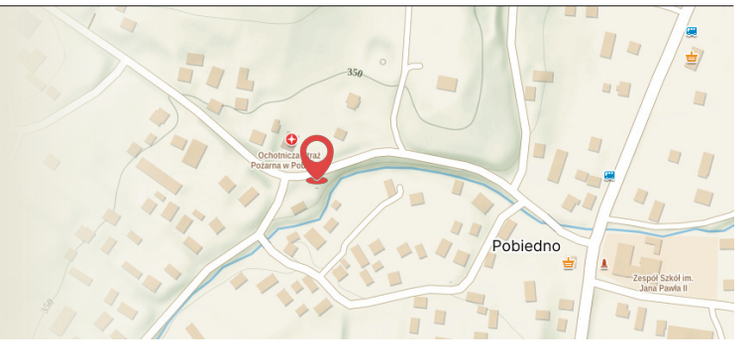

Pobiedno

Prvá zmienka o obci Pobiedno sa objavila v r. 1361 a znela ako „a Pobedna".. V r. 1377 knieža Władysław Opolczyk dal zem zvanú Pysarzowicze, v súčasnosti Pisarowce, Jaškovi Puskowskému z Pustkowa, jeho syn Flotko vytvoril líniu Pobiedzińských erbu Gryf. Jeho syn Leonard zastával úrad sanockého vojenského dôstojníka, zastával aj funkciu súdneho arbitra, získal si dôveru kráľa, ktorý ho menoval za svojho komisára na „riešenie zložitých prípadov". Leonard Pobiedziński bol už majiteľom okolitých dedín. Tento rod mal Pobiedno a okolie do začiatku 17. storočia. Ďalší majitelia: od r. 1639 rodina Drohojowských, v r. 1677 bratia Leszczyński, v 18. storočí rodina Ossolińských, potom rodina Morawských. V medzivojnovom období rodiny Truskolaských a Bielawských. Nasledujúcim majiteľom kaštieľa bol profesor, lekár Józef Tomkiewicz s rodinou. V 16. storočí bol v obci Pobiedno jednokolesový mlyn, vyhňa a krčma s pivovarom.

Prvá zmienka o cerkvi v dedine pochádza z r. 1552. Cerkov, ktorú zasvätili Povýšeniu sv. Kríža, v r. 1830 vyhorela. Niektorí obyvatelia prijali latinský obrad, pretože v obci Pobiedno bol kostol. Spomína sa to v cirkevných záznamoch z r. 1529. Kaštieľ v r. 1914 vyhorel a už nebol obnovený; obytnú funkciu prevzala jednopodlažná budova chránená starým porastom. Pokoj ľudí a ich majetok zničila 1. svetová vojna, všetko sa ťažko obnovovalo. Druhá svetová vojna opäť dokonala dielo skazy. Ľud postihnutý jej ničivou silou sa dostával do normálu. Mier však nebol daný, po vojne Ukrajinská povstalecká armáda, tzv. UPA pálila v obci to, čo zázračne prežilo po vojne. Utrpenie sa zdalo nekonečné, ale život išiel ďalej. Mobilizácia, obnova a sila ľudskej vôle urobili veľa. Deti sa učili v dome rodiny Kamieńských, potom v baraku po Nemcoch a nakoniec v sedemtriednej škole v kaštieliku v obci Markowce. Dedina postavila drevený objekt, v ktorom našiel miesto obchod, verejná miestnosť a tanečná sála s javiskom, na ktorom sa hrali predstavenia. Žiaľ, požiar ho úplne zničil.

Kapliczka Jędrzeja Adamskiego

49.5274439N, 22.1015561E

Po lewej stronie drogi w kierunku Dudyniec znajduje się krzyż umieszczony na trzyczęściowym cokole z piaskowca, wykonany z żeliwa, z bogatą ornamentyką. Trzon krzyża stanowią lilie, powyżej jest pasyjka przestawiającą Boga Ojca, a u jego podstawy są aniołki. Krzyż ten został ufundowany w 1913 r. przez mieszkańca Pobiedna – Jędrzeja Adamskiego, który w ten sposób dziękował Bogu za otrzymanie od dziedzica placu pod budowę chłopskiej chaty. Kolejnymi opiekunami byli syn Michał z żoną Katarzyną, później wnuk Jan z małżonką Honoratą, obecnie prawnuczka Danuta i mąż Stanisław Wdowin. W lipcu 2008 r. opiekunowie odrestaurowali krzyż, który został zniszczony w 2012 r., wtedy też dokonano kolejnej naprawy.

Kaplnka Jędrzeja Adamského

Po ľavej strane cesty smerom na obec Dudyńce je na trojdielnom pieskovcovom podstavci umiestnený kríž, zhotovený z liatiny, s bohatou ornamentikou. Telo kríža predstavujú ľalie, vyššie pašiová postava predstavujúca Boha Otca a na jeho základni sú anjelici. Tento kríž dal postaviť v r. 1913 obyvateľ Pobiedna – Jędrzej Adamski, ktorý sa týmto spôsobom poďakoval Bohu, že dostal od dediča pozemok – na stavbu sedliackej chaty. Ďalšími opatrovníkmi boli syn Michał s manželkou Katarzynou, neskôr vnuk Jan s manželkou Honoratou a v súčasnosti pravnučka Danuta a manžel Stanisław Wdowin. V júli 2008 správcovia zreštaurovali kríž, ktorý bol poškodený v r. 2012, a vtedy sa uskutočnila ďalšia oprava.